

CNIDARIA

= COELENTERATA

{knidária / sölenteráta el. selenteráta} "Nässeldjur" (≈186 gen., ≈273 sp., exkl. Myxozoa)

[Gr. *knide* = nässla + L. *-aria* = -liknande / Gr. *koilos* = ihålig + Gr. *enteron* = mage, inälvor]

Coelenterata Leuckart, 1847 kan ses som ett gemensamt namn på **Cnidaria** Verrill, 1865 + **Ctenophora** Eschscholtz, 1829. Nära släktskap mellan dessa båda grupper är oviss. (Ctenophorer tycks vara en mkt åldrig grupp, ev. närmare besläktade m. plattmaskar än m. nässeldjur, så de utsluts numera ur taxon Coelenterata). En nästan blott marin grupp, kännetecknad av förefintlighet av cnidocyter (= nematocyter = nässelceller – unika f. gruppen), innehållande sinnrika organeller, cnidae (3 huvudtyper: **nematocyst**, **ptychocyst** – se Ceriantharia & **spirocyst**) varav nematocyster (nässelkapslar) av olika slag är vanligast. Vissa nässelkapsel-typer innehåller högmolekylära proteinkedjor med neurotoxisk, andra m. myotoxisk, hemolytisk el. nekrotisk verkan. Andra cnidae-typer, t.ex. desmonemerna, tycks vara ofgiftiga & har en insnärjande funktion vid bytesfångst. Ca 27 olika typer av cnidae separerades tidigare. En viss synonymisering tycks fortgå, så antalet tör vara ngt färre numera. Flest cnidae-typer påträffas hos **Hydrozoa**, vars cnidae dock är så små, att de i regel ej nyttjas vid praktisk taxon-identifiering. Jämte olika slags nematocyster, finns en för **Hexacorallia** specifik typ, spirocyst, (tunnväggiga kapslar – vars väggar jämfört m. nematocyster är svårsedda i ljusmikroskop – med lång obehäpnad spiralsnodd klibbtråd, som vid utkrängning bildar talrika slemtrådar; förekommer oftast blott ektodermalt). Taxonomi baserad på kapselmorfologi är ett viktigt komplement t. studier av övriga karaktärer, enär olika kategorier av cnidae är företrädda i olika taxa. Helst studeras vävnadsprov fr. vitalmaterial, enär utkrängda kapslar behövs för säker bestämning. I formalin-fixerat material hittas sällan utkrängda kapslar, men däremot i material konserverat i 20–40% spritlösning. Vitalprovet gnids i en droppe vatten (ersätts med mättad kaliumjodid el. <1%-ig lösning av metylenblått för konserverat material el. fuchsin vid spirocyststudier) ev. tillsatt m. svag spritel. syralösning, så att nematocysterna utkrängs. Därpå studeras nematocysterna i immersionsoptik. Hos koralldjur är cnidomet, d.v.s. nässelkapslarnas 'signatur' särskilt viktigt, så de för inhemska anthozoaer viktigaste nematocysttyperna beskrivs i samband m. detta taxon. Ingen skandinavisk cnidarie är vanl. letal för friska människor, men några arter ger smärtsamma sting. För att inaktivera nässelceller på hud bör försiktigt 2–10%-ig ättiksyralösning el. vinäger påsprayas under ca en halv minut innan andra åtgärder vidtages för symptomlindring, e.g. kallvatten-duschning el. kylbandage. Effektivare än kylbehandling har värmebehandling i form av varmvatten av ≈45° C temperatur (som är nog för att koagulera gift-proteiner då det flödande varmvattnet tränger in i huden) visat sig vara vid behandling av *Physalia*-skador i Australien (& nyttjas även mot t.ex. fjärsing-sting). (Smärtan blev dock värre av värmebehandling under de första 10 minuterna, men efter ≈20 min. lindrades smärtan mkt snabbare än som kylbehandlats & vid uthärdbar smärta avbröts behandlingen). Samma åtgärder bör givetvis likaså vidtagas så snabbt som möjl. vid slika olyckor i farligare områden, men där kan återupplivning erfordras innan offret kommer under läkarbehandling. Ca 100 av recenta arter (totalt ≈9795 beskrivna arter) anses som toxiska för människor (men i inhemska hav ≈6 arter).

MEDUSOZOA Petersen, 1979

= TESSERAZOA Salvini-Plawen, 1978

{medosåtsåa / tesseratsåa} (≈134 g., ≈201 sp. exkl. Myxozoa)
[Gen. *Medusa* < L. myt. *Medusa*: Forkys' dotter med gyllene hår / Gr. *tesser* = 4 (basalt tetradialasymmetriska) + Gr. *zoon* = djur]
Medusastadium är en viktig livscykel, ehuru hos vissa

arter sekundärt helt bortrationaliserad eller reducerad till en knoppliknande bildning på den asexuella livscykelstadiet (polypen). Molekylära studier tyder på att polypstadiet evolutionärt föregått medusastadiet. Polypstadier är ofta täckta av ett extracellulärt organiskt sekret, perisarken el. peridermet, vilket uppbyggs av – förutom kitin – fenolgarvade proteiner & / eller mucopolysackarider. Jämte de båda hos oss levande superclasses, så finns i tropiska & subtropiska hav en 3: e, ngt intermediär överklass, **Cubozoa** Werner, 1975, med ≈39 spp. fördelade på 2 ordo, **Chirodropida** Haeckel, 1880 (med **Chirodropidae** Haeckel, 1877 (3 gen., 5 spp.) & **Chiropsalmidae** Thiel, 1936 (3 gen., 7 spp.) är en – (med flera tentakler utgående från vart och ett av 4 'horn') medan den andra, **Carybdeida** Claus, 1886 (**Alatinidae** Gershwin, 2005 (2 gen., ≈11 spp.) + **Carybdeidae** Gegenbaur, 1856 (1 gen. *Carybdea* Péron & Lesueur, 1810 [**Charybdis**: kollega t. Scylla; de kvinnliga havsmonster, som Odysseén skildrar], 6 spp.) + **Tamoyidae** Haeckel, 1889 (4 gen., 6 spp.) + **Tripedaliidae** Conant, 1897 (1 gen., 2 spp.) (alla Cubozoer har 4 rhopalier (känselkroppar) blott, belägna mellan enskilda (el. grupper av) tentakler & de har jämte ocelli, även linsförsedda ögon i rhopalierna)) har bara 1 tentakel / 'horn'. Några arter av dessa kubomedusor har ytterst pregnant brännförmåga. Arter av **Chiropsalmidae** [Gr. *cheir* = hand + Gr. *psalmos* = dragande, ryckande, nypande] är ofta ej letala, ehuru *Chiropsoides* Southcott, 1956 (m. tillplattade remlika tentakler) orsakar svåra plågor & *C. quadrigatus* (Haeckel, 1880) [L. *quadrigatus* = med fyrspann < L. *quadriga* = fyrspann av hästar el. 4-spänd vagn], utbredd fr.a. vid Burma & Thailand, utgör undantag & anses årligt kräva tribut av 20–50 människoliv, (andra arter kan ha inblandats i siffrorna, ty e.g. japanska *Chironex yamaguchii* Lewis & Bentlage, 2009 [Prof. Masashi *Yamaguchi*, 1942-,] förväxlades länge med denna). (Den vid Sri Lanka, Pakistan, Indien utbredda *C. buitendijki* (van der Horst, 1907) [insamlaren & skeppsläkaren Pieter *Buitendijk*, 1870–1932] är även ett föga känt plågoris). Enstaka humana dödsfall har även den ≈65 mm höga karibiska nattaktiva *Chiropsalmus quadrumanus* (F. Müller, 1859) orsakat. En liten tamoyid, *Carukia* Southcott, 1967 *barnesi* Southcott, 1967 [*car*: prefix i gen. *Carybdea* + *uk*: fr. *Irukandji*, aboriginie-folk N om Cairns, Austr., som kände faran, men ej dess exakta orsak / Dr. John (Jack) Handyside *Barnes*, 1922–85, läkare, Cairns, som 1964 prövade giftverkan på i.a. sig själv, hedras av kollegan Ronald *Southcott*, 1918–98], orsakar (ihop m. ≥5 andra cm-små + 2 större carybdeider från varma hav inkl. Karibien + en stor rar obeskr. St. Barriärrevs-art, (som äv. orsakar priapism)) s.k. Irukandji-syndrom, (inträder ≤45 min. efter initialt myggbettskänslning, höjer blodtrycket extremt (systoliskt tryck ≥300 mm Hg), långvarigt & smärtsamt, så morfin el. fentanyl är ett 'måste' + gärna blodtrycksdämpande nitroglycerin-spray under tungan; drabbade: "hellre *Chironex*, ty då dör man inom få minuter") i första fall letalt (lindriga symptom dämpas m. ej-steroidala anti-inflammatorier, typ Aleve). I Malackasundet & vid N Austr. finns dock den reellt obehagliga chirodropiden, *Chironex fleckeri* Southcott, 1956 [Gr. *cheir* = hand + L. *nex* = mördare / Dr. Hugo *Flecker*, 1884–1957, austral. läkare & radiolog skrev fr.o.m. 1945 flera artiklar om humana skador orsakade av den då okända arten i *Med. J. Australia*], vars 16 tentakler blir nästan 3 m långa. Art-närkontakt plågar obehandlad leda t. döden efter fåtalet sek. el. minuter. De medusor, som kan vara letala för friska vuxna människor är – jämte dessa välska cubozoer – även portugisisk örlogsman & 2 äkta maneter, en gigantisk nordpacificisk art (se *Rhizostomae*) & en 'malayisk' art (se *Pelagiidae*), (men även den i tropiska Atl. & Stilla Havet utbredda lilla *Linuche unguiculata* (Schwartz, 1788) (Coronata) & den atlantiskt sydamerikanska limnomedusan *Olindias sambaquiensis* F. Müller, 1861 bränns rejält). Ehuru motgift finns mot chirodropid-kontakter (CSL: s *Chironex* antivenom), så är tyvärr tidsåtgången för att komma under behandling oftast mkt längre än det korta tidsförloppet fr. svårare sting till coma & ev. död, så ärnar man bada i hav, där slika medusor kan befaras, anbefalles skydd i form av s.k. 'stinger suit' –

en våtdräktstyp. (Små är oftast **Carybdeida**-arter, t.ex. Europas enda, *Carybdea marsupialis* (Linné, 1758) i Medelh., men undantag finns, e.g. den ≤ 22 cm höga *Tamoya haplonema* F. Müller, 1859 i V Atlanten).

HYDROZOA Owen, 1843

{hydråtsåa} (≈ 123 gen., ≈ 187 sp. exkl. Myxozoa)
[Gr. *hydor* = vatten / *hydra*: mytol. vattenorm + Gr. *zoon* = djur]
Både polyp & medusastadium finns i princip, ehuru endera kan vara helt tillbakabildat. (Två subklasser, **Hydroidolina** Collins, 2000 (Anthoathecata + Leptothecata + Siphonophora) & **Trachylina** Haeckel, 1879 (Actinulida, + Limnomedusae + Narcomedusae + Trachymedusae; kallas **Automedusae** Lameere, 1920 av vissa systematiker, (då ingår ej Limnomedusae, som skiljer sig genom förekomst av hydroidstadium)). Tre av de 7 ordi saknar helt polypstadium, en ordo har ett stadium som är intermediärt mellan medusa & polyp. Flera polypbildande taxa saknar medusastadium. Vissa arter producerar en s.k. actinula-larv, vilken direkt kan övergå till en medusa. Ännu en grupp producerar medusor via en s.k. medusa-nodul, som producerats via ett polypstadium). Mesogloea acellulär. Medusor i regel små, hyalina, med mun placerad längst ner på ett ihåligt ventrocentralt rör. Detta munrör kan vara mkt långt & uppdelad i en övre ej retraktil pedunkel & en undre retraktil del benämnd manubrium, på vilken 'magen' & munnen sitter. Hos vissa arter finns s.k. munarmer (el. muntentakler) på manubriet. Dessa kan vara ogrenade el. grenade, men terminalt sitter vanl. en ansamling av nässelceller. Hos vissa arter är munröret i stället nästan helt reducerat. Från simklockans kant löper en 'vävnadshylla', s.k. velum, en bit in mot klockans mitt. Längs med klockkanten kan flera typer av utskott sitta. Tentakler finns t.ex. hos nästan alla medusor & plägar vara försedda basalt med en utvidgning – tentakelbulb el. randbulb – nedan oftast...blott benämnd bulb. Oftast är bara en tentakel associerad med en bulb, men några fam.: r har åtskilliga tentakler / bulb. Tentakler är i regel ogrenade, ehuru undantag finnes. Perradiala tentakler – d.v.s. sittande i radiärkanalernas förlängning – plägar åtminstone finnas, ehuru några arter har alla utom en av dessa nästan bortreducerade. Ev.: a tentakler mitt emellan de perradiala kallas interraddiala, medan ev.: a ytterl. tentakler mitt emellan perradialer & interraddialer kallas adradiala. Ytterligare ev.: a utfyllnadstentakler kallas eradiala. Många medusor bär ocelli (ögonfläckar) – i regel på tentakelbulbernas inel. utsida. Tunna trådformiga cirrer finns ibland antingen mittemellan tentaklerna el. utgår från från sidorna av tentakelbulberna. Lithocyster el. randblåsar – innehållande runda el. kantiga kalkkonkretioner – finns hos många leptothecata medusor. Klubbformiga cordyli el. randkolvar förekommer hos blott 1 av våra (leptothecata) fam., **Laodiceidae**. De två subklasserna företräds i våra hav. Planula-larven inom Hydrozoa är 0.1–1 mm stor, helt cilierad, lecithotrof, men saknar mun & gastrovaskulärhålighet, ehuru en hålighet hos vissa arter kan börja bildas innan bottenfällningen. Till en början är planulan ganska trind men förlängs efterhand under utvecklingen. Hos vissa hydroider & trachylider (se. e.g. fam. Tubulariidae) omvandlas planulan till en s.k. actinula, d.v.s. en cilierad rörlig hydratill päronformad larv med 8 tentakler & en adhesiv basalskiva. Actinulan utvecklas därpå vidare till antingen en polyp el. en medusa. Totalt har ≈ 3500 recenta goda arter beskrivits (varav ≈ 850 medusor).

HYDROIDA Johnston, 1838

= **LEPTOLIDA** Haeckel, 1879 {leptålda / hydrålda}

(≈ 108 g., ≈ 170 sp.) "Hydroider"

Polyp nästan alltid sessil & kolonibildande, oftast förankrad vid ett fast substrat via hydrorhizan, en horisontell stolon, från vilken uppåtriktade polyper utgår. Polypens terminala del, mun och tentakler kallas hydranth. Munnen sitter i regel på en upphöjning, hypostomet. 'Stjälken' benämns hydrocaulus [Gr. *kaulos* = stam]. En gren som utgår från denna

benämns hydrocladium [Gr. *klados* = gren, skott]. Två olika tillväxt & knoppningsstrategier urskiljes. Den monopodiale innebär att polypen har en terminal tillväxtzon som möjliggör förlängning efterhand; knoppning sker likaså efterhand från primärpolypens hydrocaulus, med början i de nedre regionerna; sekundärpolyperna (knopparna) kan senare genomgå samma utveckling. Vid sympodial tillväxt sker ingen längdtillväxt av polyperna efter anläggningen, utan varje polyp knoppar av en el. flera nya strax under hydranthen. Medusor är ofta reducerade till sessila gonophorer, men då fria medusor förekommer är de nästan alltid pelagiska. Sessila gonophorer producerar vanligen *Planula*-larver, men andra ej ätande spridningskroppar, ofta erinrande om-minimedusor, kan förekomma i stället. Av nematocyster förekommer, jämte åtskilliga haplo & hetero-nem-typer (som har nässelapparat med terminal öppning & därför ibland kallas stomocnidae), även flera typer av sådana som saknar terminal öppning, astomocnidae. Enär storleken hos nematocysterena vanl. ligger mellan 5–25 μ m längd, motsvarande ≈ 10 –25% av den hos **Anthozoa**, nyttjas dessa ej i samband med rutinbestämningar. Gruppnamnet nyttjas ej längre i modern systematik.

ANTHOATHECATAE Cornelius, 1992

= **ANTHOMEDUSAE** Haeckel, 1879

= **ATHECATA** Hincks, 1869 &

= **GYMNOBLASTEAE** Allman, 1871

{antåatekåta / antåmedåse / atekåta} (≈ 43 gen., ≈ 74 sp.)

[Gr. *anthos* = blomma + L. myt. *Medusa* / Gr. *a-* = icke + Gr. *theke* = hölje, låda & Gr. *gymnos* = naken + Gr. *blastos* = knopp, skott, gren, blomma]

Solitära el. koloniala polyper, omgivna av kitinöst skyddshölje, perisark, som ej täcker de distala, tentakelbärande delarna; oftast anfästade vid hårda underlag. Medusastadium kan saknas, men är avlångt klockformigt då det förekommer. Gonader placerade på munröret eller magen. Statocyster saknas. Tentakler få. Indelas i 2 subordi, vilka ej tycks vara monofyletiska, i synnerhet ej Filifera (tycks bestå av ca 4 olika grupper), ehuru Capitata är enhetliga om **Aplanulata** Collins, Winkelmann, Hadrys & Scherwater, 2004 (färskvattenshydror & div. marina taxa utan planula-larver) utbryts från dem.

FILIFERA A. Kühn, 1914

{filifera} (≈ 23 gen., ≈ 40 sp)

[L. *filum* = tråd + L. *fero* = bära]

Polytentakler alltid trådliknande (utan spetsförtjockning). Av totalt ≈ 22 fam. är jämte de nedan nämnda, **Calyropsidae** Bigelow, 1913 kända från eller innanför Skag.-området. Av **Calyropsidae**, besläktad m. **Pandeidae** (se nedan), men skild fr.a. via tentakelstruktur & total avsaknad av randbulber, är medusan av *Calyropsis* Fewkes, 1882 *simplex* Kramp & Damas, 1925 känd fr. Bergen-omr. & medusan av *Bythotia* Günther, 1903 *murrayi* Günther, 1903 [John Murray, 1841–1914 (omkom i bilolycka), Kanada-född skotsk oceanograf / biolog, som bl.a. deltog i Challenger-expeditionen & skrev 1912 klassikern 'The Depths of the Ocean' ihop m. norrmannen Johan Hjort, 1869–1948] känd från Katt. – Bergen-omr. Dessa båda djuplevande medusors polyper tör vara okända. Den första av medusorna, som blir ≈ 8 mm hög (& bred) har 4 normala radiärkanaler, övergående i var sin tentakel. Mittemellan varje radiärkanal finns även en s.k. centripetal kanal (som startar blint ett stycke nedom ordinarie radiärkanalers startpunkt) & även dessa övergår nedåt i var sin tentakel. Den större (≈ 2 cm hög & bred) *B. murrayi* har likaså 4 radiära kanaler, men inga centripetala. Ganska nära manubriet delar dock var & en av de radiära kanalerna upp sig i ≈ 2 (1–3) mot klockranden löpande grenar, som var & en i sin tur övergår i en tentakel. Mellan varje radiärkanal-grenstentakel finns ofta 1–2 mycket mindre tentakler. Manubriet är mkt kort & fyrkantigt. Ännu en familj är **Trichyridae** Hincks, 1869, närmast företrädd i Nordsjön av

polyper ≤ 12 (16) resp. fertila ≤ 12), tentakellängd ≤ 3.2 . Den senare artens kolonier påträffas på skal av mollusker (e.g. *Neptunea* i Katt.) & kräftdjur, men även på hydroider (t.ex. *Tubularia indivisa*) & polychaeter. Dess medusa blir ≤ 6 mm hög (≤ 6.3 mm i \emptyset), frigöres vanl. med 4 längre & 4 kortare marginaltentakler och får i regel ≈ 32 liklånga tentakler som adult. Dess 4 perradiala munarmer blir – t. skilln. fr. medusor hos släktets övr. arter – efterhand distalt dikotomt grenade 2–3 gånger. Ännu en vanl. sydligt utbredd art, *P. areolata* (Alder, 1862) [L. *areolatus* = försedd med små fält, nätmönstrad < L. *area* = yta + L. *-olus*: dimin.-suffix + *-atus* = – utrustad] (Syn.: *P. hartlaubi* Neppi & Stiasny, 1913 [Se gen. *Hartlaubella*]) är känd fr. i.a. S Norge. Dess koloni karaktäriseras av att basalplattans taggar ej var och en är slumpvis utströdda (om de finns), utan är arrangerade ihop i små grupper el. rader. Dess polyper blir ≤ 2 mm höga, tentakelantalet är 4–14, vanl. 9–12 (hos fertila polyper dock ≤ 7) och tentakellängden är ≤ 1.9 mm. Kolonin plägar sitta på små snäckskal (t.ex. *Turritella* och *Naticidae*), som bebos av eremitkräftor. Dess ≤ 4 mm höga medusa frigöres med 16 tentakler, ehuru av olika längd (en karaktär som bibehålles när tentakelantalet efterhand ökar till det ungefär fyrdubbla under medusans tillväxt och blott de peroch interradiala bulberna blir välutvecklade med kraftigt rödaktig färgton). Den har i skotska hav påträffats blott under eftersommar & höst, till skillnad från medusor av de båda övriga arterna, som ertappats från tidig vår till hösten. **Medusa:** D: 0-?, F: hyalin, L: 0.21, \emptyset : 0.24, PEL. Utbredning som polypen; dock är medusastadiet ganska kortlivat, ehuru medusor av denna art kan påträffas när som helst emedan polypen ej tycks ha medusoproducerande perioder, utan kan göra så under hela året. Har 4 radiärkanaler & blott 8 marginaltentakler hela livet. Munarmer terminala och ogrenade.

Hydractinia van Beneden, 1844 (≈ 6 sp. – inkl. *Podocoryna*) [Gen. *Hydra* < Gr. *hydra*: mytol. vattenorm < Gr. *hydor* = vatten + Gen. *Actinia* < Gr. *aktis*, genit. *aktinos* = stråle]

Gonophorer på individer som saknar tentakler el. blott bär tentakelrudiment.

echinata (Fleming, 1823) {hydraktinia ekináta}

[L. *echinatus* = taggig]

D: 0–200, F: Periderm brunaktigt, polyper vitaktiga-rosa, hanliga gonophorer vita, ♀: a rosa, L: 0.2, HB (sitter gärna på skal bebodda av *Pagurus bernhardus*, men finns ock på andra underlag, såväl biotiska & abiotiska), Kieler Bucht-Bohus.-Skag.-Nord. Basalplattan, varifrån kolonin utgår bär stora taggiga tornar. Blastostyler tentakellösa. Bakterier associerade med eremitkräftors yttre skal utgör bottenfällningsstimulus f. denna art. Den eljest arktiskt utbredda *H. carica* Bergh, 1887 påträffas ner t. Bergen-omr. Basalplattans taggar är släta & subkoniska. Dess blastostyler är m.el.m. 'maskformigt' tunna & saknar tentakler (el. kan ha 2–4 rudimentära slika). Små släta basalplattstagg har även den nordliga *H. allmani* Bonnevie, 1898 (Syn.: *H. ornata* Bonnevie, 1898), vilken t. skilln. fr. övr. *Hydractinia* & *Podocoryna*-arter, ej bär ≥ 3 gonophorer / blastostyl, utan blott 2, varav den ena är tydligt större än den andra. De små blastostylerna bär 3–7 korta tentakler. *H. allmani* påträffas sublittoralt ner t. N Nordsjön på gastropodskal. (Från Manger, V Norge är ännu en nominell art känd: *H. humilis* Bonnevie, 1898, möjl. en syn. till *H. carica*).

Bougainvilliidae Lütken, 1850

{bågajnvillifide} (≈ 7 gen., ≈ 11 sp.)

Hydranther, oftast utgående från stolonial el. monopodial bas, cylindriska, stavel. klubbformiga med enkel krans av ≈ 10 , omväxlande uppåtel. nedåtriktade tentakler & kägelformigt hypostom. Hydranthbaser ibland omgivna av perisark (pseudohydrothecor). Fria medusor el. sessila gonophorer. *Rhizorhagium* M. Sars, in G.O. Sars, 1874 *roseum* M. Sars, in G.O. Sars, 1874 är jämte nedan redovisade släkten allmän på *Tubularia indivisa* från Bohuslän upp längs hela

Norge nedom ≈ 40 m djup. Den har ovoida sessila gonophorer, som via korta skaft utgår från de krypande stolonerna, varifrån även något hyalina (ej sandinkrusterade) långskaftade (> 2 mm) ogrenade hydranther utgår. En annan art av släktet, *R. sarsii* (Bonnevie, 1899), som påträffats på simkrabbor & *Corystes*, är känd fr. Bergen (ev. fr. Oslofjorden) & norröver. Den identifieras bl.a. via sina påtagligt stora gonophorer, som olikt *R. roseum*, är bredare än långa & sina 2–3 mm höga upprättstående s.k. rhizocaulus-bildningar (d.v.s. en del stoloniala rör reser sig från underlaget & bildar basen för hydranthbärande rör) medan hydranther hos *R. roseum* sitter på enkla skaft, som utgår från längs underlaget löpande stolonier. Några arter av *Garveia* Wright, 1859 [typlokal: *Inch Garvie* i Firth of Forth] påträffas i Nordsjöområdet & kan ev. även finnas vid S Skandinavien. *G. nutans* Wright, 1859 [L. *nutans* = nickande], som är allmän i av tidvattnet strömmande vatten vid U.K. på basala delar av e.g. *Tubularia indivisa*, erinrar om arter av gen. *Eudendrium*, men skiljs från dessa via sin ljus orange färg & att dess ≈ 1 cm höga tunna skaft i toppen bär en – gärna sidolutande – 2–3 mm \emptyset polyp. Brackvattenarten (0.5–15 %) *G. franciscana* (Torrey, 1902) [*San Francisco*området är typlokal] (Syn: *Perigonimus megas* Kinne, 1956) är närmast känd fr. Kielkanalen (& föres nu ofta t. gen. *Bimeria* Wright, 1859 – i vilket arten beskrevs) & kan påträffas i liknande vatten som *Cordylophora caspia*. Arten är Indopacifisk, men har funnits i tyska vatten sedan åtminstone 1952. Gen. *Lizzia* Forbes, 1846, vars medusa har ogrenade munarmer & 8 randbulber – polypstadiet synes vara okänt -, företräds i våra hav av typarten *L. blondina* Forbes, 1848 [Gen. & sp. tillägnade "en blond Elizabeth", oklart vilken]. Denna lilla medusa blir blott mm-hög, har 4 radiärkanaler & en smal ringkanal. De interradiala bulberna bär ≤ 1 tentakel vardera & de perradiala ≤ 3 tentakler vardera. Om blott totalt 8 tentakler finnes, så så erinrar medusan om *Podocoryna carnea* (se ovan), men dess munarmer sitter ej som hos *Podocoryna* längst ner på manubriet, utan anförster en aning ovanför munrörets nederkant. Den påträffas i våra hav fr. strax efter midsommar till senhösten. Vissa individer kan ses avknoppa nya medusor fr. manubriets sidor. Likaså gör en snarlik, större (≈ 3 mm hög, ≈ 2 mm bred) medusa, *Rathkea* Brandt, 1837 *octopunctata* (M. Sars, 1835), vår enda företrädare f. *Rathkeidae* Russell, 1953. Denna har dock 3–5 perradiala & 1–3 interradiala tentakler & uppträder mellan Dec. & Juni. Polypstadiet består av mkt små (≤ 0.27 mm höga) cylindriska stammar med (3) 4–5 (6) långa (≤ 1.3 mm) smala tentakler i en enda krets nedom ett något opakvitt hypostom på den eljest ofärgade polypen.

Bougainvillia Lesson, 1830 (≥ 7 sp.) {bågajnvillia}

Syn.: *Eudendrium*: Auct., *non* Ehrenberg, 1834

[Baron Louis Antoine de *Bougainville*, 1729–1811, fransk advokat, krigare (amiral), världsomseglare & pacifisk upptäcktsresande; encyklopedisten Denis *Diderot*, 1713–84 publicerade e.g. *Supplément au voyage de Bougainville* / Gr. *eu* = sann + Gr. *dendron* = träd, pinne + L. *-ium*: dimin. suffix / (auktorn, franske zoologen *Lesson*, René Primevère, 1794–1849, som bl.a. deltog i den pacifiska expeditionen 1822–25 m. 'la Coquille' & beskrev de zoologiska fynden]

Medusa med 4 radiärkanalar var & en avslutad av en oftast bred randbulb, varifrån flera tentakler utgår. De 4 munarmarna är i regel dikotomt förgrenade hos aduler. Jämte arterna nedan kan särsk. *B. muscoides* (M. Sars, 1846), vars polyp Sars beskrev under släktnamn *Perigonimus*, nämnas. Polypen av denna art är allmän nedom ≈ 30 m djup på företrädesvis rör av *Tubularia indivisa* & *Sabella* el. på ascidier, men sammanställaren har även sett åtskilliga exemplar på stora *Astarte*-musslor, där smala stoloniala basala delar (innan stammen) kryper utanpå musselskalen. Den kännetecknas av en kort (≤ 2 cm) polysifon stam av få, tätt packade smala rör & med få korta grenar, så att gonoforer och de flesta av de rödaktiga hydrantherna utgår direkt från stammen. Dess medusa kallades tidigare *B. nordgaardii* (Browne, 1903) [Ole *Nordgaard*, 1862–1931,

norsk zoolog & hydrograf, först aktiv i Bergen, senare i Nidaros. Mångsysslare, men fr.a. bryozoo-forskare, samlade in typmaterialet]. Den skiljer sig fr. våra övr. arter av släktet genom bl.a. avsaknad av ocelli & en tydlig konstriktion vid magens bas. Den blir ≤ 5 mm hög & kan ha ≤ 7 randtentakler / bulb. Dess bulber är relativt stora & rundat triangulära. En art beskriven från Ö USA, *B. rugosa* Clarke, 1882, sägs ha påträffats vid Danmark. Dess polyp blir ≤ 7.5 cm hög & är ganska rikt förgrenad. Kring basen av de spolformade hydrantherna finns perisark-'pseudohydrothecor', bärande flera annuli. Eventuella gonophorer utgår direkt fr. dessa 'pseudohydrothecor'-baser. Blott unga, 1.5 mm höga medusor tycks kända & är ngt päronformade, har kort brett munrör med 4 ogrenade munarmar & 3 randtentakler / bulb.

muscus (Allman, 1863) {móskos}

Syn.: *ramosa* (van Beneden, 1844), non *Eudendrium ramosum* (Linnaeus, 1758)

[L. *muscus* = mossa / L. *ramosus* = grenfull < L. *ramus* = gren]

Polyp: D: 1-100, F: Periderm halmgult – mörkrbrunt, polyper ljusrosa, L: 10, HB (ofta på *Tubularia indivisa* & rör av *Sabella pavonina*), Katt.-Bohus.-Nord. *B. pyramidata* (Forbes & Goodsir, 1851) är mycket snarlikt. Den är registrerad från *Tubularia indivisa*, *Virgularia mirabilis* och manteln av *Ascidia aspersa*. Kolonin blir ≤ 4 cm hög & hydrantherna har 6–13 tentakler medan *B. muscus* har $\approx 8-21$.

Medusa: D: 0-?, F: hyalin m. svarta oceller vid tentakelbaserna, gula – bruna randbulber, manubrium brun – grönaktigt, L: & Ø: 0.35, PEL, Öres.-Bohus.-Nord. De små ovala bulberna bär vardera 4–9 tentakler. Pedunkel mkt liten – om den ö.h.t. alls utvecklas, jämfört m. *B. pyramidata*: s snarlika medusa, vilken som adult har en tydlig konisk – om än grund – pedunkel & vars små ovala bulber vardera bär 7–9 tentakler.

principis (Steenstrup, in Lütken, 1850) {prinsípis}

[L. *principium* = utgångspunkt, början]

Polyp: D: ?-30-?, F: hypostom opakvitt; tentakler & epidermis färglösa; gastrodermis smutsskärt; perisark hyalint och nästan färglöst, L: 0.11 (polyhöjd), HB, Nord. Enstaka ogrenade polyper utgår från ett glest nätverk av mot underlaget (t.ex. slagglumpar) anliggande stolonnätverk. De släta stolonerna är perisark-klädda såväl som de något rynkiga glest sittande polyperna (nedom hypostomet). Tentakelantal: (5) 6–7 (8). Rundade, glest sittande gonophorer (<1 mm i Ø) utgår via mycket korta stjätkar direkt från stolonerna. Snarlik denna är polypen av *B. superciliaris* (L. Agassiz, 1849). Den har dock tunnare perisark, 7–13 tentakler samt äggel. päronformade, ganska stora (≈ 2.2 mm höga, ≈ 1.4 mm Ø) gonophorer. Dess medusa liknar likaså den hos *B. principis*, men har längre pedunkel. Dess bågförmade bulber bär vardera ≤ 22 tentakler & är kortare än halva avståndet mellan bulberna. Den finns från midvintern till Maj el. Juni, medan t.ex. medusor av *B. muscus*, *B. principis*, *B. britannica* och *B. macloviana* (se nedan) uppträder från vår till höst. Den skiljer sig från övr. arter genom att dess planulararver ej direkt frisläpps utan utvecklas i kapslar utmed munröret, som därvid ser grynt ut hos mogna ♀♀. Den enda ytterligare arten m. ogrenade polyper, som finns i Europa (S Nordsjön) är den från Malvinerna beskrivna *B. macloviana* Lesson, 1843 [Det latinska eponymet härleds ursprungligen från kuststaden *St Malo* i N Bretagne, vars invånare kallas 'malouines'. 'Malvinas' för Falkland Islands i Sydatlanten härleds i sin tur från staden St Malo och flera arter från denna trakt bär samma latinska epitet]. Dess hydranther bär ≤ 16 tentakler & omges basalt av en tydligt rynkad – men ej ringad – perisark. Gonophorer är päronformade och sitter på korta ringade stjätkar, som utgår från stolonerna. Dess medusa, som runt Antarktis blir ≤ 15 mm hög, tycks i Europa, där den första gången påträffades 1895, ej överstiga ≈ 8.5 mm. Den karaktäriseras av att de halvcirkulära el. V-formade bulberna – som hos adulten var och en bär många (≤ 65 st), i dubbla rader sittande tentakler – är ungefär hälften så breda som avståndet mellan bulberna.

Medusa: D: 0-?, F: hyalin med manubrium och randbulber rödaktiga – guldgula; svarta tvärstrecksformade oceller på tentaklerna, L: & Ø: 1, PEL, Bohus.-Skag.-Nord. Bulber i form av tvärställda linjer, som är något längre än avståndet mellan dem. De ≤ 30 tentaklerna / bulb sitter i en enkel rad. Medusan liknar den hos *B. britannica* (Forbes, 1841), förutom att den senares fyra grenade munarmar är tydligt långskaftade och ej utgår från någon tydlig pedunkel och att medusan blir aningen högre i förhållande till diametern. Dess bulber är dessutom njurformade till trekantiga med vardera ≤ 30 tentakler och ungefär hälften så breda som avståndet mellan bulberna. Polypen hos *B. britannica* påträffas på skal av diverse levande mollusker. Glest sittande, ≤ 1.5 cm höga, monosifona, svagt förgrenade upprättstående stammar utgår från ett glest stolonnätverk. Hydranther är terminala på stam & grenar & kan vara försedda med 'pseudohydrothecor' av perisark som kan omsluta hydrantherna nedom de ≤ 14 tentaklerna. Gonophorena, som blir dryga halvmillimetern i Ø, är runda & gelatinösa som mogna & sitter i klungor på tämligen långa grenade stjätkar, utgående från stam & grenar.

Dicoryne Allman, 1859 {dikårýne} (≥ 1 sp.)

[Gr *di* < Gr. *dis* = 2, dubbel + Gen. *Coryne* < Gr. *koryne* = klubba]

Polypstadiet består av tätt sittande basala anastomoserade stoloner, varifrån enkla hydranther och monosifona, grenade stammar utgår. Jämte nedanstående art är *D. conybearei* (Allman, 1864) [arten insamlades först av dess auktor under en skrapningsutflykt i sällskap med "an accomplished microscopist, Henry *Conybeare*, Esq." vid Irland (Bay of Glengariff)], som plägar sitta på snäckskal – inkl. slika bebodda av eremitkräftor – känd närmast fr. Br. Öarna. Den blir blott 1 cm hög & har något rynkad perisark, är föga förgrenad & har ≈ 12 tentakler / hydranth. En 3: e art, *D. flexuosa* G.O. Sars, 1874, är närmast funnen vid Lofoten & Shetlands nedom ≈ 100 m djup.

conferta (Alder, 1857) {kånfértá}

[L. *confertus* = fullproppad, överfull, myllrande, tät]

Polyp: D: (5) 10–300, F: perisark brungrå och relativt slät; hydranther blekbruna till nästan vita med ≤ 16 (20) tentakler, L: 2, HB (skal av såväl levande mollusker, fr.a. *Buccinum*, *Neptunea*, *Turritella* etc., som tomma eller paguridbebodda skal), Öres.-Bohus.-Nord. Koloni oftast rikt förgrenad.

Medusa: Saknas, men de helt cilierade, små (≈ 0.25 mm långa) gonophorena frisläpps och simmar omkring bl.a. med hjälp av ett par likaså cilierade 'tentakler' i bakänden. Hos *D. conybearei* finns blott en slik 'tentakel'.

Eudendridae Hincks, 1869 {evdéndrídé} (1 gen., $\approx 8-9$ sp.)

Kolonistam upprättstående, vanl. grenad, med perisark nående t. hydranthbaserna. Sessila gonophorer nedom i regel en (el. flera) tentakelringar. Hydranth rel. bågformat med ett, innanför tentakelbaserna svagt hopsnört, därovan rundat, brett tillplattat el. centralt invaginerat hypostom (i.e. den del av hydranthen som ligger ovanför tentakelkranen).

Eudendrium Ehrenberg, 1834 {evdéndrím} ($\approx 8-9$ sp.)

[Gr. *eu* = sann + Gr. *dendron* = träd, pinne + L. *-ium*: dim.suffix]

Släktet definieras som familjen. Jämte nedan beskrivna arter, så finns i våra hav t.ex. den karaktäristiska ≤ 6 cm höga *E. arbusculum* Wright, 1859-kolonin, som påträffas m.el.m. littoralt i *Laminaria*-bältet & kännetecknas av en ringformad inskränning vid hydranthbasen, ovanför vilken ett brett bälte av stora nematocyster sitter. Den blir ≤ 6 cm hög & består av en sammansatt stam, varifrån åtskilliga grenar utgår oregelbundet. Perisark hornfärgad – brun men hydrantherna vit- röd-aktiga. (Denna art har även kallats *E. wrightii* Hartlaub, 1905 [Dr. Thomas Strethill *Wright*, 1818–76, skotsk naturforskare & författare, arbetade m. 'zoophyter', beskrev först arten], enär en fr. S halvklotet beskriven *Tubularia arbuscula* d'Orbigny, 1839 befarats kunna visa sig vara en god *Eudendrium*-art). Av arter med osammansatt stam finns

bl.a. *E. capillare* Alder, 1857 & *E. insigne* Hincks, 1861 (av Schuchert synonymiserad 2008 med *E. ramosum*) i våra hav. Kolonin av den förra blir ≤ 3 cm hög & den senare ≤ 2 cm. Den förra har ringar i stort sett blott vid grenbaserna & gonophorer på tillbakabildade polyper medan den senares stam & grenar överallt är ringförsedda & har ♂-gonophorer kring normala hydranther – som är rödbruna med en svag ringformad inskärning vid basen (men saknar ett bälte av stora nematocyster), medan ♀-gonophorerna sitter strödda på hydranther & deras skaft. Arktiskt utbredd, påträffad närmast vid Bergen nedom ≈ 30 m djup på bryozoer & balanider är *E. tenellum* Allman, 1871, som liknar *E. capillare*, men ansågs skilja sig fr. denna genom att gonophorerna sitter på polyper med fullt utvecklade hydranther, men anses nu som synonym. Närmast v. Bergen är likaså den grunt växande på *Laminaria*-hapterer, etc. sittande, ≤ 3 mm höga *E. vaginatum* Allman, 1863. Dess monosifona stam & grenverk är överallt tydligt ringindelade & erinrar därvid om *E. insigne*, ehuru de basala ringvecken på stammen tycks vara glesare (på stamtjockleksavstånd från varandra) hos den med ≈ 20 – 23 tentakler försedda *E. insigne* än den m. ≈ 18 tentakler försedda *E. vaginatum* (som har ≈ 2 ringar / stamtjockleksavstånd). Fr. Bohus. är äv. den ≤ 6 cm höga *E. cnidiferum* Stechow, 1919 (Syn.: *E. armatum* Jäderholm, 1907, non Tichomiroff, 1887) känd. Dess monosifona stam saknar ringar, medan de m.el.m. regelbundet alternerande grenarna är ringindelade åtminstone basalt (& ofta även här och var högre upp). Kännetecknande för denna art är att ♀-gonophorerna sitter i en m.el.m. tydlig ring mitt på grenar som distalt bär abnorma hydranther vilka består av ett antal kullformiga nässelcells-batterier, medan en enda slik kula avslutar andra sidogrenar. Fr. Hollands kust beskrevs dessutom *E. vervoorti* Marques & Migotto, 1998 [Prof. Willem Vervoort, 1917-, vid naturhistoriska muséet i Leiden är kännare av såväl hydroider som copepoder]. Dess karaktärer är okända för textsammanställaren, men arten är blott ≈ 5 mm hög & dess sessila gonophorer saknar spadix, d.v.s. en slags 'kärna' kring vilken könscellerna mognar. (Spadix är eljest namnet på bläckfiskars hectocotylusarm). Vid Bergen påträffas sublittoral äv. *E. album* Nutting, 1896 & äv. ≈ 3 cm höga *E. vaginatum* Allman, 1863 är känd fr. V. Norge på hårdbotten & *Laminaria*.

rameum (Pallas, 1766) {raméom}

[L. *rameus* = grentillhörig < L. *ramus* = gren]

Polyp: D: ≈ 5 – 100 , F: mörkbruna huvudstammar; gula gonophorer; röda hydranther, L: 20 (25), HB, Katt.-Bohus.-Nord. ♂-gonophorerna sitter runt basen på fullt utvecklade hydranther. Blott kolonins yttersta delar är monosifona. T. skilln. fr. t.ex. den ≤ 15 cm höga kolonin av *E. ramosum* (Linné, 1758) – vars ♂-gonophorer sitter på fullständigt tillbakabildade polyper -, med en (ev. förgrenad) polysifon basalstam, varifrån huvudsakl. monosifona grenar utgår, så avtar polysifonin hos *E. rameum* kontinuerligt mot periferin. Dessa 2 arter har ringar huvudsakl. blott vid grenbaserna, medan den likaså med polysifon stam försedda, ≤ 10 cm höga kolonin av den vanl. ganska grunt (≈ 0 – 30 m) levande *E. annulatum* Norman, 1864 är ring-försedd allestädes på stam & grenar. **Medusa:** Släktets arter saknar medusa-stadium.

Pandeidae Haeckel, 1879 {pandéide} (≈ 5 gen., ≈ 9 sp.)

[*Pandea* Lesson, 1843 < Gr. myt. *Pandaea*: Herakles dotter]

Koloni stolonial till kortvuxet upprätt. Polyp liten, med en enkel krans av få, ömsom uppåt-, ömsom nedåtriktade tentakler under ett kort koniskt hypostom. Frisimmande medusor (hos samtliga inhemska arter) el. sessila gonophorer. Adult medusa i regel högre än bred & med apikalutskott. Förutom nedanstående gen., påträffas *Amphinema* Haeckel, 1879 m. *A. rugosum* (Mayer, 1900) & *A. dinema* (Péron & Lesueur, 1810) (Syn.: *Perigonimus serpens* Allman, 1863 (polyp)) (närmast vid Helgoland) i våra hav. Medusorna känns igen på att blott ett par diametrala perradiala tentakler

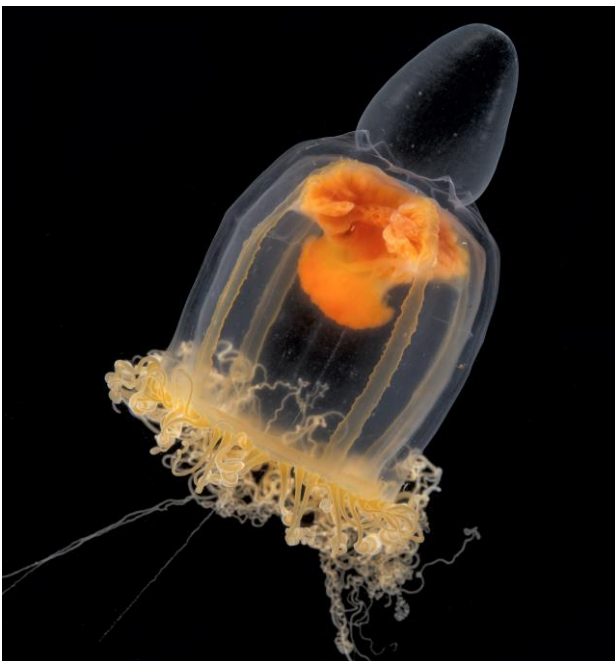
är välutvecklade. Övr. tentakler är rudimentära (fingerformade hos adulta *A. rugosum*, vars unga medusa har antydning till apikalutskott – ett tydligt sådant finns hos adulten av båda arterna -, vårtformade hos *A. dinema* – vars unga medusa saknar apikalutskott). Polyperna utgår vanligen ogrenade från krypande stolonier & blir ≈ 2.5 mm höga. *A. rugosum* separeras från *A. dinema* genom att dess hydrocaulus-bas är ringad, medusaknoppar bäres på såväl stolonier som hydrocauli (ej blott stolonier) & att \emptyset på hydrocaulus är den dubbla (0.1–0.2 mm jämfört med 0.05–0.1 mm). *Halitholus* Hartlaub, 1913 med *H. yoldiaarcticae* (Birula, 1897) (Syn.: *H. cirratus* Hartlaub, 1913) är en arktisk art som ock påträffas i centrala Östersjön – N Katt. Dess medusa når 14 mm \emptyset & har ett nästan kulformat apikalutskott. Tentakler tegelstensröda (liksom magen) ≤ 30 (50), utan oceller. Bara manubriets övre yta hänger samman med subumbrellan. Polypen, som påträffats på bl.a. *Astarte borealis* (s. lat. – se detta taxon) & *Saduria entomon*, består av ogrenade korta (≤ 2 mm höga) hydrantherskaft utgående fr. ett stolonnätverk. Dess perisark är opak & sandkornsinkrusterad. Även de rel. långskaftade, päronformade gonophorerna utgår från stolonerna & frigör medusor, med initialt blott 2 tentakler.

Leuckartiara Hartlaub, 1913 (medusa) (3–4 sp.)

Syn.: *Perigonimus* M.Sars, 1846 (polyp) (p.p.)

[Karl Georg Friedrich Rudolf Leuckart, 1822–1898, tysk zoolog, prof. i Giessen, sedermera i Leipzig; arbetade med varjehanda taxa, men följde huvudsakl. i sin farbrors, Freiburg-professorn Friedrich Siegmund Leuckart, 1764–1843, fotspår., vilken var parasitmaskexpert. Rudolf samlade stora skaror studenter kring sig & styrde på så vis zoologin – ej blott i Tyskland – åt morfologiskt håll. Taxon Coelenterata etablerades 1847 av honom. Rudolf var ihop med Heinrich Frey, 1822–90, (blev medicin-prof. i Zürich) favoritelver t. Göttingen-professorn Rudolph Wagner, 1805–64, & skrev till en början en del ihop. + gen. *Tiara* Lesson, 1843, non Menke, 1830 (ordet *tiara* är inlånad i persiskan fr. hindi & avser den huvudbonad som kungar bar) / L. peri = runt om + Gr. gonimos = produktiv]

Övre delen av manubriets perradiala kanter är via mesenterier förbundet med radiärkanalerna. Så är fallet även med *Neoturris* Hartlaub, 1914, företrädd av *N. pileata* (Forskål, 1775) [Gr. neos = ny, ung + turris = torn / Gr. pileatus = mösstäckt < Gr. pileos = mössa] i våra hav (har vanl. tydligare apikalutskott än *Leuckartiara*). Typiskt för *Leuckartiara* är dock gonaderna som på munrörets interradier bildar en hästskofigur med div. utskott åt olika håll. *N. pileata* har gonaderna som ett par breda band utmed perradierna på munröret, medan den interradiala munrörsdelen har åtskilliga gropar / porer. *N. pileata* når en \emptyset om 25 mm & en höjd av ≤ 4 cm (om apikalutskottet är välutvecklat – som det ej alltid är). Dess polyp påträffas på kanten av djupt levande *Nucula* spp. Den m.el.m. arktiska, men tillf. i t.ex. Skag. ertappade företrädaren för *Catablema* Haeckel, 1879 [Gr. kata = neråt, lägre + Gr. blema = sängtäck], *C. vesicarium* (A. Agassiz, 1862), (≤ 25 mm bred & ≤ 3 cm hög), är äv. förväxl. bar men igenkänns lättast på korta, tydliga, karaktäristiska perpendikulära utskott åt båda håll på de 4 radiärkanalerna. Dess polyp tör vara okänd.

Neoturris pileata

octona (Fleming, 1823) (medusa) {levkartiåra åktåna}

Syn.: *repens* (Wright, 1858) (polyp)

[*L. octona* = åtta (på varje) / *L. repo* = krypa, *repens* = krypande]

Polyp: D: 10–400, F: perisark brunt, hydranth vitaktig, L: 0.6, sekundär HB (vanligast på skal av levande MB-mollusker, t.ex. *Turitella*, *Nucula*, *Antalis*, men återfinns även på *Aporrhais*, *Buccinum*, polyplacophorer, krabbor, ascidier, hydroider etc.), Katt.Bohus.-Skag.-Nord. Stjälken, som kan vara svagt förgrenad, är flera ggr längre än hydranthen t.skiln.fr. hos den på liknande underlag (ofta längs främre skalkanten av fr.a. *Nucula tumidula* & *N. sulcata*) sittande – städse oögrenade – *L. abyssii* (se nedan) vars stjälk är ≤ dubbelt så lång som hydranthen. Båda har veckad perisark. Andra liknande arter, som den på andra hydroider, t.ex. *Tubularia indivisa*, växande *Rhizorhagium roseum* M. Sars, in G.O. Sars, 1874, vilken saknar medusor, är alltid oögrenade & har glatt perisark.

Medusa: D: 0-?, F: hyalin med tentakelbulber & manubrium gulbruna, L: 2 (högre än bred), Öres.-Bohus. Mest allmän under hösten (liksom *Neoturris pileosa*-medusan). Tentakelantal vanl. 16 (12–24), var & en med en basal abaxial sporre. Likaså finns ≥16 klubbformade tentakelrudiment. Bulberna (både tentakelnas & rudimentens) med rödaktiga ocelli. Den i bl.a. S Öster. – Katt. utbredda *L. nobilis* Hartlaub, 1913, som blir ≤27 mm hög & ≤2 cm bred, har ≈24–40 oliklånga tentakler, med svagt utvecklade sporrar & saknar klubbformade tentakelrudiment, men har mörkröda ocelli. Fr. norsk Skag.-kust upp längs V Norge är en annan art, *L. breviconis* (Murbach & Shearer, 1902), påträffad. Den når 45 mm höjd & 35 mm bredd & har ett lågt rundat apikalutskott. Av de ≥100 tentaklerna alternerar fullt utvecklade med smärre. Ocelli saknas liksom egentliga sporrar. Polyp synes vara okänd hos *L. nobilis* & *L. breviconis*. Av vår 4: e 'art', *L. abyssii* (G.O. Sars, 1874), tycks blott nyligen frisläppta medusor vara kända. De saknar – åtm. i detta stadium – apikalutskott och har blott 4 perradiala tentakler varav 2 motsatta är längre än de övr. Polypen, beskriven under släktnamnet *Perigonimus* M. Sars, 1846, är mera välkänd & blir ≤2 mm hög & hydranthen sitter på ett kort oögrenat skaft, utmed vilket även ev. gonophorer är anförade. Dess perisark är kraftigt rynkad. Det kan nog ej uteslutas att *L. abyssii* kan visa sig vara en synonym till någon av de båda *Leuckartiara*-medusor, vars polypstadium är okänt, ehuru den av Edwards 1965 beskrivna polypen av *Neoturris pileata* (se ovan) ej heller kan separeras fr. polypen av *L. abyssii*. Nyss frisläppta medusor av *N. pileata* motsvarar f.ö. helt beskrivn.: n av den unga medusan av *L. abyssii* medan nyss frisläppta medusor av *L. octona* – släktets enda

art med känd totalutveckling – blott har 2 tentakler.

Stylasteridae J.E. Gray, 1847

{stylasteride} "Hydrokoraller" (0–3 g., 0–3 sp.)

Koloniala polyper, inbäddade i ett kraftigt kalkskelett, vilket utsöndras från epidermala celler. Medusastadiet är reducerat till knoppar på specialicerade polyper. Koloni knappt dm-hög. Betraktades tidigare liksom de i tropiska korallrev levande **Milleporina** Hickson, 1901 ('eldkoraller') som en ordning vid sidan av **Leptolida**. Även milleporinerna, vilka är mer robusta & ej rödel. violett-aktiga i färgen som stylasteriderna, utan vita, gula el. bruna & lätt känns igen på de många ≈0.1 mm Ø ytporerna & sin pregnant brännförmåga – varav *Millepora alcicornis* Linnaeus, 1758, Osaatlantens enda art (Guinea-bukten & sydvar), sägs "bränna av helvete", inordnas nu under **Anthoathecata**, men föres till **Capitata**.

Stylaster J.E. Gray, 1831 {stylaster} (2 sp.)

Syn.: *Eustylaster* Broch, 1914

[Gr. eu= sann + Gr. stylos = pinne, stake + Gr. aster = stjärna]

Två andra hydrokorallarter, *S. norvegicus* (Gunnerus, 1768) (Syn.: *Allopora norvegica*) och *Pliobothrus* Pourtalès, 1869 *symmetricus* Pourtalès, 1869 är kända från Hardangerfjorden-N Norge resp. Ålesund-Färöarna-Island.

gemmascens (Esper, 1794) {gemma-skens}

[*L. gemma* = knopp, ädelsten + *L. -ascens* = -aktig]

D: 40–620, F: vit-lätt rosa med mörkare gulröda gasterozoider, L: 8, HB, Norska västkusten fr. Bergen – norrut.

Proboscidae Hand & Hendrickson, 1950

{pråbåskidaktylide} (1 gen., 1 sp.)

Polyp med 2 tentakler under snedställt kulformigt hypostom. Frisimmande medusor. Monogenerisk med 6 spp.

Proboscidactyla Brandt, 1834 (1 sp.) Syn.: *Lar* Gosse, 1857 (polyp)

[Gr. proboskis = (elefant)snabel + Gr. daktylos = finger, tå / L.

myt. *Lar*: skyddsgud för hem och fält, dvs en slags tomte]

stellata (Forbes, 1846) {pråbåskidaktila stellåta}

Syn.: *sabellarum* (Gosse, 1857) (polyp)

[*L. stellatus* = stjärnformig < *L. stella* = stjärna / Gen. *Sabella*, på vars rör polypen lever]

Polyp: D: (som värddjur), F: ?, L: 0.1, HB (runt mynningen på *Sabella*-rör, men även på rör av andra sabellider, t.ex. *Potamilla* och på sabellarid-rör), Bohus.-Nord. Assymmetriskt gubblignande med blott 2 tentakler.

Medusa: D: 0->40, F: hyalin m. gulaktiga ovarier runt munrörets överdel; vitgula tentakler, L: 0.8, Ø: 0.9, PEL, Bohus.Nord. De 6 radiärkanalerna är perifert oögrenade hos unga individer, som därför har 6 tentakler, men kan grenas 2–4 ggr hos äldre & ge upphov till lika många tentakler. Arten äter selektivt bivalv-veliger-larver, som utgör ≈80% av födan.

CAPITATA A. Kühn, 1914

{kapitåta} (≈20 gen., ≈34 sp.)

[*L. capitatus* = huvudförsedd < *L. caput*, genit. *capitis* = huvud]

En del el. alla polytentakler har en förtjockning i spetsen, åtminstone på unga polyper. Påpekas bör att enstaka taxa även inom Filifera (q.v.), som kan ha slika spetsförtjockade tentakler, men de saknar i så fall den typ av nässelcell som benämns stenotele, vilken inom anthoathecater städse finns & blott förekommer inom Capitata. Av 26 fam., finns, jämte nedanstående, även företrädare för **Halocordylidae** Stechow, 1921 (Syn.: **Acauliidae** Fraser, 1924), **Cladonematidae** Gegenbaur, 1856, **Eleutheriidae** Russell, 1953 & **Zancleidae** Gegenbaur, 1856 [Gen. *Zanclea* Gegenbaur, 1856 < **Zancle**: antikt namn på Messina, möjl. i sin tur sprunget från Gr. **zanklon** = skära (skörderedskapet)] i Skag.-området samt **Margelopsidae** Uchida, 1927 (med få mm höga medusor, vars

fyra radiärkanaler övergår i var sin randbulb, varifrån 2–5 tentakler utgår (från vardera) och Candelabridae Stechow, 1921 (Syn.: Myriotheleidae Hicks, 1868) från V Norge (Candelabridae blott N om Bergen med 3 arter av *Candelabrum* de Blainville, 1830 + *Monocoryne gigantea* (Bonnievie, 1898)). (*Margelopsis* Hartlaub, 1897 är företrädd av *M. haeckelii* Hartlaub, 1897 S. om Eng. Kan.; rara fynd av *M. hartlaubi* Browne, 1903 nedom 200 m i V Norge). *Acaulis* Stimpson, 1854 *primarius* Stimpson, 1854, som saknar fria medusor, finns fr. Öresund – Gullmarn & fr. Lofooten norröver, som enda skandin. art av sin fam. Denna < cm-höga rödaktiga mjukbottenform är synnerl. karaktäristisk med 7–8 tillspetsade grova tentakler i en krans ovanför förankringsstjälken. Den cylindriska hydranthen ovanför dessa tentakler är klädd med små capitata tentakler & i dess nederdel sitter en hel del gonophorer. Äv. av den andra fam.: n är blott en art känd i våra hav: *Cladonema* Dujardin, 1843 *radiatum* Dujardin, 1843, vars polyper, som utgår från tunna stoloner är klubblika med en övre krans av 4 capitata & en (el. 2) nedre krans(ar) av 4 filiforma tentakler. Dess ≤4 mm höga medusa har ≥8 tentakler, förgrenade flera ggr, varav några av de basala grenarna har en sugkopp för att kunna förankra djuret i den vegetation (alger el. *Zostera*) i vilken det lever. Den i snarik miljö påträffade medusan av *Eleutheria* de Quatrefages, 1842 *dichotoma* de Quatrefages, 1842 är likaså enda företrädare f. sin fam. i våra hav (Eleutheriidae är nu synonymiserad med Cladonematidae av de flesta; ännu en art *E. claparedii* Hartlaub, 1889, närmast känd från Eng. Kan., vars medusa har medusaknoppar på subumbrellan i stället för på utsidan & i regel har 8 tentakler). Den blir ≤4 mm i Ø & har 5–6 tentakler som var & en delar sig i 2 grenar, varav en ändar med sugskiva, en med ett kulformigt nässelcellsknippe. Polypen utgår fr. en stolon & skaftet är tunt & långsträckt med 6 capitata tentakler i en basal krets runt en terminal ovoid hydranthen. Medusor avknoppas från skaftets basala del. Jämte *Zanclaea costata* Gegenbaur, 1856 (Syn.: *Z. implexa* (Alder, 1857)) finns den blott som medusa uppträdande, nära klotrunda, ≤1 mm stora *Eucodonium* Hartlaub, 1907 *brownei* Hartlaub, 1907 [Edward Thomas Browne, 1866–1937, britt. medusa& hydroidforskare, som delade intresset f. trädgårdsarbete som avkoppling till marinbiologi med sin gode vän (tillika granne) the Rev. Canon Norman (q.v.)] som representant för sin fam. i våra hav. Från dess korta, breda, brunaktiga manubrium avknoppas nya medusor med 4 långa, tunna tentakler, vilka längst ut var & en bär en stor brunaktig knoppliknande nematocystsamling. *Z. costata*'s medusa är likartad byggd, blir ≤3 mm stor, men avknoppas ej medusor från manubriet. Den bär 4 (som ung blott 2) tentakler, vilka var & en längs utsidan bär många stjälkade cnidophorer (nematocyst-grupper). (Detta taxon behandlas av kunskapsbrist här utifrån ett föräldrat perspektiv, att i stort sett en enda art av släktet existerar, vilket är fel, ty flera olika arter tycks finnas, varav förmodl. den i nordiska vatten utbredda arten, vars polyper påträffas på *Tubularia indivisa*-rör & sabellid-rör, är en annan än *Z. costata*, vars polyper finnes på hjärtmusselskal. De enskilda arternas polyper anses näml. vara substrattrogna. Vid Britt. Öarna finns åtminstone ännu en art, *Z. sessilis* (Gosse, 1853), men dess polyp sitter på bryozooer (*Beania*) & dess medusa – med blott 2 tentakler – skiljer sig från övr. inom släktet, genom en mitre ansvällning av dess 4 radiärkanaler). Dess polyp, som utgår fr. krypande anastomoserande stoloner, är cylindrisk, ≤1 cm hög & bär ≈20–40 st. irregul-järt arrangerade capitata tentakler utmed den ca 1 mm höga hydranthen & medusaknoppar nedom tentaklerna & dess perisark nedanför är tunn & vitaktig t. skilln. fr. *Z. costata*, med tjock brunaktig perisark & ≈60 tentakler & medusa-knoppar bland dessa på den 2–3 mm höga hydranthen. Mkt snarlikt är gen. *Teissiera* Bouillon, 1978 [Prof. Georges Teissier, 1900–72, chef f. Roscoff marinbiol. station; auktorn Prof. Jean Bouillon, 1926–2009, belgisk hydroidforskare], blott särskiljbar fr. *Zanclaea* via polypstadiet, städse-sittande på serpulid-operculer & t. skilln. fr. *Zanclaea* bär ocelli – dock ännu ej känt fr. Skandin.

Fam.: s polyper liknar den ≤2.5 mm höga polypen av *Dipurena* McCrady, 1857 *halterata* (Forbes, 1846) (Coryniidae), som dock i regel har ≤30 capitata tentakler & bär medusaknoppar bland tentaklerna & börjar utvecklingen i en art av *Haliclona*. Arten finns fr. Britt. Öarna & sydvart, men har dubiöst uppgivits fr. Oslofj.: n. (Ännu en *Dipurena*-art, *D. spongicola* Anger, 1972, beskrevs fr. håligheter i *Halichondria panicea* fr. Kielbukten, Bälthavet & Gullmarn; stoloner i svampvävnad kan bli >1 cm långd; de upp till 1 mm-höga polyperna är upptill klubbformade med en ring av 5–7 små (≤200 µm långa) filiforma tentakler nära klubbans nederkant & 4–6 korta nästan kulformade tentakler nära toppen; även dess lilla (≈220 µm hög & d: o Ø) medusa har påträffats i svampdjuret). Av Margelopsidae finns även en annan art i Helgolandsbukten. Denna fam. har likt Tubularidae (q.v.) *Actinula*-stadium, men denna sätter sig ej fast, utan utvecklas blott till en slags köns mogen *Actinula*-polyp. Olikt tubularidernas *Actinula*, saknar tentaklerna ändansvällningar & nedom aboraltentaklerna är kroppsavsnittet förkrympt med Ø mkt mindre än kropps-Ø mellan tentakelkretsarna. Totalt ≈71 gen. & ≈375 recenta spp. Världsvitt.

Protohydridae Allman, 1888 {pråthåydride} (1 gen., 1 sp.)

På grund av periderm-avsaknad, forminstabila maskliknande polyper, utan tentakler. Familjen inkorporeras stundom i den limniska fam. Hydridae Dana, 1846 (färskvattenshydror), vilka båda saknar medusageneration & är hemisessila el. vagila, solitära polyper, utan el. eller i senare fallet med enkel krans av tentakler. Färskvattenshydrorna indelas stundom i 3 släkten, *Hydra* Linnaeus, 1758, *Pelmatohydra* Schulze, 1914 och *Chlorohydra* Schulze, 1914, av vilka *Pelmatohydra* (med en skandinavisk art, den vanligen rödbruna *P. oligactis* (Pallas, 1766)), är en upp till 3 cm lång art med en tydligt tunnare stjälk nedtill och med 4–6 tentakler, som är undulerade och tydligt 2–3 gånger längre än kroppslängden till skillnad mot de andra släktena, vars stjälk ej är uppdelad i en tunnare nedre del och vars tentakler är m.el.m. raka och ofta kortare än kroppen. *Chlorohydra* (med den mindre än 1.5 (3) cm långa *C. viridissima* (Pallas, 1766) i Skandinavien – bl.a. även i Östersjöns mest utsötade delar samt i mycket näringsfattiga och ganska kalla färskvatten) utskiljer sig via sina 6–10 kortare än kroppslånga tentakler och sin tydligt gröna färg (orsakad av *Zoochlorella vulgaris*), medan övriga plägar vara bruna, orange eller grå. Av *Hydra* finns i Skandinavien den ensfärgat bruna, 5–15 mm långa *H. vulgaris* Pallas, 1766, vars kropp är ungefär jämbred utmed hela längden och bortemot hälften så lång som de 6–8 tentaklerna samt (i Norge och Sverige) även den upp till 12 mm långa *H. attenuata* Pallas, 1766, vars kropp är något tjockare nedtill än upptill och vars 6–11 tentakler är kroppslånga eller upp till dubbla kroppslängden. Den senare har t.ex. påträffats i sammanställarens näckrosdam. *Pelmatohydra braueri* (Bedot, 1912) är en annan europeisk – men ej? skandinavisk – hermafroditisk hydra, som blott kan särskiljas från *H. vulgaris* via ägg och nematocyster – fr.a. (liksom hos flera hydror) utseendet på deras streptolina glutinanter (en typ av klibbceller) och dessa båda namn misstänks stå för komplex av flera arter. Hydror från färskvatten har stor geografisk spridning, så t.ex. *H. vulgaris* förekommer i såväl hela Eurasien – förutom de allra nordligaste delarna – men inklusive Island & Sri Lanka, Nord & Sydamerika och möjligen även Afrika, ehuru den, när den upptäckts i en ny region fått nya namn, så listan över synonyma namn på arten är lång (men kan komma att modifieras när man närmare studerat genomet hos olika namnsatta arter). Denna färskvattenart kan även påträffas i t.ex. Östersjöns mest utsötade delar. (Ett par andra hydror från Europa, men ej? Skandinavien, är den upp till 5 mm långa *H. circumcincta* Schulze, 1914 och den upp till 25 mm långa *H. oxycnida* Schulze, 1914, som båda har tentakler kortare än kroppen & ej är hermafrodit. Ofta betraktas nu både *Chlorohydra* & *Pelmatohydra* som subsläkten till *Hydra*.

Hydrors eventuella färg hänger i regel samman med symbiontiska zoochloreller, vilka överförs från föräldragenerationen till nästa, ehuru färgen även i viss mån kan bero på födovallet. Färskvattenshydror har på senare år väckt intresse, p.g.a. att deras goda regenerationsförmåga & att de ej synes åldras, utan tycks i viss mening vara biologiskt odödliga. En ny hydra kan likaså under goda förhållanden alstras från en enda lossriven cell). Såväl Hydridae som Protohydridae anas ha uppkommit ur arter, som i.a. ock lett fram till fam. Corymorphidae (se nedan).

Protohydra Greeff, 1870 (1 sp.)

[Gr. protos = först, primär + Gen. Hydra < Gr. myt. hydra: en slags vattenorm (<Gr. hydor = vatten)]

leuckarti Greeff, 1870 {pråttåhydra levkärtsi}

[Se gen. Leuckartiara ovan]

D: 0-~20, F: svagt rosa – brunaktig, L: 0.5 (ofta betydligt mindre), MB (detritusrik sand i lugna vatten), Öster.-Bohus.-S Nord. (0.38–30‰ S). Nematocyster jämnt spridda över ektodermet. Dioik. Fortplantar sig asexuellt via tvärdelning & sexuellt.

Corynidae Johnston, 1836 {kårynide} (≈3 gen., ≈12 sp.)

[Gen. Coryne < Gr. koryne = klubba]

Polypgeneration oftast kolonibildande, lågvuxen, m.el.m. starkt förgrenade från basalt stolonialt nätverk. De flesta (ev. alla) tentakler capitata. Sessila gonophorer el. fria medusor (med 4 perradiala tentakler från Bulbi Ocelli & ringformig gonad kring munröret). Medusa – liksom hos Tubulariidae – med enkel rörlik mun, som saknar muntentakler ovanför öppningen, men medusan har t. skilln. fr. den senare fam.: n ocelli. Coryne omfattar världsvitt 19 (+ 24 beskrivna, men problematiska) arter, Dipurena 9 (+ 2 problematiska) arter, Sarsia 10 (+ 10 problematiska), Nannocoryne 1 art, Cladosarsia 2 arter, Bicorona 2 arter & Dicylocoryne 1 art medan de 6 arterna av Dicodonium, 3 av Syncoryne & 1 av Sarsiella, alla är problematiska & blott de tre första släktena finns i Nordeuropa. Den fam. som är mest närstående anses vara Eleutheriidae, men arter av Zanclidae (en skandinavisk art känd fr. rör av sabellider & Tubularia indivisa) har likaså förväxlingsbara polyper. (God översikt av Peter Schuchert på adr.: <http://www.ville-ge.ch/mhng/hydrozoa/pdf-schuchert-2001b.pdf>).

Sarsia Lesson, 1843 {sársia} (2–6 sp.)

[Sars, Michael, 1805–69, norsk naturforskare född i Bergen. Son t. en tysk sjökapten & en flicka från Narva, som utvandrat till Norge. Han begynte att läsa naturvetenskap i Oslo, men ändrade sig efter 3 terminer med tanke på framtida försörjning och utexaminerades så småningom i teologi. Hägen stod dock i främsta rummet naturvetenskapen närmast och efter en del år – först som lärare, sedan som sockenpräst på västlandet i Kind 1830, i Manger 1839, så blev han e.o. professor i naturvetenskap i Kristiania (Oslo) 1854, ty han hade under sina prästår blivit internationellt beryktad marina studier han samtidigt gjorde. Pionjär i att medelst skrapningar på större djup i västnorska fjordar utforska djupvattenfaunan – delvis ihop med den huvudsakl. som sagosamlare och -utgivare bekante Peter Christen Asbjørnsen, 1812–85, som under de år då han gömde sig på öar i Oslofjorden (plågad av ekonomiska skulder) vittnade om M. Sars tunga bruk av röktoke, hans goda kamratskap samt hans flitiga bruk av svordomar – ”som om han aldrig ämtrat en predikstol”. Dessutom samarbetade han med Danielssen (q.v.) & Koren (q.v.) samt efterhand förstås med sonen G.O. Sars (q.v.)]

Gonader i en enda ring, ej uppdelade i ≥2 ringar runt munröret som hos Dipurena McCrady, 1857. Polyp i regel med blott capitata (vanl. ej även med filiforma) tentakler. Den från bl.a. Katt-Oslofj. kända Coryne producta (Wright, 1858) (Syn.: Stauridiosarsia Mayer, 1910 producta), vars ≤1 cm höga medusa habituellt mkt erinrar om C. eximia (se nedan), har dock en krets av 4 filiforma tentakler nedom både de övre 3 ekvidistalt sittande ringarna med capitata tentakler och den under dessa sittande ringen av 2–4

medusaknoppar på de <3 mm höga polyperna, vilka ofta sitter på större tomma el. eremitkräftbebodda snäckskal (dock ej ihop med Hydractinia). Äv. ett par andra fr. Britt. Öarna kända arter har sublittoralt levande polyper med en nedre filiform tentakelkrets. Av Dipurena är, jämte den under ordningen ovan omnämnda arten, äv. bl.a. D. ophiogaster Haeckel, 1879 känd från våra hav. Den ≤6 mm höga medusan avviker från den hos D. halterata genom att ha oregelbundet fördelade nematocystansamlingar längs marginaltentaklerna, ej 3–6 stora nematocystringar & en terminal ansamling. Dess grunt bland alger & stenar levande, ≤3 mm höga polyp avviker från den förras genom att bära även några (reducerade) filiforma tentakler. En 3: e art fr. våra hav, D. spongicola Anger, 1972 lever som polyp (och ev. delvis som medusa) i kanalsystemet hos spongien Halichondria panicea (typmaterial hämtat fr. 9–10 m djup). På polypens ≈0.5 mm höga hydranth sitter överst en krets av korta capitata tentakler & därnedom en krets av filiforma tentakler. Dess medusa är lite känd men blir förmodl. blott ≤0.5 mm stor. Av D. gemmifera (Forbes, 1848) (beskriven under släktet Sarsia) är blott den 2–3 mm höga medusafasen känd & finns nordvärt upp till Bergen. Dess manubrium är 2–3 ggr längre än medusans höjd & magen (omges av gonader) sitter längst ut på manubriet, vilket ovanför magen kan avknoppa nya medusor. (Fr. Oslofj. är Coryne longicornis Bonnevie, 1898 otillfredsställande beskriven växande på en spongie, men är nog en Dipurena, möjl. D. simulans Bouillon, 1965, beskriven m. stolonier djupt försänkta i Haliclona simulans i V Bretagne). Namnet Dipurena är en yngre syn. till Slabberia Forbes, 1846, ett hittills förbisett namn (ty har nog hopblandats m. Slabberia Oken, 1815 (n. nud.) [Martin Slabber (q.v.)]), men som egentligen har företräde, ehuru kanske numera ett n. obl. De flesta Sarsia-arter producerar medusor. Undantag utgör S. loveni (M. Sars, 1846), som producerar medusalika sessila gonophorer av ≤1 mm längd. Denna hydroid är stolonial el. förgrenad några enstaka gånger (i så fall med grenar uppåtriktade snarare än åt sidorna), nående ≤3 cm höjd, finns fr. SV Östersjön & nordvärt & med delvis ringad gulaktig perisark. Hydranther ≤1.3 mm höga med ≈12–18 capitata (inga filiforma) tentakler i m.el.m. tydligas ringar, varav den orala ringen har 4–6 tentakler & nedom denna 2 (-3) flera ringar, varav tentaklerna i nedersta ringen är kortare & tunnare och när gonophorer finnes så sitter den / dessa nedom de senare.

tubulosa (M. Sars, 1835) {tobolåsa}

[L. tubulus = vattenledning, rör + L. -osus = -försedd]

Polyp: D: 0->60, F: perisark ljusgulaktig el. hornfärgad, hydrant ljusröd, L: 3, HB, S Öster.-Bohus.-Nord. Vinter & vårform. Polypen som har gått under namnet Coryne sarsii (Lovén, 1835) har en jämn (möjligen knottrig), dock ej ringad perisark. 1–8 (el. fler) gonophorer sitter nedom de ≤20 capitata tentaklerna. Mycket snarlik är S. loveni (se ovan), vilken dock oftast har högst hälften så korta polyper & en (högst 2) gonophor(er), vilka saknar mun, ej utvecklar tentakler & ej frisläpps pelagiskt. Kolonins ev. förgreningar bildar räta, ej spetsiga vinklar som hos S. tubulosa. (Se i övr. under medusa). **Medusa:** D: 0–100, F: hyalin med färgade tentakelbulber och oftast även manubrium (blå, bruna, gröna, röda etc. varianter finns), L: 1.8 (i arktiska vatten, eljest ≤10 mm), PEL, S Öster.Bohus.-Nord. Jan.-Juli. (Håller sig vanl. på 20–100 m djup, men går upp till ytan lugna dagar i maj). Hos den relaxerade adulten når munröret långt nedom klockans nederkant (det blir ≈3 ggr så långt som klockans höjd). Den fr. Helgoland beskrivna S. densa (Hartlaub, 1897) kan blott separeras från S. tubulosa via medusan. Adulten hos den senare har en mkt långsträckt gonadring kring manubriet som basalt börjar ca en gonadring-Ø ner på manubriet medan manubriet hos S. densa basalt är gonadfrött t.o.m. ett stycke utanför klockan, d.v.s. i ungefär halva sin längd. Medusan påträffas mellan Feb. till April. Den från Britt. Öarna kända S. striata Edwards, 1983 är likaså en dubbelgångare. Dess gelé är dock ngt tjockare än hos S. tubulosa & gelén bildar aningen kantiga subumbrellära åsar

invid manubriet, på vilket gonaderna börjar på ca dubbelt gonad- \emptyset -avstånd från subumbrellan. Dess polyp som (exkl. det ungefär liklånga el något längre skaftet) blir ≤ 1.3 mm lång, har överst 2 kretsar av inalles 7–10 capitata tentakler, under vilka en krets av 0–4 filiforma tentakler finnes. Däremellan kan en (el. två) gonophor finnas. Polypen av *S. piriformis* Edwards, 1983 är snarlik. Den har dock blott en övre krets av 4–6 capitata tentakler och den undre består av 3–5 filiforma. Båda dessa polyper lever sublittoralt (på slaggklumpar, 15–20 m) vid Britt. Öarna. Den senares adulta medusa erinrar om *S. tubulosa*, men har blott ca dubbelt så långt manubrium som klocka samt mkt tjockare gelé apikalt, vilket medför en subkonisk form upptill hos medusan. Likaså är den ej alls lika aktiv simmare. Ännu en brittisk art, *S. occulta* Edwards, 1978 är likaså en slö simmare. Den adulta medusan blir ≤ 3.3 mm och har ett ≤ 8 mm långt munrör, vars basala gonadringfria del är blott $\approx 1/2$ gonadring- \emptyset . Medusan utvecklas (en el. högst 2 / polyp) till nästan halv adult storlek på polypen som bär ≤ 3 kretsar m. ≤ 17 capitata tentakler.

[Sarsia tubulosa](#)

Coryne Gärtner, in Pallas, 1774 (3–5 sp.)

Saknar enligt en definition som länge varit gängse, men ej längre nyttjas, helt medusageneration. Blott capitata tentakler finns vanl., ehuru en nedre krets av filiforma kan finnas. Av inhemska arter kännetecknas den ≤ 4 cm höga *C. pusilla* Gärtner, in Pallas, 1774 (Syn.: *C. fruticosa* Hincks, 1861 & *C. vermicularis* Hincks, 1866) av att stam & hydranthstjälk är tätt ringade. Ännu en art, *C. muscoides* (Linnaeus, 17) har Bohuslän som typlokal, men är åtminstone ej påträffad här i modern tid, så antingen tog Linné fel på lokal, el. så har den funnits & försvunnit, ty numera påträffas den från Orkneys & söderut i de övre 2 metrarna av brunalgs-bältet. (Enär den saknats i lokal bestämningslitt. så kan den ju även ha förbisetts), Den ärt snarlik *C. pusilla*, men den från en huvudstam grenade (rödaktig hydranthfärg) kolonin kan nå en höjd av ≈ 15 (vanl. 5–12) cm, ej blott ≈ 30 mm som den med brungrön hydranthfärg försedda *C. pusilla*. Båda dessa arter sprids via en planula-larv. Medusa har däremot *C. producta* (omnämnd under *Sarsia* ovan). Från Brittiska Öarna är såväl *C. pintneri* Schneider, 1898 [hedrar Theodor Pintner, 1857–1942, som arbetade m. cestoder i Wien] som *C. filiformis* (Rees, 1936) kända. De liknar varandra mycket & har längst ner en ring av 2–6 filiforma tentakler (kan saknas hos en del individer, som då mkt liknar *C. pusilla*) & ovanför dessa capitata tentakler (totalt 15–26 tentakler för *C. pintneri* & 28–36 för *C. filiformis*). (Den från en belgisk krabba beskrivna *C. vanbenedeni* Hincks, 1868, har aldrig återfunnits, men kan vara giltig. Dess koloni var upp till 19 mm hög, ömtålig & oregelbundet grenad, med blekgul hyalin papperslik

perisark & 12–16 (stundom fler) tentakler / hydranth & stora sessila gonophorer bland eller nedanför de nedre tentaklerna.

eximia Allman, 1859 {kåryne eksímia}

[*L. eximius* = utvald, ovanlig]

Polyp: D: *Laminaria* -zonen (0–25 m), F: periderm ljusbrunhyalin så att kolonins ljus rosaaktiga inre lyser igenom, hydranth laxfärgad, L: 10 (vanligen 1–5), HB, Nord. Koloni högst, förgrenad, med ringad perisark. Bär upp till 20 capitata tentakler / hydranth.

Medusa: D: 0-?, F: hyalin med tentakelbulber & manubrium rödaktiga; de förra även med bruna oceller, L: 1.2 (exkl. de ≤ 18 cm långa tentaklerna), PEL, Bohus.-Skag. Munröret när ej nedom klockans nederkant. Kan ej med säkerhet separeras från medusan av den ovan nämnda *Coryne producta*. Vid Brittiska Öarna finns ännu en snarlik form, *Sarsia prolifera* Forbes, 1848, vilken dock utskiljer sig genom att knoppa av småmedusor från kanttentaklernas baser.

Tubularidae Hincks, 1869 {toboláride} (4 gen., ≈ 7 sp.)

Polyper kolonibildande el. solitära, med välutbildat periderm & med en oral samt en aboral (= basal) tentakelkrans, vars tentakler är capitata endast i ungdomsstadiet. Sessila gonoforer el. frisimmande medusor. Inom fam. fungerar ofta en hydranth-liknande rörlig s.k. *Actinula* som spridningsstadium. Actinulan är så pass snarlik vissa Ceriantharlarver, att de i hastigheten torde kunna förväxlas. Dess tentakler är capitata (se fam. Margelopsidae ovan), ehuru tydliga förtjockningar i topparna saknas ofta. Proportionerna mellan kropp och tentakler – i synnerhet kanttentaklerna – liknar dem hos *Arachnactis albida* (q.v.), men *Actinula*-larven är blott någon mm i omfång och har en tydlig midja mellan kropp och kanttentakler. Slika *Actinula*-larver (av *Hybocodon prolifera* – se nedan) med ≈ 10 små muntentakel-knappar & ≈ 13 långa kanttentakler har t.ex. setts i Kosterrännan i slutet av April. Capitata tentakler ofta närvarande blott hos ungdomsstadier.

Tubularia Linnaeus, 1758 (3 sp.)

[*L. tubus*, dimin. *tubulus* = vattenledn., rör + *L. -aria* = -liknande]

indivisa Linnaeus, 1758 {tobolária indivísa}

[*L. in*= icke+ *L. divisus* = delad]

D: 10->280, F: perisark gulbrun; hydranth rödaktigt med vita tentakler, L: 20 (stundom längre), HB, Öres.-Bohus.-Nord. Ca. lika många oralsom aboraltentakler. Perisarkrör aldrig förgrenade upptill, men olika individ från en sammansmält bas kan ofta omslingra varandra. Hydranth minst så hög som bred. Oraltentakler sitter i en enda ring, t. skilln. fr. den ≤ 5 cm långa *Hybocodon prolifera* L. Agassiz, 1862 [Gr. *hybos* = puckel + Gr. *kodon* = (ring)klocka / *L. prolifera* = fruktbar, produktiv] hos vilka de bildar 2 ringar. Den senares medusa erinrar om den hos *Euphysa aurata* (se Corymorphidae nedan), men klockans undersida är mkt snedare & från dess enda tentakelbärande bulb kan man ofta se små medusor sittande, som är under avknoppning. Medusorna utvecklar redan som små ganska långa tentakler, förledande en att tro att modermeduan har flera tentakler på den enda tentakelbärande bulben. Medusan påträffas mellan Dec. & Juni i våra hav & avknoppar efterhand ganska kortlivade *Actinula*-larver. Larven är 0.6–1.25 mm lång, med avrundad bakre kroppssände, omsluten av ett tunt hyalint periderm. Dess (6) 10–13 (16) aboraltentakler är vanl. längre (0.6–1.65 mm) än kroppen. En närmast fr. Oslofj. känd, eljest arktiskt utbredd art, som fr.a. påträffas på död *Lophelia*, *T. regalis* Boeck, 1860, är dubbelgångare t. *T. indivisa* med större hydranth hos aduler (≈ 4 cm långt jämfört med ≈ 2 cm) & vars rör vanl. är mera vitaktigt än gulbrunt. Dess σ : a gonophorer är ovoidea, ej globulära som hos *T. indivisa*, men hos ♀ -individer är gonophorskillnaden tydligare, så tillvida att de yttre longitudinella ribbor, som finns hos *T. regalis* saknas hos *T. indivisa*. Utseendet hos dessa båda arters *Actinula* tycks vara föga känt, ehuru 10–11 aboraltentakler &

6–7 oraltentakler har uppgivits för *T. indivisa*: s *Actinula*. (Se under *Ectopleura larynx* för *T. bellis*).

Ectopleura L. Agassiz, 1862 (2 sp.)

[Gr. *ectos* = utsida, utan + Gr. *pleura*, *pleuron* = revben, sida]

Liknar *Tubularia*, till vilket arter i detta släkte fordom ofta fördes, men de flesta arter av *Ectopleura* har tunnare rör.

larynx Ellis & Solander, 1786 {ektåplévra larynx}

[Gr. *larynx* = matstrupe]

D: 0–3000, F: perisark ljus hornfärgad; hydranth ljusröd – men vars gonophorer ibland kan vara något blåaktiga, L: 10 (el. ngt längre), HB, Öres.-Bohus.-Nord. Ofta på littoralmakroalger. Perisarkrör tunnare och kortare än hos *T. indivisa* & nästan alltid förgrenade samt försedda med korta rader av ringar här & var och däremellan ganska släta. Oraltentakler korta oftast 14–20 st., aboraltentakler längre & ≈20 st. Dess *Actinula* är 0.25–0.75 mm lång, med en aboral kroppsände som är tillplattad till en häftplatta & med (4) 6–11 (13) aboraltentakler, som är tydl. längre än kroppen (0.9–1.35 mm). Kan möjl. förväxlas med den mindre *Ectopleura dumortieri* (van Beneden, 1844) [Barthélemy Charles Joseph Du Mortier, 1797–1878, belgisk köpman, politiker & framgångsrik amatörbotanist], vars oraltentakler i 2 ringar om ca 12 vardera, är färre än de ≈30 aboraltentaklerna el. med den fr. Nordsjön (t. ex. Egersund) kända *Tubularia bellis* Allman, 1863, som ej heller har fler oralän aboraltentakler, vars hydranth (kan bära vackert blåfärgade gonophorer mellan tentakelkretserna (till antalet motsvaras tentakelantal ungefär det hos *E. larynx*) & gärna påträffas växande i svampdjur, e.g. *Halichondria*) är bredare än hög & vars perisarkrör är glest & ganska svagt ringade utmed större delen av sin utsträckning samt ofta basalt något hopslingrade (& är rätt sällan förgrenade utmed upporättstående delar) & blott blir ≈25 mm höga; en *Actinula* är dess spridningsstadium. *E. dumortieri*: s ≤4 mm höga, m.el.m. sfäriska medusa har ett munrör som är kortare än klockan & 4 liklånga tentakler. Den uppträder fr. Juni – Dec. Även hos denna art finns *Actinula*-stadium, vilket erinrar om det hos *E. larynx*, men aboraltentaklerna är föga längre än kroppen (0.35–0.95 mm) & deras antal är (5) 10–13 (18). De uppträder samtidigt med medusorna. Polypen hos *E. dumortieri* saknar tillväxtringar på stjärken, vilket däremot kan finnas hos *Hybocodon prolifer*. Dessa 2 senare arters polyper tycks ha förkärlek f. grus-, sten- & skal-haltiga sedimentbottnar. Den ≈12 cm höga V-atlantiska *E. crocea* (L. Agassiz, 1862) (♀-gonophorer m. 8 kölar, ej 4 små som hos perisarkannulerade *E. larynx*) har fouling-spridits t. bl.a. Europa, dock ännu ej Skandin.

Corymorphidae Allman, 1872 {kårymårffide} (≈4 g., ≈5 sp.)

Solitära, ofta stora polyper, förankrade i mjukbottnar (se dock *Boreohydra* nedan). Perisark reducerad; saknar *Actinula*-stadium; i övr. som *Tubularidae*. Hit hör den största av alla hydroidpolyper, den 2,25 m långa japanska djuphavarten *Branchiocerianthus* Mark, 1898 *imperator* (Allman, 1885). En annan ganska stor art av detta släkte, *B. norvegicus* Brattström, 1957 påträffas vid V Norge (Bergenområdet). Även *Plotocnide* Wagner, 1885 *borealis* Wagner, 1885 är känd från våra hav. Dess ≤3 mm stora, helt glasklara medusa erinrar ytligt om en *Sarsia*, men dess munrör är kort(are än klockan) & brett, de 4 randtentaklerna ändrar med var sin stora nässelcelltofs & exumbrellan bär talrika nässelcellsgrupper. Polypen tycks vara obeskriven. *Euphysa* placeras numera ofta i en särskild familj, *Euphysidae* Haeckel, 1879.

Corymorpha M. Sars, 1835 (polyp) {kårymårffa} (≈2–3 sp.)

Syn.: *Steenstrupia* Forbes, 1846 (medusa) (p.p.)

[Gr. *korys* = hjälm + Gr. *morphe* = skepnad, form / Johannes Japetus Smith Steenstrup, 1813–97, dansk naturforskare centralfigur under ett halvsekel inom fr.a. dansk zoologi och nog mest känd för att ha utrett generationsväxlingsproblematiken för t.ex. medusozoeer, salper & trematoder; ordet 'kjøkkenmødding's

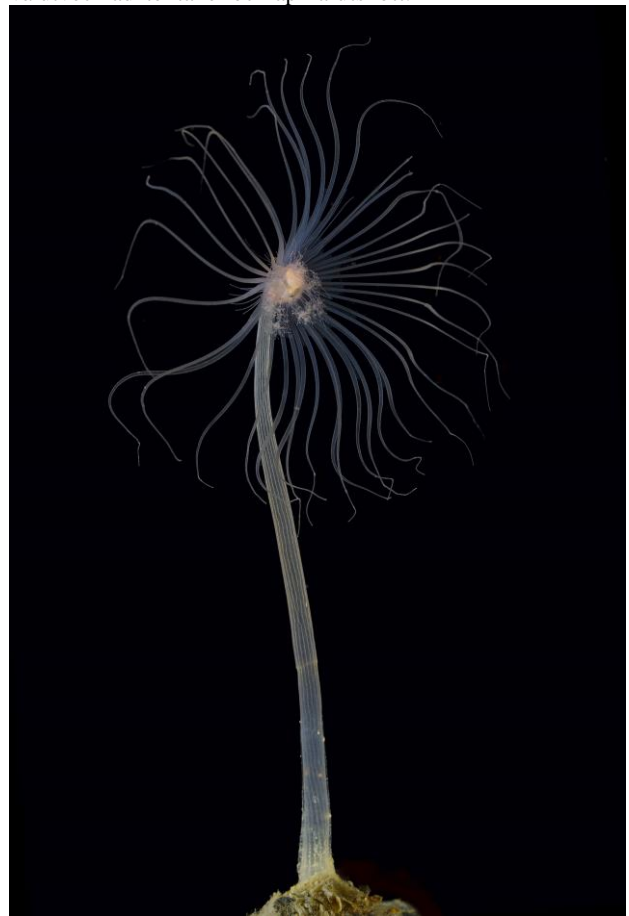
myntare; var äv. politiskt verksam som statsråd på gamla dar]

Hydroid med filiforma (trådlika) basaltentakler; muntentakler filiforma hos aduler, capitata hos juveniler; förankrad i sedimentet med hjälp av basala rotfilament; medusan har, om den finnes, en spetsig apex. Förutom nedanstående art är *C. appelloefi* Bonnevie, 1901 närmast känd från Bergentrakten. Dess artstatus är osäker, men typexemplaret var ca 5 cm högt och såväl dess nedre som dess högre tentakelkrans var blott antydda som svaga värtlika utskott och ett tydligt rotaktigt grenat förankringsorgan fanns i motsatt ände.

nutans M. Sars, 1835 {nótans}

[L. *nutans* = nickande, böjande]

Polyp: D: 1?–70, F: hyalin perisark med upp till ca 10 opaka längsränder fr.a. i övre delen; vit hydrocaulus & tentakler; hydranth ros-röd; gonoforer orange, L: 10, SB-MB, SV Öster.-Öres.-Bohus.-Nord. Muntentakler i flera tättställda kretsar. Yttre tentakelkretsen med drygt halvkroppslånga tentakler när de utsträcker. Bl.a. krabbor & eremitkräftor prederar **Medusa:** D: 0–?, F: hyalin med gula el. rödaktiga randbulber och manubrium, L: 0.6, PEL, Katt.-Bohus.-Nord. Maj-Sep. Synnerligen karaktäristisk med en enda välutvecklad tentakel och apikalutskott.

Corymorpha nutans

Euphysa Forbes, 1848 {evfýsa} (≈2 sp.)

Syn.: *Corymorpha* M. Sars, 1835 (p.p.) Syn.: *Heteractis* Allman, 1864 (polyp)

[Gr. *eu* = sann, verklig + Gr. *physis* = bubbla, blåsa / Gr. *heteros* = olika + Gr. *aktis* = stråle]

Hydroid med moniliforma (pärlbandslika) basaltentakler och capitata eller moniliforma muntentakler; medusa med rundad apex och 1–4 olika utvecklade tentakler. Medusan har förmåga till bioluminescens.

aurata Forbes, 1848 {avråta}

Syn.: *annulicornis* (M. Sars, 1860) & *farcta* (Miles, 1937)

[L. *auratus* = guldrök]

Polyp: D: 20–300 F: hydranth skär, perisark tunn & gulhyalin, L: ≈2, MB, N Katt.-Bohus.-V Norge. *Corymorpha*

nana Alder, 1857 från Brittiska Öarna & N Norge (+ ev. Säckan) är snarlikt. Ytligt lik en ogrenad *Ectoplera larynx*.

Medusa: D: 0-?, F: hyalin med gula, orange el. röda randbulber; manubrium gult med en röd fläck nära munnen, L: 0.45, PEL, SV Öster.-Öres.-Bohus.-Nord. Mest allmän Apr.-Maj. Den arktiskt utbredda *E. tentaculata* Linko, 1905, vilken äv. ertappats i det av kallvatten präglade V. Öster.-Katt., har tre utvecklade marginaltentakler i stället för en. *E. flammea* (Linko, 1905) [L. flammeus = eldröd], närmast känd fr. N. Norge, har 4 marginaltentakler.

Boreohydra Westblad, 1937 (1 sp.)

[Gr. boreios = nordlig + gen. *Hydra*: (se *Protohydra* ovan)]

Liten bentisk *Hydra*-liknande form utan pelagiskt medusastadium & med rudimentära tentakler. Systematisk placering ngt oviss. Placeras i egen fam., **Boreohydridae** Westblad, 1947, ihop med andra perisark-saknande småformer med 4talig symmetri, t.ex. den fr. Kielbukten-Katt. kända sandgrå *Psammohydra* Schulz, 1950 *nanna* Schulz, 1950, som lever interstitiellt mellan sandkorn på ganska grunt vatten & bär blott 4 korta aborala (sittande $\approx 1/3$ kroppslängd fr. munnen) filiforma tentakler & blir blott $\approx 1/3$ så lång som *B. simplex*.

simplex Westblad, 1937 {båreåydra símpleks}

[L. simplex = enkel]

D: (10) 40->600 (i *Brissopsis* /A. *chiajei*-bottnar), F: ?, L: 0.15 (hydranth) + 0.1 (pedunkel), MB, Bohus.-NÖ Nord. Småknottig kroppsyta med blott 4 knopplika muntentakler vid munöppningen, behjälpliga vid sedimentnedborring. Huvudsakl. nematovor. Förflyttar sig raskt över sediment.

Porpidae Goldfus, 1818 = **Velellidae** Brandt, 1835

{veléllide} (0 gen.)

[Gen. *Verella* < L. velum = slöja, segel + L. -ella: dim.suffix / Gen. *Porpita* Lamarck, 1801 < Gr. porpe = buckla, brosch + Gr. -ites: sambandssuffix]

De båda högoceaniska släktena *Verella* de Lamarck, 1801 (≤ 10 cm lång) & *Porpita* de Lamarck, 1801 (≤ 5 cm) saknar bentiska stadier & är ej funna i våra hav. Hydrantstadier av bidevindseglaren *Verella velella* (Linnaeus, 1758) når ofta brittiska & ibl. Färöarnas stränder (ofta ihop med långhalsar & har stundom tunnskaliga snäckor, *Janthina*, som ätande liftare). Dess 'segel' består av ett kitinartat ämne, vilket motsvarar peridermet i mer typiska hydroider. Deras totalutveckl. är ej helt känd, då de tycks begynna livscykeln på >1000 m djup.

ACTINULIDA Swedmark & Teissier, 1959

= **HALAMMOHYDROIDA** Hadzi, 1959

{aktinolíde} (1-2 gen., 4-9 sp.)

[Liknar *Actinula*-larven < Gr. aktis, genit. aktinos = stråle]

Fördes tidigare till **Limnomedusae** Kramp, 1938. Små (≤ 1.5 mm), solitära, interstitiella, med larvala karaktärer (cilierad yta) & i andra avseenden intermediära mellan polyp- & medusa-stadium. Två familjer, varav **Halammohydridae** Remane, 1927 är företrädd i Skagerrak, medan **Otohydridae** Swedmark & Teissier, 1958, som är känd från NV Bretagne, ev. kan påträffas vid Bergen med någon av de båda arterna av *Otohydra* Swedmark & Teissier, 1958.

Halammohydra Remane, 1927 {halammåydra} (4-7 sp.)

[Gr. hals = hav + Gr. ammos = sand + gen. *Hydra* < Gr. hydra: myt. vattenorm]

Är skildkönade och har (aboralt) adhesivorgan till skillnad från *Otohydra*. Tentaklerna är arrangerade nära den aborala änden i en s.k. aboral och en subaboral krets. Oralt om (men nära) den senare finns en krets med statocyster.

schulzei Remane, 1927 {sjóltsei}

[Franz Eilhard von Schulze, 1840-1921, tysk zoolog, prof. i Graz 1873, i Berlin 1884, bearbetade spongiematerial fr. Challenger-expeditionen, grundlade 'Das Tierreich', verker avsett att beskriva

alla kända djurarter. Bör ej förväxlas med Dr. Erich Schulz, 1904-68, v. Zoologiska muséet i Kiel, arbetande med meiofauna-organismer]

D: 2-25, F: ?, L: 0.065, SB, S Öster.-Bohus.V Norge. Tentakler basalt uppsvällda innanför en konstriktion. Särskilt syns detta inom den subaborala kretsen, där det uppsvällda tentakelområdet är spolförmigt & tjockast vid sin mitt. Tentakler & statocyster / krets räknat från aboraländan: $\leq 16 + \leq 16 + \leq 16$. Förutom denna art påträffas även *H. intermedia* Clausen, 1967 ($\leq 16 + \leq 16 + \leq 16$, men med tentakelbasuppsvällning tydlig blott i den subaborala kretsen, varvid uppsvällt område är tjockast nära konstriktionen), *H. octopodides* Remane, 1927 ($\leq 8 + \leq 8 + \leq 8$) & *H. (Skodenhya)* Swedmark & Teissier, 1967) *adhaerens* Swedmark & Teissier, 1958 (lik *S. coronata* nedan, men har ungefär lika många tentakler & statocyster i varje krets; djupgul) i våra hav, medan ännu tre arter (*H. neglecta* Clausen, in Clausen & Salvini-Plawen, 1986 (n. nud.?: utseende okänt för kompilatören), *H. (S.) coronata* Clausen, 1967 ($\approx 4-6 + \approx 10-18 + \approx 4-6$; vitorange - ljusgul) & *H. (Goulvenhydra)* Swedmark & Teissier, 1967) *vermiformis* Swedmark & Teissier, 1957) (3-4 + 4 + 4) är kända från S Nordsjön.

LIMNOMEDUSAE Kramp, 1948

{limnåmedóse} (2 g., 2 sp.)

[Gr. limne = träsk, sjö (denna lilla grupp har huvudsakl. limnisk utbredning) + L. myt. Medusa: en gorgon (Forkys' dotter)]

Polyper med få el. inga tentakler, tunn el. ingen perisark. Medusa med ihåliga tentakler och interna statocyster. Av 4 familjer finns 2 i våra hav. Den limniska *Craspedacustra sowerbyi* Lankester, 1880 [Sowerby: engelsk familj bestående bl.a. av 10 betydande artister & naturforskare under 4 konsekutiva generationer; hit hör bl.a. James S., 1757-1822, som illustrerade Smith's 36-bandsverk 'English Botany' 1790-1814 & även ägnade sig åt mineralogiska och konkyliologiska verk, sönerna James de Carle S., 1787-1871 & George Brettingham S. I, 1788-1854, som både ägnade sig åt naturhistoria & konstnärskap, ehuru J. de C. S. ej själv publicerade många egna verk. En 3: e son Charles Edward S., 1795-1842, var botanist, men hjälpte fadern och bror J. de C. S. med deras publikationer. C. E. S. son John Edward S., 1825-70, blev botanist & illustrationsartist. G. B. S. I & hans son & sonson, namnarna G. B. S. II, 1812-84 & III, 1843-1921, arbetade främst med konkyliologi. Ifrågavarande art är dock associerad med den föga kända 2: e sonen t. J. de C. S.: William, 1827-1906], vilken kan påträffas i lugna vattensamlingar, tillhör nedanstående fam. (av totalt 4, 20 gen. & ≈ 47 recenta spp.).

Olindiasidae Haeckel, 1879 {ålindiáside} (2 gen., 2 sp.)

[Gen. *Olindias* Müller, 1861, ev. < Gr. olynthos = fikonkart]

Den eljest pontokaspiska *Maotias* Ostroumoff, 1896 *marginata* (Modeer, 1791) (Syn.: *M. inexpectata* Ostroumoff, 1896) har från 1900-talets sista år dykt upp på grunda områden vid estniska Östersjö-kusten. (Dess naturliga salinitetsintervall är 4.2-10.7 ‰. Den hemisfäriska medusan kan nå 5 cm Ø & har 4 tydliga radialkanaler med gonader längs yttre 2/3. I levande tillstånd opakvit med en rödaktig skugga runt klockkanten, som har ett markant velum samt bär flera hundra relativt långa tentakler. Dess polypstadium är förhållandevis enkelt, ≤ 15 mm högt.)

Gonionemus A. Agassiz, 1862 {gåniánémos} (1 sp.)

[Gr. gonia = vinkel, knä + Gr. nema = tråd]

vertens A. Agassiz, 1862 {vértens}

Syn.: *murbachii* Mayer, 1901

[L. vertens = vändande < L. verto = vända / Arten tros ha förts med barlastvatten till Europa från amerikanska östkusten, varifrån den beskrevs av Alexander Agassiz, 1835-1910, son till Jean Louis Rudolph Agassiz, 1807-73, schweizisk biolog (ichthyolog, echinodermonografiker & anti-Darwinist) vilka gemensamt utvandrade till USA. Detroit-bon Dr. Louis Murbach, 1864-19??, beskrev den ånyo 1895 som *Gonionemus* sp. från en saltvattenfylld åldamm

vid Woods Hole Marine Lab, Mass.]

Polyp: D: ?-12-?, F: ?, L: 0.1, HB, Bohus.-Nord.

Medusa: D: littoralzonen, F: hyalin med djupbruna – röda gonader / radiärkanaler; tentakelbaser har ofta en grön fläck, Ø: 2, PEL (lever nära el. i algel. ålgräs-bottnar där den fångar & äter amfipoder, isopoder o.dyl.), Katt.-Bohus.-Nord. (Anses vara vår enda hydromedusa, som kan bränna mänsklig hud). Nordamerikansk art, som funnits i Nordsjön sedan åtminst. 1947.

LEPTOTHECATAE Cornelius, 1992

= LEPTOMEDUSAE Haeckel, 1886

= THECATA Fleming, 1828

= CALYPTOBLASTEAE Allman, 1871

{leptatekåta / leptamedöse / tekåta} (≈59 gen., ≈94 sp.)

[Gr. leptos = slank, tunn, svag + Gr. myt. Medusa: en gorgon / Gr. theke = hölje, låda etc. & Gr. kalyptos = täckt, gömd + Gr. blastos = knopp, skott etc.]

Koloniala, fastsittande polyper. Perisark löper i form av koppel. vas-liknande skyddskåpor, thecae, ut över polypernas distala delar. Om medusastadium förekommer, så är det tillplattat, med gonader på undersidan av 'umbrellan' (längs radialkanalerna). Vanl. med statocyster och många tentakler. De 11 överfamiljerna företräds alla i våra hav och av ≈25 fam.: r finns i vår närhet, förutom nedanstående, åtminstone Aglaopheniidae L. Agassiz, 1862 & Phialellidae Russell, 1953 i Skag.-området, den blott som polyper existerande Bonneviellidae Broch, 1909 [Gen. Bonneviella Broch, 1909 < Kristine Bonnevie, 1872–1948, norsk marinzoolog] från Stadlandet (vid N Sogn och Fjordane) & nordvärt vid Norge + Trichyridae Hincks, 1869 i S Nordsjön. (En Ponto-Kaspisk invasiv art, Blackfordia Mayer, 1910 [Eugene G. Blackford, 1839–1904, fiskerikommissionär i staten New York] virginica Mayer, 1910 (Blackfordiidae Bouillon, 1984), som spridits till e.g. amerik. estuarier m. salinitetskrav >3‰ tål nog ej vår låga vintertemp.).

CONICA Broch, 1910 {kånika} (≈50 gen., ≈77sp.)

Hydranthen har koniskt hypostom. Totalt ≈30 fam., ≈162 gen & ≈1770 recenta spp.

CAMPANULININA Bouillon, 1984

{kampanolinina} (≈25 g., ≈28 sp.)

Polypens hydranth & den långsträckt hydrothecan radiärsymmetriska, ehuru operculum, vilket alltid är tillstädes antingen kan vara koniskt el. sadeltakformat. Ofta med medusageneration.

Laodiceoidea L. Agassiz, 1862 {laådikeåidéa} (5 gen., 5 sp.)

I regel med medusa, vilken karaktäriseras av att blott inom detta taxon finnes cordyli (randkolvar), d.v.s. mkt små ihåliga klubbformade strukturer, vilka jämte tentaklerna hänger ner från klockkanten hos medusan. Kantblåsor saknas. Inhemiska arter har 4 radialkanaler. Hydroid med thecor av Cuspidella – (Laodiceidae L. Agassiz, 1862) el. Stegopoma – typ (Tiarannidae Russell, 1940), d.v.s. m.el.m. cylindriska med operculum som i första fallet är av kupoltaks (radiärsymmetriskt) i andra fallet av sadeltakstyp (bilateralsymmetriskt). Thecor av Cuspidella-typ finns även i andra överfam. hos Mitrocomidae, Dipleurosomatidae Boeck, 1866 & Tiaropsidae Boero, Bouillon & Danovaro, 1987.

Staurostoma Haeckel, 1879 {stavráståma} (1 sp.)

Syn.: Staurophora Brandt, 1838, non R.L., 1817

[Gr. stauros = kors + Gr. stoma = mun / (Lepidoptera) Gr. phoreus = bärare < Gr. phero = bära]

Har likt fam.: s andra ganska allmänna art i våra hav, den ≤37mm Ø Laodicea undulata (Forbes & J. Goodsir, 1853), små oceller på en del kanttentakelbaser, men saknar t. skilln. fr. denna (spiral)cirrer mellan kanttentaklerna. Vår enda medusa-avknoppande art av Tiarannidae, vars medusor saknar ocelli, den ≈22mm Ø Modeeria [Adolph Modée,

1739–99, svensk ekonomisk skriftställare född i Karlskrona, som mot slutet av sitt liv skrev en del i folkupplysningens tjänst, bl.a. om maskar (s.lat.). Han förordade likställighet mellan könen, handels& näringsfrihet, folkundervisning, jämnare beskattning av jorden, etc.] rotunda (Quoy & Gaimard, 1827) har djuplevande medusor med veckade gonader i munregionen (således liknande anthoathecater) & blott 16–32 basalt förtjockade tentakler med cordyli emellan. Dess polyp (tidigare kallad Stegopoma fastigiatum (Alder, 1860)) känns igen på att thecora sitter var och en på ett ganska kort skaft (av ca samma längd el. något längre el. kortare än själva thecan) som utgår från en krypande anastomoserande stolon (vilken i regel har andra större hydroider som underlag) t. skilln. fr. fam.: s andra art i våra hav, den medusasaknande, Stegopoma plicatile (M. Sars, 1863), vars upprätta ≤20 cm höga polysifona koloni är karaktäristisk & vars hydrothecor alltid har ett skaft som är kortare än själva thecan.

mertensi (Brandt, 1838) {merténsi}

[Carl Heinrich Mertens, 1796–1830, Bremen-född naturforskare; deltog i den ryska världsomseglingen med korvetten 'Séniavine' år 1826–29 ledd av Lütke & von Krusenstern. Han beskrev bl.a. medusorna därifrån. Den i Saxen födde (men sedermera i Ryssland verksam) Johann Friedrich Brandt, 1802/79, beskrev sedermera medusorna i mer detalj. (Växtsläktet Mertensia Roth, 1806 hedrar däremot hans fader, algologen Franz Carl Mertens, 1764–1831)] Polyp: D: 27–80, F: ?, L: 0.05, HB, Katt.-Bohus.-Nord. Polypen har (sensu Naumov) kallats Cuspidella humilis (Alder, 1862) [L. humilis = liten, dvärgaktig].

Medusa: D: 0-?, F: blåaktigt hyalin med mjölkvita ring- & radiärkanaler, Ø: 20 (30), PEL, Katt.-Bohus.-Nord. Mest allmän i juni.

Staurostoma mertensi

Dipleurosomatoidea Boeck, 1866

{diplevråsåmatåidéa} (2 gen., 2 sp.)

[Gen. Dipleurosoma < Gr. dis = dubbel + Gr. pleuron = revben, sida + Gr. soma = kropp]

Medusagenerationen saknar såväl cordyli som rand-blåsor (statocyster). Förutom nedanstående familj, ingår även Dipleurosomatidae, med enda art i våra hav, den ≤12mm Ø medusan Dipleurosoma typicum Boeck, 1866, vars radialkanaler varierar i antal mellan 3->18, varav flera (ej alla) bär gonader i sin inre del. (Dess polyp tros vara av Cuspidella-typ).

Melicertidae L. Agassiz, 1862, non Hudon & Gosse, 1886

{melikértide} (1 gen., 1 sp.)

Medusa m. magens basaldel fästad längs hela sin yta & m. 8 enkla el. tvågrenade radialkanaler utmed vilka gonaderna sitter. Ett 70-tal långa ihåliga, basalt hoptryckta marginaltentakler alternerar m. korta tentakler. Fam.-namn homonym till Melicertidae Hudson & Gosse, 1886 [n. cons., Op. 522, ICZN], m. Rotifera-gen. Melicerta Schrank, 1803 som typ.

Melicertum Goldfuss, 1820 {melikértom} (1 sp.)

[Gr. myt. Melikertes: son till Athamas och Ino, dyrkad som hamngud under namnet Palaimon, modern som sjöfararbeskyddarinnan Leukothea, sedan Ino med sonen i famnen störtat i havet, efter att ha ådragit sig Heras vrede f. att ha ammat Zeus oäkting Dionysos]

octocostatum (M.Sars, 1835) {åktåkastatom}

Syn.: *campanula*: Auctt., non (O. Fabricius, 1780)

[L. octo = åtta + L. costatus = 'revbensförsedd' < L. costa = revben / L. campana, dim. campanula = (ring)klocka]

Polyp: (liten, krypande förgrenande stolon, från vilken blott drygt mm-höga vitaktiga polyper utan hydrothecor reser sig m. ≤ 32 filiforma tentakler; kan således förväxlas fr.a. m. div. anthothecater). **Medusa**: D: 0-?, F: hyalin; tentakelbulber, mage & gonader gula-gulbruna, Ø: 1.4, PEL, S Öster.-Bohus.-N Nord. Juni-Nov.

Mitrocomioidea Torrey, 1909 {mitråkåmáidéa} (5 gen., 5 sp.)

Medusa saknar cordyli men har öppna statocyster. Hydroid av *Cuspidella*-typ, så långt man känner till. Jämte nedanstående familj är **Tiaropsidae** Boero, Bouillon & Danovaro, 1987 företrädd i området via *Tiaropsis multicirrata* (M. Sars, 1835), en nästan hemisfärisk, ≤ 3 cm Ø medusa med 4 radialkanaler med gonader längs den mittre 1/2–2/3. Vanligen 200–300 marginaltentakler, vars uppsvullna baser saknar ocelli. Däremot finns svarta ocelli basalt på de med jämna mellanrum längs klockans kant utplacerade 8 statocysterna. Medusan uppträder i Skag. mest under April-Maj.

Mitrocomidae Torrey, 1909 {mitråkåmáide} (4 gen., 4 sp.)

[Gen. *Mitrocoma* < Gr. mitra = mössa + Gr. kome = hår]

Inhemska arter utan ocelli och har 4 radialkanaler (utom den djuplevande, ≤ 15 cm Ø *Halopsis ocellata* A. Agassiz, 1863, m. 11–17 radialkanaler (polyp okänd); m. gonader längs ca 2/3 av radiärkanalerna). En djuplevande kallvattensart är äv. den ≤ 7 cm Ø, fr. 650 m djup i Skag. närmast kända *Cyclocanna welshi* Bigelow, 1918 [Gr. kyklos = cirkel + Gr. kanna = rör(gräs), t.ex. vass > L. canna = äv. rör, tunnel / William Welsh [sic!] Welsh, 1878–1921, publicerade 1925 'Fishes from the Gulf of Maine' ihop med Bigelow; apropå artens hakkors-teckning inleder grek. ordet kyklos i varianten ku-klux ju även namnet på en okänd USA-klan fr. 1867], vars 4 radialkanaler inkl. gonader viker av ca vinkelrätt marginalnära & bildar en hakkorslik figur. Äv. dess polyp är okänd. *Mitrocomella polydiademata* (Romanes, 1876), förekommer sparsamt fr. Maj-Nov. ser normalare ut & kan igenkännas på att 5->9 kantcirrer mellan varje av de 36–48 kanttentaklerna hos den ≤ 3 cm Ø medusan, vars gonader täcker 1/2–4/5 av radialkanalernas mediala – distala delar.

Cosmetira Forbes, 1848 {kosmetíra} (1 sp.)

[Gr. kosmetos = vårdad, prydd + ? Gr. eiro = förena, hopbinda]

pilosella Forbes, 1848 {pilásélla}

[L. pilosus = hårig (< L. pilus = hår) + L. -ella: dimin. suffix]

Polyp: D: 27–225, F: ?, L: 0.2, HB, Skag.-Katt. Polypen har kallats *Cuspidella grandis* Hincks, 1868. De från stolonen upprättstående polyperna är anmärkningsvärt långsmala och några kan ha en vinklad knyck mitt på.

Medusa: D: 0-?, F: tentakelbulber purpurfärgade; de i ett kors under umbrellan anfastade gonaderna & den 4-flikiga korta magen är mera rosa, Ø: 4.8, PEL, Katt.-Bohus.-Skag.-Nord. De ≈ 65 –100 st. med tydliga basala tentakelbulber försedda tentaklerna är flerdubbelt längre än de mellan varje tentakelbulb sittande 6–10 kantcirrer. Det är den enda medusa i våra hav som även bär cirrer utanför kanten på nedre delen av exumbrellan (kan ses i 10x förstoring). Vanligen höstform.

Lovenelloidea Russell, 1953 {låvenelláidéa} (2 gen., 3 sp.)

Medusa hemisfärisk med 4 radialkanaler, litet manubrium, som ej sitter på en pedunkel. Oceller saknas. Kanttentakler

ihåliga. Statocyster slutna. Inhemska arter har lateralcirrer, d.v.s. cirrer som utgår från den basala delen av kanttentaklerna, ej direkt från klockans kant. Inhemska arters polyper har *Campanulina*-form, vilken väsentligast skiljer sig från *Cuspidella*-typen, genom att hydrothecorna är skaftade. **Eucheilotidae** Bouillon, 1984 separeras lättast från nedanstående fam. genom att medusan har 8 (undantagsvis 4 el. 12) statocyster. Den ≤ 13 mm Ø medusan *Eucheilota maculata* Hartlaub, 1894 bär gonader längs de yttre 2/3 av radialkanalerna & har liksom den med mkt kortare gonader försedda *Phialella quadrata* (Forbes, 1848) (**Campanulinoidea** Hincks, 1864) 4 mörka fläckar (synliga mot vit bakgrund) exponerade mot terradierna på munrörs-utsidan. Påträffas fr. Juli-Nov.

Lovenellidae Russell, 1953 {låvenellíde} (1 gen. 2 sp.)

Medusan har ≥ 16 statocyster. Släktets polyp har förmåga till fluorescens och bioluminescens i grönt.

Lovenella Hincks, 1868

[Sven Ludvig Lovén, 1809–95, svensk marinzoolog, intresserad även av stämsång. Studerade efter disputation i Lund 1829 i Berlin ett par år för Ehrenberg (q.v.), arbetade med västkustens 'lägre' djurliv (fr.a. mollusker & sjöborrar) & som intendent (fr.o.m. 1841) vid Riksmuséet den främste initiativtagaren till upprättandet av Kristinebergs Marinzoologiska Station 1877, en plats som zoologen Bengt Fredrik Fries, 1799–1839, hade besökt 1835–37 ihop med Wilhelm von Wright, 1810–87, & dennes lillebror Ferdinand von Wright, 1822–1906, – uttal: fån vrikt – & lyckats få tag på mkt intressant material, som bröderna i stor utsträckning avbildade, varefter Fries intresserade Lovén för fortsatt verksamhet därstädes. Lovén beskrev släktets typart + L. -ella: diminutiv-ändelse]

clausa (Lovén, 1836) {låvenélla klávsa}

[L. clausum = stängt utrymme]

Medusa: D: 0-?, F: manubrium blekt grönligt; gonader gröntonade; tentakelbaser orange med grönt innanmäte och röda toppar, Ø: 0.9, PEL, ?Bohus.-Nord. 16–24 kanttentakler med statocyster emellan. Ovala korta gonader distalt på radialkanalerna. Huvudsakl. höstform.

Polyp: D: 0–50, F: ?, L: 2.5, HB (på t.ex. *Fucus*, skal av *Turritella* o.s.v.) Bohus.-Nord. Hydrothecans kägelformade lock är via en skarp kant avsatt från resten av thecan. Likaså är gränsen skarp mellan hydrothecan och dess relativt korta pedicel (skaft), som är ringat. Hos *L. producta* (G.O. Sars, 1874) [L. productus = förlängd], som i våra hav påträffas nedom ≈ 80 m på sjöpungr, serpulidror, större hydroider etc. & vars spridningsstadium (sannolikt en medusa) ännu är okänt, finns ingen skarp gräns mellan hydrotheca & dess långa pedicel. Skarp kant mellan lock & hydrotheca finns även i en annan överfamilj hos *Calycella syringa* (Linnaeus, 1758), men dess korta spiraliserade pedicel är karaktäristisk. Två individer av *L. producta* fr. settlingplattor nära Säckrenvet, påträffade av Susanna Strömberg, innehöll mkt stora platta gonothecor. Efter konsultation av Prof. Willem Vervoort, som beskrivit en gonotheca, som troddes tillhöra denna art (& mycket liknade den av *L. clausa*), så konstaterar han att gonothecorna från Säckren mer erinrar om de gonothecor som beskrivits från *Bedotella* Stechow, 1913 (Lafioeidae) [Prof. Maurice Bedot, 1859–1927, Naturhist. Muséet i Genève, beskrev typarten ihop med den nära vännen Prof. Camille Pictet, 1864–93, likaså fr. Genève, som beledsagat honom på en malajisk expedition 1890] med enda art *B. armata* (Pictet & Bedot, 1900) från bl.a. Medelhavet, Biscaya & Porcupine Seabight (i *Lopheliamiljö*) resp. *Halisiphonia* Allman, 1888 (**Hebellidae** Fraser, 1912) (≈ 4 –5 djuplevande arter), så möjl. kan någon av dessa taxa (anses närstående varandra) ha funnits bland *Lovenellamaterialet* från Säckren eller kanske en närbesläktad art?

Campanulinoidea Hincks, 1864

{kampanolináidéa} (≈ 7 gen., 8–10 sp.)

Lösligt sammanhållet taxon vars främsta kännetecken är

polyper av *Campanulina* -typ, ehuru slika kan påträffas även i andra överfamiljer (se t.ex. *Lovenelloidea*). Medusor saknas stundom. Förutom nedanstående familjer finns *Phialellidae* Russell, 1953 (vars medusor i förekommande fall har 4 radialkanaler, solida kanttentakler, 8 slutna statocyster, inga cirrer eller oceller; polypens hydrothecor saknar tydlig avgränsning mellan operculum och resten av thecan) representerad i våra hav (åtminstone i S Nordsjön) *Phialella quadrata* (Forbes, 1848) (se *Lovenelloidea* för karaktärer). *Malagazziidae* Bouillon, 1984 är företrädd via den med 8 radialkanaler försedda, bioluminescenta ≤ 5 cm \varnothing medusan *Octophialucium funerarium* (Quoy & Gaimard, 1827) i västnorska fjordar. Dess gonader sitter perifert på radialkanalerna. Artens polypstadium är okänt.

Campanulinidae Hincks, 1864
{kampanolinide} (4 g., 5–6 sp.)

[Gen. *Campanulina* < L. *campana*, dimin. *campanula* = klocka] Ej ögonenfallande kolonier med polyper direkt från stolon eller sympodiala (sittande direkt på en upprättstående hydrocaulus, som kan vara förgrenad). Hydrotheca cylindrisk – avlångt ovoid, försedd med ett koniskt operculum i form av tandflikar, vilka hos äldre individer efterhand kan ramla bort, varvid förväxlingsrisk med *Lafoeidae* kan föreligga. **Campanulinidae**: s minsta art i våra hav, den ganska djupt levande *Lafoeina tenuis* G.O. Sars, 1874, vars pedicelsaknande hydrothecor sticker upp direkt fr. en krypande stolon, blir blott ≈ 0.55 mm hög & förväxlingsbar med *Tiaropsidium vilaevelebiti* (Hadži, 1917). *L. tenuis* & nedan nämnda *Campanulina pumila* tör vara våra enda arter med medusa-stadier, (vilka dock ännu blott är kända från frigörelse-stadiet).

Calycella Allman, 1864, non *Calicella* Hincks, 1859 (1 sp.)
[Gr. *kalyx* gen. *kalykos* = bägare + L. *-ella*: dimin.]
Skaftade hydrothecor är en och en fästade vid en längs ett underlag löpande stolon. Pedicel spiraliserad hos närlevande arter, vilka torde sakna medusastadier.

syringa (Linnaeus, 1758) {kalsyella / kalykella syringa}
[Gr. *syrix*, genit. *syrixos* & L. *syrix*, genit. *syrixos* = rör, pip, flöjt, det latinska ordet avser en herdepipa av säv. Ovidius härleder i sina Metamorfoser ordet t. floden Ladon's dotter, nymfen Syrix, vars skönhet Pan under en jakttur fick ögonen på & överföll henne för att våldföra sig, varvid nymfen flyende återopande Ladon och Gea om hjälp & bifölls genom att förvandlas till ett vasstrå. Pan förfärdigade härefter sina pipor av vasstrån]
Medusa: saknas. Spridningsstadium torde vara en opakvit, rund, cilierad planula.

Polyp: D: 1–1500, F: ?, L: 0.15 (höjd av hydrotheca ovan stolon), HB (sitter i regel på större hydroider, men äv. på t.ex. bryozoa & alger), SV Öster.-Katt.-Bohus.-Nord. Operculum blott ca 1/8 av hydrothecans totala längd & skarpt avsett fr. hydrotheca via en tydlig kantlinje. Den närmast fr. Helgoland kända *C. gracilis* Hartlaub, 1897 saknar kantlinjen & har mera jämn- & långsmala hydrothecor med opercula som är $\approx 1/4$ av hydrothecans längd. Äv. den m.el.m. littoral & ngt brackvattentoleranta *Opercularella pumila* (Clarke, 1875) [L. *pumilus* = dvärg], (känd fr. såväl Kielbukten som utanf. Gullmarn.), vars mot operculum ngt vidgade hydrothecor har spiraliserade skaft, saknar skarp gräns mellan operculum & theca & kan ibland bilda korta upprättstående kolonier m. 3–5 hydrothecor / hydrocaulus, vars hela skaft i så fall är spiraliserat el. ringat t. skilln. fr. den ≥ 30 m djup levande *O. panicula* G.O. Sars, 1873, [L. *panicula* = vipa, tofs] m. slät huvudstam & alltid har upprättstående, ≤ 2 cm höga kolonier. Helt spiraliserad el. ringad huvudstam har däremot den blott som polyp uppträdande, ≤ 2 cm höga *O. lacerata* (Johnston, 1847) [L. *laceratus* = uppskuren], som är littoralt utbredd och brackvattentolerant & kan därvid likna *O. panicula*, men blir tydligt högre, har i regel > 5 hydrothecor / hydrocaulus. Hydrothecor hos *Opercularella* är i regel tjockast på mitten & saknar tydlig kantlinje mellan opercularflikar & resten av thecan.

Aequoreidae Eschscholtz, 1829 {äckväreide} (1 gen., 2 sp.)
Medusa stor och urglasformad med ≥ 60 radialkanaler som utgår mot periferin från en inre ring. Polypkoloni liten men upprättväxande med spiraliserad hydrocaulus och längsstrierade hydrothecor med finspetsiga opercula.

Aequorea Péron & Lesueur, 1810 {äckväreå} (2 sp.)
[L. *aequoreus* = från havet]

Polypstadier synnerligen lite kända. Mycket unga medusor är hemisfäriska med 4 radialkanaler och således förväxlingsbara med andra hydromedusor. Bioluminescent utmed umbrellakanten, ehuru observationer tyder på att denna effekt blott synes hos individer med m.el.m. 'indragna' (spiraliserade) tentakler, d.v.s. sådana som ätit sig mätta på lysande småorganismer, medan individer vars tentakler är utfällda för jakt ej synes lysa. Från en nordostpacifisk population av släktet har det luminescenta proteinet aequorin & den fluorescerande molekylen GFP (green fluorescent protein) isolerats & klonats, ehuru samma proteiner torde även finnas i *A. vitrina*, liksom GFP finns i en rad havsanemoner samt andra nässeldjur & ger sig till känna i form av en grönaktig lyster.

vitrina Gosse, 1853 {vitrína}

[L. *vitrum* = glas + L. *-ina* = -tillhörig, -liknande]

Polyp: sannolikt *Campanulina acuminata* (Alder, 1857) [L. *acuminatus* = till en snäv spets avsmalnande].

Medusa: D: 0-?, F: hyalin gelé med mjölkvita organ, \varnothing : 17, PEL, Bohus.-Nord. Vinterform. Har > 3 gånger så många tentakler som radialkanaler.

forskalea Péron & Lesueur, 1810 {fårskåléa}

Syn.: *aequorea* Forskål, 1775, non Linnaeus, 1758, neq Loeffling, 1758

[Peter Forskål, 1732–63, Linné-alumn; deltog i en dansk insamlingsfärd till Egypten och Arabia Felix (Jemen) 1761–67, där han dog i malaria. Han skattades högt av Linné, var en initiativrik arbetsmyra med såväl detaljsom helhetskänsla, men ansågs av vissa "envis, grälsjuk och ohövlig". Av de 6 deltagarna överlevde blott Carsten Niebuhr, 1733–1815, Forskål's vapendragare]

Polyp: *Campanulina paracuminata* Rees, 1938.

Medusa: D: 0-?, F: variabel (hyalin, blå, brunaktig, röd, violett el. mjölkvit), \varnothing : 17.5, PEL, Nord. Vinterform. Tentakelantal ofta färre än 1, alltid färre än 2 gånger radialkanal-antalet.

Eirenoidea Haeckel, 1879 {ejrenåidéa} (5 gen., 6 sp.)

[Gen. *Eirene* von Eschscholtz, 1829 < Gr. myt. *Eirene*: fredsgudinna / (auktorn, tysk-ryske läkaren & naturforskaren Eschscholtz, Johann Friedrich von, 1793–1831, deltog 1815–18 i ryska jordenruntexpeditionerna med 'Rurik' – ihop m. greve Louis Charles Adélaïde (Adalbert) de Chamisso, 1781–1838, från Champagne, Frankrike, som fastnat för Berlin, när hans familj tillfälligt befann sig i landsflykt. 32 år gammal började han studera naturhistoria (särsk. botanik) vid universitetet & några få år senare, sedan han publicerat 'Peter Schlemihls wundersame Geschichte' en allegorisk roman om en man utan skugga, kom han med på denna expedition. Blev därpå botanist på halvtid i Berlins botaniska trädgård & ägnade den andra halvan åt att skriva lyrik, blev mästare på ballader & episka terziner. Under expeditionen upptäckte de salpors generationsväxling. Eschscholtz åtföljde 'Predpriaetae' 1823–26 i ännu en rysk jordenrunt-tur; han var professor vid univ. i Dorpat)]

Medusa med 4(-6) radialkanaler, mage på ett vanligen kort manubrium sittande på en tydlig pedunkel. Statocyster slutna, ≥ 8 . Ocelli saknas. Gonader endast på radialkanalernas subumbrellara del (ej på manubriet). Kanttentakler ihåliga, ofta talrika. Polyper ofullständigt kända, men så vitt bekant av *Campanulina* -typ eller *Campanopsis* -typ. Den senare typen har (i regel helt) reducerade thecor, varför den lätt misstages för en anthoathecet. Dess polyper utgår en och en från en stolon. En tunn perisark förekommer basalt, men försvinner mot polypernas toppar. Medusaknoppar anläggs nedom hydrantherna. **Eirenidae** Haeckel, 1879 (Syn.: **Eutimididae** Haeckel, 1879) är enda familj. Förutom nedan-

stående taxa är *Eirene viridula* (Péron & Lesueur, 1809) känd från V Skagerrak. Dess Ø kan uppgå till drygt 3 cm. Gonader blott längs subumbrella, ej längs pedunkeln, som är ungefär lika lång som klockan är hög, d.v.s. den hänger ned en aning under klockan och exponerar 4 långa, i kanten veckade läppar på manubriet nedanför. Ca 70 randtentakler av lite varierande längd. Cirrer saknas. Sommar-höst-form.

Tima von Eschscholtz, 1829 (1 sp.)

[Ev. Gr. time = hedra el. Anglosax. tíma = bl.a. tid, tidhållare, – signal (ur vilket det Eng. ordet time = tid emanerat)]

Gonader längs radialkanalernas hela längd från ringkanal t.o.m. pedunkel. Cirrer saknas. Statocyster talrika.

bairdii (Johnston, 1833) {tíma bájjirdi} "blåmanet"

[Dr. William Baird, 1803–1871, skotsk zoolog, känd för 'The Natural History of the British Entomostraca' (1850). Sedan studieåren i Edinburgh var Berwick-bon William och en likaså naturhistoriskt intresserad bror vänner t. George Johnston (q.v.), vars postuma verk William redigerade. Han kom att arbeta på British Museum's zoologi-avd.]

Polyp: I princip okänd, men troligen en Campanulinid.

Medusa: D: 0-?, F: hyalin med mjölkvita i kanten veckade gonader och ljust rosenröda tentakler, Ø: 6.5, PEL, Öres.Bohus.-Nord. Randtentakelantal vanligen 16, men många (vanligen 200–250) kantansvällningar, d.v.s. ca dubbelt så många som statocyster. Fyra stora undulerade läppar på manubriet nedom den strax under klockan nedhängande pedunkeln. Kläcks från maj-okt & blir ungefär årsgamla.

[Tima bairdii](#)

Eutima McCrady, 1859 {evtíma} (2 sp.)

[Gr. eu = sann, verklig + Gen. *Tima*: (se ovan) / (auktorn, John McCrady, 1831–81, från South Carolina, elev till L. Agassiz (q.v.), var pionjär på nordamerikanska hydroider fram till 1860, när inbördeskrig, personl. problem m.m. fick honom in på andra banor)] Medusan har lateralcirrer. Statocystantal 8 st. Pedunkeln är hos våra arter längre än hos familjens övriga arter (ungefär dubbla klockhöjden). Polyper föga kända.

gracilis (Forbes & J. Goodsir, 1853) {grásilis}

[L. gracilis = tunn, skir]

Polyp: rätt så okänd (*Campanopsis* Claus, 1862 sp.). (Russell 1949 odlade ett ungstadium m. 12 filiforma tentakler; ingen theca). **Medusa:** D: 0-?, F: hyalin m. gonader & mage blekt skära el. grönaktiga, Ø: 3.0, PEL, Katt.-Bohus.-Skag.-Nord. Tentakler långa, blott 2–4 st. (undantagsvis några få fler). De 4 gonaderna sitter blott utmed pedunkeln. Förekomst: juli-okt. Den ≤ 2 cm Ø *E. gegenbauri* (Haeckel, 1864) [Carl Gegenbaur, 1826–1903, tysk zoolog & jämförande anatom, prof. i Jena, senare Heidelberg. Utbildad i hemstaden Würzburg av bl.a. L. Oken's & J. Müller's elev Rudolf Albert

Kölliker, 1817–1905, från Zürich & cytologen Franz von Leydig, 1821–1905, kom han själv att bilda skola för ett antal hårt hållna elever] har 8 st. gonader, varav 4 följer radialkanalerna under umbrellan, medan de 4 övriga, som är kortare, sitter utmed en bit av pedunkeln mitt. Arten har 8–16 (ev. 32) kanttentakler som, unikt för fam.: s arter i våra hav, saknar basalansvällning. Vanligast under juli-nov.

[Eutima gracilis](#)

Eutonina Mayer, 1910 {evtánína} (1 sp.)

[Gr. eutonia = livskraftig, energisk]

Gonader blott längs subumbrellan, ej på pedunkeln. Cirrer saknas. Statocystantal 8.

indicans (Romanes, 1876) {índicans}

[L. indicans = utpekande < L. indico = utpeka, påvisa] **Polyp:**

D: ?, F: mjukdelar grå-gul-orange, L: 1.2, HB (inkl. vegetation), ?S Öster.?Bohus. Av Campanulinid-typ med från en stolon uppväxande stammar med högst ≈ 5 hydranther & ≈ 1 gonotheca på varje. Då vuxna hydranther är för stora för hydrothecorna plägar thecornas opercula lossrivas under tillväxtfasen. Hydranther långsmala m. 18–24 amphicoronata, d.v.s. varannan riktad upp – varannan ner, tentakler. Gonothecor långsmala rörformiga, avsmalnande mot skaftet & 4kantiga mot mynningen, innehållande 4–5 utvecklande medusor, ej blott 1 som hos den eljest liknade *Eirene viridula*. **Medusa:** D: 0-?, F: hyalin med gonader, tentakelbulber & mage ljusbruna, Ø: 3.5, PEL, S Öster.-Bohus.-Nord. Pedunkeln når såvitt under klockans nederkant. Mest allmän under April-Juni. Självlysande krans av ≥ 160 kanttentakler.

Helgicirra Hartlaub, 1909 (1 sp.)

[Möjl. Gr. eligma = veck, lock + L. cirrus = (hår)lock]

Gonader blott längs subumbrellan, ej på pedunkeln. Lateralcirrer finnes. Statocyster >8.

schulzei Hartlaub, 1909 {helgikíra sjóltsei}

[Franz Eilhard von Schulze, 1840–1921, tysk zool. (q.v.)]

Polyp: D: ?, F: ?, L: 0.2 (hydranthhöjd ovan stolon), MB, Medelhavet. Av *Campanopsis*-typ med högst 3 medusaknappar ungefär halvvägs upp längs hydranthen. Tentakler filiforma, 15–30 st, i två närliggande kretsar under ett koniskt hypostom. Den undre tentakelkretsen har längst tentakler. **Medusa:** D: 0-?, F: hyalin (mage, gonader och tentakler kan stundom vara svagt grönel. rödaktiga), Ø: 4, PEL, BohusSkag.-Nord. Klocka planare än en hemisfär. Gonader ej tydligt veckade i kanten. Många tentakler (≤ 40 stora & ≤ 100 små). Manubriets läppar korta. Förväxlingsbar med *Eirene viridula* (Péron & Lesueur, 1810), vilken dock är mer hemisfärisk och saknar cirrer. Sommar-höst-form.

LAFOEINA Bouillon, 1984 {lafæína} (4 gen., 4–6 sp.)

Inhemiska arter saknar medusor. Hydranth indragbar i hydrotheca; båda radiärsymmetriska, den senare utan operculum. Hydrothecan (åtminstone dess yttre halva) bildar ett ungefär jämsmalt rör, vars längd > diameter, vilket ej – eller blott föga – vidgar sig vid mynningen.

Lafoeidae A. Agassiz, 1865 {lafæide} (4 gen., 4–6 sp.)

Vanl. krypande kolonier (*Filellum* Hincks, 1868 & i regel *Lafoea*), ehuru den djuplevande *Grammaria abietina* (M. Sars, 1851) bildar upprättstående, ≈10cm höga kolonier. Cylindrisk, rörlig hydrotheca, rymmande den smala hydranthen. Gonotheca säckformig. *Grammaria*-kolonin är karaktäristisk, genom att hydrothecorna sitter i flera längsrader på ett centralt rör, vilket följs av flera smalare parallella rör utanpå. De cylindriska hydrothecorna bildar en mjuk 90°-böj ut från det centrala röret utan skaft-antydning däremellan. Den upprätta, fjäderlika, med polysifon hydrocaulus & monosifona hydrocladier från vilken ganska glesa skaftade hydrothecor utgår, ≈20 cm höga kolonin av *Zygophylax pinnata* (G.O. Sars, 1873) är känd närmast fr. Hardangerfj., äv. kännetecknad av tydl. diafragma mellan pedicel & hydrotheca.

Lafoea Lamouroux, 1821 {lafæía} (1 sp.)

[Prof. Louis de La Foye, 1781–1843, Univ. i Caen, fransk amatörbotanist & senare prof. i matematik / fysik, introducerade under en landsflyktsperiod innan 1804 i Berlin livslänge vännen Chamisso (q.v.) i botanik / (auktorn, Jean Vincent Félix Lamouroux, 1776–1825, var fr.a. botanist (ehuru med väsentliga zoologiska arbeten) & är mest känd för algernas uppdelning i gröna, bruna & röda)]

Stundom en upprätt koloni, men i regel m. krypande, ganska raka stoloner på varierande underlag. I senare fall liknar den, den blott stolonialt växande *Filellum serpens* (Hassall, 1848), vilken dock har krummare stoloner som nästan alltid sitter på andra hydroider, preferensvis *Abietinaria*. *Filellum* är allmän nedom 20 m, men kan påträffas redan från ≈1 m. De oskaftade, basalt böjda hydrothecorna hos *Filellum* plägar understiga 200 μm i Ø, medan *Lafoea*'s basalt raka hydrothecor blir ≈350 μm el. större & kan ha antydning till skaft, vilka i regel är svagt spiraliserade el. aningen tillknycklade.

dumosa (Fleming, 1820) {domása}

[*L. dumosus* = yvig, buskig < *L. dumus* = taggig buske]

Syn.: *gracillima* (Alder, 1856) & *fruticosa* Hincks, 1868 [*L. gracillimus* = skirast, tunnast / *L. fruticosus* = buskig] Polyp: D: 20 – stora djup, F: gulbrunaktig, L: 10, HB (på andra hydroider, men även på sten, skal & alger), Katt.-Bohus.-Nord.

HALECIINA Bouillon, 1984 {halesína} (1 gen., 9 sp.) Inkluderar en enda överfamilj med en familj. Om undantagsvis de rörliga hydrothecornas längd skulle vara tydligt längre än diametern är – till skillnad mot **Lafoeina** – den yttre delen tydligt trumpetlikt utvidgad.

Haleciidae Hincks, 1868 [n. cons., Op. 1220, ICZN]

{haleside} (1 gen., 9 sp.)

Oftast upprättstående, sympodiala kolonier. Hydranth alltför stort att rymmas i den korta (L vanligen < Ø) rörliga hydrothecan, vars mynning ibland är tydligt trumpetlikt utvidgad med böjda kanter, stundom blott svagt vidgad med raka kanter. När hydranthen dör kan en ny bildas omgiven av en ny (sekundär) hydrotheca ovanför en primärhydrotheca. (Flera sekundärhydrothecor kan på så vis återfinnas i en äldre koloni sittande i varandra). Nordiska arter saknar medusa-stadier.

Halecium Oken, 1815 [n. cons. Op. 1220, ICZN]

{halésiom} (≥10 sp.)

[Gr. *hals* = hav + Gr. *oiketes* = invånare]

halecinum (Linnaeus, 1758) [n. cons. Op.1220 ICZN]

{halesíom} "Sillbenshydroiden"

[Gr. *hals* = hav + Gr. *oikos* = hus, hushåll + L. *-inum* = -tillhörig]

Polyp: D: fåtal – 1300 (oftast 20–100), F: orangebrun-orangegul, L: 25, HB, S Öster. (Kiel)-Bohus.-Nord. Kolonin kan likna ett (el. flera hophängande) silskelett p.g.a. den långsträckt fjäderformen m. raka, parallella sidogrenar. Förblir styv (slokar ej) när den lyfts ur vattnet. Hör till en grupp om 4 nordiska arter med raka hydrothec-kanter. Hit hör även *H. articulatum* Clarke, 1875, *H. sessile* Norman, 1866 & *H. beanii* (Johnston, 1838) [William Bean, 1787–1866, från Scarborough; liberal lokalpolitiker & samlarkollega t. George Johnston; hans intressen var främst malakologiska & geologiska (tycks ö.h.t. ha guterat organismer med kalkskelett); bör ej förväxlas med fadern som var trädgårdsmästare el. sonen, 1817–64, som blev känd botanist, vilka alla bar samma förnamn; arten är således ej uppkallad efter de honliga gonothecornas form (en form som delas med *H. sessile*)]. Kolonin av *H. sessile*, slokar slappt då den tas upp ur vattnet. Dess stam är tunn & sparsamt grenad. Dess internodier är > dubbelt så långa som breda, medan internodierna i grenarnas yttre delar hos den eljest snarlika – men mera robusta – *H. articulatum* blir knappt dubbelt så långa som internodiernas distala bredd. Denna art har en ganska tjock stam & förgreningarna är rikliga & oregelbundna. Den avviker från de 3 övr. i gruppen genom att varannan hydrotheca ej sitter i samma plan som den ovanför resp. den nedanför, utan är förskjutet ca 90° i sidled i förhållande till hydrothecorna ovanför & under. *H. beanii*: s ≤10 cm höga kolonin, vars buskliga ungefär lika breda som höga koloni, vilken har oregelbundet formade & arrangerade sidogrenar, är styv ovan vattnet. Övr. arter har trumpetlikt utvidgade hydrothecor. Två av dessa är helt & hållet monosifona: den med slät internodperisark försedda, ≤2 cm höga *H. tenellum* Hincks, 1861 [L. tener, dim. tenellus = mjuk] & den m. rynkig internodperisark försedda, ≤2.5 cm höga *H. undulatum* Billard, 1921 [L. undulatus = vågig]. Den ≤2 cm höga *H. textum* Kramp, 1911-kolonin, funnen i Katt. (på e.g. bryozoa & hydroider), liknar de båda senare, men har mera ringveckad perisark. De övr. båda arterna är basalt polysifona. Den ≈20 cm höga kolonin av *H. muricatum* (Ellis & Solander, 1786) [L. murex = purpurnäcka, muriculus, dimin. muricatus = taggig som en purpurnäcka] har släta, ganska jämnhöga internodier (med oftast skeva avgränsningar dem emellan) & taggiga plattovala gonothecor. Den ≈5 cm höga kolonin av *H. labrosum* Alder, 1859 [L. labrosus = tjockläppad] har oliklånga internodier (vars perisark ofta är ngt veckad), med i regel ganska raka avgränsningar dem emellan samt stora släta fyrkantigt ovala ♀-gonothecor m. terminal apertur. Artens unga kolonier kan dock vara monosifona & skiljes då via sina grövre & längre, mer krökta (än *H. tenellum*) & i de unga stadierna nästan släta internodierna fr. förväxlingsarter. (Fr. Nordsjön är äv. den ≤8 mm höga zooxanthellbärande *H. lankesteri* (Bourne, 1890) känd).

PLUMULARIINA Bouillon, 1984

{plomolarína} (≈20 gen., ≈36 sp.)

Polypens hydranth vanligen indragbar i hydrotheca. Den förra stundom, den senare i regel sekundärt bilateral-symmetrisk. Medusa saknas nästan genomgående.

Sertularioidea Lamouroux, 1812

{sertolariáidea} (10 gen., ≈21 sp.)

[Gen. *Sertularia* <L. sertula = girland, slinga, blomsterkrans (< L. sero = sammanfläta) +L. -aria = -liknande]

Oftast stora sympodiala el. monopodiala (upprättstående stam med polypförsedda grenar) kolonier. Hydrotheca 'bilateralsymmetriskt flaskformigt' med – hos vår enda inhemska familj Sertulariidae Lamouroux, 1812 – ett operculum bestående av en eller flera klaffar. En – flera hydrothec-längsrader. Egentligt medusastadium saknas helt.

Dynamena Lamouroux, 1812 (1 sp.)

Hydrothecor tydligt biserialt (i 2 rader) anförade (med 2 randtänder), parvis motsatta, väl utstickande från perisarken.

pumila (Linnaeus, 1758) {dynaména pomíla}

[Gr. myt. Dynamene: en nereid <Gr. dynamis = kraft, styrka + Gr. menos = mod, friskhet / L. pumilus = diminutiv, dvärgaktig] **Polyp**: D: littoralzonen, F: mörkbrun, L: 5, HB (huvudsakligen på stora brunalger), S Öster.-Bohus.-Nord. Lumini-scerande. En vid Brittiska Öarna & S Nordsjö-kusten utbredd snarlik art, *Sertularia distans* Lamouroux, 1816 kan utskiljas genom att ha både V-formade & tvärställda noder (≈'leder') ej blott tvärställda. Hydrothecorna i varje par nuddar vid varandra basalt hos *S. distans*, men är åtskilda hos *D. pumila*.

Diphasia L. Agassiz, 1862, non Fischer, 1823 (Protoctista; – torde alltså erfordra ett annat namn) {difásia} (5 sp.)

[Gr. di= dubbel+ Gr. phasis = utseende]

Hydrothec-rand utan tänder eller uddar. Vårt enda släkte, vid sidan av *Dynamena* & *Tamarisca* Kudelin, 1914, vilket har parvis motsatta, biserialt anförade, ur perisarken tydligt utstickande hydrothecor. De båda senare släktena har dock hydrothec-rand med tänder. Den ≈15cm höga kolonin av *Tamarisca tamarisca* (Linnaeus, 1758), vilken påträffas nedom 55m djup, erinrar om de klenare grenarna av ett Tamarisk-träd (gen. *Tamarix*) och har 3 tänder per hydrothec-rand.

fallax (Johnston, 1847) {fállaks}

[L. fallax = falsk]

D: (29)50–250, F: ?, L: 10, HB (på andra hydroider), N Katt.Skag.-Nord. Huvudstam aningen bredare än hydrocladierna, som sticker ut oregelbundet från huvudstammen. Hydrothecor anförade till ≥2/3 längd mot stam & grenar, övre ≈ tredjedel mjukt utböjd och utstickande i <45° vinkel. (Arktiska exemplar kan ibland ha triseriellt anförade hydrothecor). Ett par andra (≤5 cm höga) i huvudsak grundare än 60 m levande arter, *D. rosacea* (Linnaeus, 1758) & *D. attenuata* (Hincks, 1866) liknar mycket *D. fallax*, men har lika bred stam som hydrocladier samt hydrothecor anförade med blott nedre halvan – resten abrupt utstickande i 45° vinkel. Dessa båda arter separeras väsentligen utifrån att den förras hongothecor har långskölar, medan den senares har kraftiga taggar i övre halvan. Den nedom ≈75m levande, ≤15cm höga *D. margareta* (Hassall, 1868) & den lika höga, nedom ≈5 m levande *D. alata* (Hincks, 1855) [L. alatus = vingad] – varav den senare påträffad närmast vid V Norge – har tydligt grövre huvudstam än hydrocladier, vilka är regelbundet anförade vid stammen. Den förras hydrocladier har 'midjor' mellan varje hydrothec-par; den senares är jämnsmla.

Thuiaria Fleming, 1828 {tojária} (2 sp.)

[Uppkallad efter typarten *Sertularia thuja* L., vilken i sin tur fått sitt namn efter trädet *Thuja* + L. -aria = tillhörig]

Hydrothec-rand saknar tänder eller uddar. De (åtminstone på hydrocladierna) ej parvis motsatta biseriala hydrothecorna är helt eller nästan helt inbäddade i perisarken. Kan möjligen förväxlas med den fjäderlika, ≤8 cm höga, mörka kolonin av *Selaginopsis fusca* (Johnston, 1847) [L. selago: en slags moss + Gr. opsis = utseende / L. fuscus = brun, mörk, murrig], men hos denna är hydrothecorna tetraserialt (i fyra rader) arrangerade. Den påträffas mellan 40–200 m djup.

articulata (Pallas, 1766) {articoláta}

Syn.: *lonchitis* (Ellis & Solander, 1786)

[L. articulatus = leddelad < L. artus, dim. articulus = led / Gr. lonchitis: växt med lansformade frön enl. Dioskorides (Plinius kallar en växt med lansspetsiga blad för logchitis) < Gr. logche, lonche = lans, lansspets]

D: 18–300, F: äldre delar mörkbruna-svarta, L: 25, HB, N Katt.-Bohus.-Skag.-Nord. Koloni fjäderformad med hydrocladier i ett plan, oftast motsatta i yngre (& ibl. i äldre)

kolonier, men alternerande hydrocladieposition är väl så vanlig hos äldre kolonier. Den ≤25 cm höga kolonin av *T. thuja* (Linnaeus, 1758), 'Flaskborsten', vilken påträffas mellan (2) 25–225 (800) m, har som adult hydrocladier utgående runt hela huvudstammen & h kan ej misstagas för ngn annan sydsandinavisk hydroid. Dess unga, blott ett par cm höga koloni kan dock vara fjäderformad i ett plan, men har då huvudsakligen alternerande hydrocladier.

Hydrallmania Hincks, 1868 (1 sp.) {hydrallmánia}

[Georg James Allman, 1812–98, irländsk botaniker & marinbiolog; arbetade under slutet av sitt yrkesliv som prof. i Edinburgh; sedan barndomen i Cork vän till Hincks; prefixet hydrall ligger nog lite retsamt på Allmans förmenta förkärlek för hydroidstudier]

Hydrothecor biserialt fästade, alternerande (ej parvis motsatta), ej djupt inbäddade i perisarken, utan väl utstickande, släta och med jämn rand eller med 2 korta tänder. N.B.! De båda hydrothec-längsraderna sitter i regel så tätt ihop att intryck ges av de utgör en enda längsrad, ehuru varannan hydrotheca är lätt vänster-, varannan lätt högerböjd. Vårt enda övr. släkte med alternerande biserialt anförade hydrothecor, vilka (alltid) har 2 randtänder är nedan nämnda *Sertularia*.

falcata (Linnaeus, 1758) {falkáta}

[L. falx, genit. falcis = skära > falcatus = skär-formad el. -utrustad]

Polyp: D: (7) 20–100 (stora djup), F: ljukt hornfärgad, L: 65, HB (ofta på hårda föremål i sandiga bottnar), S Öster.-Bohus.Nord. Adultens monosifona, spiraliserade huvudstam, från vilken fjäderlika sidogrenar utgår, ger kolonier ett mkt karaktäristiskt utseende. Unga exemplar är ej spiraliserade utan enkelt fjäderformade i ett plan med tydligt biserialt ordnade hydrothecor och liknar därvidlag unga, regelbundet pinnata kolonier av t.ex. *Sertularia* Linnaeus, 1758. Hydrothecmyningens adcaulina (= mot stammen) inbukning är dock större än den abcaulina hos *Hydrallmania*. För *Sertularia* gäller motsatsen. De båda yviga – av populärnamnen karaktäriserade N-europeiska *Sertularia*-arterna har länge hopblandats så deras utbredning är oklar. Själv den ≤15 cm höga ljukt gulaktiga – gråbruna *S. argentea* Linné, 1758 'Ekorrsvansen' & den ≤60 cm höga med mkt mörk stam & mörkbruna grenar försedda *S. cupressina* Linnaeus, 1758 'Havscypressen' kan sannol. påträffas i våra hav. Den förra har bl.a. grenar, utgående i spiral fr. alla håll av huvudstammen, stam-internodier med 1(–2) grenar & 2–3 (el. flera) hydrothec-par; hydrothecrand med 2 olikstora tänder. Den senare har i stället strikt alternerande grenar i ett plan fr. stammen, staminternodier m. 1–3 (vanl. 2) grenar & ett enda hydrothec-par; hydrothecrand med 2 ungefär likstora tänder. Dessa båda har ihop med *Hydrallmania* gemenligen benämns 'White Weed' och i länderna vid S Nordsjön haft viss ekonomisk betydelse i den s.k. 'galanterivaru'-industrin. Den oregelbundet pinnata, ≤15 cm höga kolonin av *Sertularia tenera* G.O. Sars, 1874 [L. tener = ömtålig, mjuk, spröd], vars grenar (& eventuella bigrenar), vilka ungefär är anförade i ett plan, varierar i längd. Den har större hydrothecor med ofta mer raka ytterkanter än de båda andra arterna, ehuru hydrocladiernas basala del (2–3 hydrothec-längder) plögar sakna hydrothecor.

Abietinaria Kirchenpauer, 1884 (2 sp.) {abietinária}

Hydrothecor tydligt biserialt anförade, ej djupt inbäddade i perisarken, utan väl utstickande, släta och med jämn rand. Deras relativa position är ett slags mellanting mellan alternerande och motsatta. Även i grenvecken finns hydrothecor.

abietina (Linnaeus, 1758) {abietína} "Julgranspolypen"

[L. abies, abietis = fur, tall + L. -ina & -aria = tillhörig, -liknande]

Polyp: D: ≈2–450, F: hornbrun – chokladbrun, L: 35, HB, Öres.-Bohus.-Nord. Huvudstam ganska tydligt grövre än grenarna. Hydrothecor större (0.8–1 mm långa), jämfört med ≤0.4 mm hos den mycket likartade, ≤10 cm långa kolonin

av *A. filicula* (Ellis & Solander, 1786) [L. *filicula* = stensöta < L. *filix*, gen. *filicis* = ormbunke + *-ula* = dimin.-suffix], vars huvudstam är blott aningen grövre än grenarna.

Sertularella J.E. Gray, 1848 {sertularélla} (2–5 sp.)

[Gen. *Sertularia* < L. *sertula* = girland, slinga, blomsterkrans + *-aria* = -liknande + L. *-ella*: dimin.suffix]

Koloni vanligen upprätt & grenad. Hydrothecor tydligt biserialt anfästade, väl utstickande från perisarken. Deras rand har 4 tänder & pyramidformigt 4-klappigt lock. Hydrothecor sitter alternerande liksom hos den om små *Sertularellakolonier* erinrande, närmast från Oslofjorden kända, i tempererade hav ≤ 5 cm höga, ockra-hornfärgade kolonin av den eljest i arktis utbredda *Symplectoscyphus tricuspoidatus* (Alder, 1856), men dess hydrothec-rand har blott 3 tänder.

polyzonias (Linnaeus, 1758) {pålysánias}

[Gr. *polys* = mycket, många + Gr. *zone* = gördel, bälte]

Polyp: D: $\approx 8? - 50$ (300), F: halmgul – brunaktig, L: 20, HB (alger, skal, sten, etc.), Katt.-Bohus.-Nord. Hydrothecor rel. släta, ej med tvårsår som hos den med korta, breda internodier försedda, mellan (0) 1050 (263) m, fr.a. på *Flustra* sittande, ≤ 4 cm höga *S. rugosa* (L., 1758), vars tätt intill varandra sittande hydrothecor var bär 3–4 ringar, ej 3–6 som på de glest sittande hydrothecorna hos den med långa smala internodier försedda, nedom ≈ 30 m, fr.a. på andra hydroider sittande, ≤ 2 cm höga *S. tenella* (Alder, 1857), som båda har ogrenad huvudstam. Stam & grenar är hos *S. polyzonias* tunna & monosifona, ej tjocka & polysifona som hos den grövre, nedom ≈ 50 m, likaså allmänna, ≤ 25 cm höga *S. gayi* (Lamouroux, 1821) [Claude Gay, 1800–1873, fransk naturhistoriker som insamlade typmaterialet i Normandie. Vistades 1828–32 & 1834–42 i Chile & utgav fysiskt-geografiska (inkl. naturhist.: a) beskrivningar av Chile / Peru, återbesökt 1863]. Gonothecae är stora & gula hos *S. polyzonias* (♀) el. mindre & vita (♂), medan *S. gayi* har små gonothecae. En 5: e art – måhända ett komplex – är den vanl. likaså med släta hydrothecor försedda *S. mediterranea* Hartlaub, 1901 (Syn.: *S. gaudichaudi* (Lamouroux, in de Freycinet, 1824) sensu Cornelius 1979) [Se *Themisto gaudichaudi*]. Den bildar en monosifon, vanl. ogrenad blekt hornfärgad, ≤ 3.5 cm hög koloni, vars hydrothecor innanför mynningsranden har 2–4 upphöjningar eller 'tänder'. Den är rapporterad från Shetlands – söderut i Europa, men även från Spetsbergen, så ev. kan den finnas ock i våra hav. Den snarlika *S. fusiformis* (Hincks, 1861) är närmast känd från V Scotland.

Plumularioidea McCrady, 1859 {plomolariáidéa}

(9–10 gen., 13–14 sp.) Hydrothecor uniseriellt (en rad) ordnade. Nematophorer (särskilda försvarsindivider) finns, i regel inuti speciella s.k. nematothecor. Medusastadium saknas helt. Jämte nedan omnämnda familjer finns även den snarlika **Aglaopheniidae** L. Agassiz, 1862 i våra hav, vilken – till skillnad från förhållandet hos övriga fam. – vanligen ej har slättrandade, men randtandade hydrothecor, vilka plägar vara stora nog att rymma hydrantherna & bär minst 3 med sig hopväxta nematothecor. Inhemiska arter är de med polysifon huvudstam försedda ≤ 23 cm höga, nedom ≈ 80 m levande *Cladocarpus integer* (G.O. Sars, 1873) [Gr. *klados* = gren + Gr. *karpos* = frukt / L. *integer* = komplett], vars hydrothecor faktiskt har slät rand, djupt vid V Norge ock den ≤ 7.5 cm höga *C. bicuspis* (G.O. Sars, 1873) [L. *bis* = 2 + L. *cuspis* = punkt, udd], som abcaulint på hydrothec-randen bär 2 tänder & den nedom ≈ 30 m levande, $\leq (100) 30$ cm höga *Lytocarpia myriophyllum* (Linnaeus, 1758) (koloni fjäderlik), vars hydrothec-rand lateralt är undulerad & abcaulint bär en större tand samt möjl. vid V Norge den med monosifon huvudstam försedda (≤ 4 cm höga) *Aglaophenia pluma* (Linnaeus, 1758) [Gr. *aglaios* = utsökt, ljus, vacker, ädel + Gr. *phaino* = uppenbara sig, lysa / L. *pluma* = dun, mjuk fjäder], vars mesiala (från hydrothec-basen utgående) nematotheca nästan når upp till hydrothec-randen.

Plumulariidae McCrady, 1859 {plomolariáide} (4 gen., 7 sp.) [Gen. *Plumularia* < L. *pluma*, dimin. *plumula* = mjuk fjäder]

Monopodiala kolonier. Hydrotheca utan operculum, bilateralsymmetrisk, med vid, glatt mynning. Nematothecor ej sammanväxta med hydrothecor. Blott en hydrothec-längsrad / hydrocladium. Parvisa nematothecor vid hydrothecanten; inga hydrothecor på hydrocaulus (ehuru axillära hydrothecor hos *Schizotricha frutescens* möjligen kan tolkas som sådana); hydrocladier utgår från monosifon hydrocaulus eller från ett dominant rör av polysifon hydrocaulus.

Plumularia de Lamarck, 1816 (1 sp.)

Koloni monosifon från basen och pinnat med alternerande hydrocladier (en / hydrocaulus-internod).

setacea (Linnaeus, 1758) {plomolária setásea}

[L. *seta*, *saeta* = borst + L. *-aceus* = -tillhörig]

D: (0) $\approx 20 - 90$ (604), F: blekt-mörkt (äldre kolonier) hornfärgad, L: 5, HB (oftast på andra hydroider), Katt.-Bohus.-Skag.-Nord. Hydrocladier ngt bågböjda med varannat (hydrothec-bärande) internod längre än det mellanliggande (ej hydrothec-bärande).

Nemertesia Lamouroux, 1812 {nemertésia} (3 sp.)

[Gr. myt. *Nemertes*: en nereid < Gr. *nemertes* = ofelbar]

Polypen har en tjock, polysifon, ledindeldad stam. Grenar utgår ej från stammen i ordnade rader, utan anarkistiskt.

ramosa (de Lamarck, 1816)

[L. *ramosus* = full av grenar < L. *ramus* = gren] {ramása}

Polyp: D: 19–225, F: tydligt gulgrön, L: 25, HB-SB, Bohus.Nord. Fr. varje led utgår allsidiga tunna hydrocladier (sidogrenar), försedda med hydrothecor. T. skilln. fr. den ungefär likhöga & lika djupt växande *N. antennina* (Linné, 1758), med ogrenad huvudstam & en hydrotheca / varannan hydrocladieled, har *N. ramosa* förgrenad huvudstam & en hydrotheca / hydrocladieled. En 3: e nominell art, utbredd nedom 80 m, ≈ 10 cm höga *N. norvegica* (G.O. Sars, 1873), fr. S & V Norge, liknar *N. ramosa*, beträffande hydrothecor / hydrocladieled men har sannol. ≤ 4 vertikala hydrocladie-rader, ej 6–10 som hos övr. arter & huvudstam är veterligt ogrenad.

Schizotricha Allman, 1883 {sjsiátríka} (1 sp.)

Syn.: *Polyplumaria* G.O. Sars, 1874 (p.p.)

[Gr. *poly* (netr. sing. av *polys*) = mycket, många + L. *pluma* = (fågel)fjäder + L. *-aria*: tillhörighetssuffix]

[Gr. *schizo* = klyva, splittra + Gr. *trix*, genit *trichos* = hår]

Pinnat koloni med polysifon hydrocaulus. Vanl. med ≥ 8 hydrothecor / hydrocladium. Tillhör ej längre *Polyplumaria*, vars övr. nordeuropeiska arter vanl. har < 8 hydrothecor / hydrocladium. Den nedom 30 m, närmast från Stavanger-omr. utbredda, ≤ 35 cm höga kolonin av *P. flabellata* G.O. Sars, 1874 igenkänns på sina rel. raka, regelbundet upp-trädande, motsatta grenar, som bildar $\approx 45^\circ$ vinkel m. huvudstammen, medan den nedom 40 m, åtminst. 5 cm höga kolonin av *P. gracillima* (G.O. Sars, 1874) har ett mindre enhetligt utseende, med grenarna böjda & oregelbundet anfästade i ej blott 45° riktning. Likaså är dess hydrothecor > 10 ggr kortare än internoderna jämfört med blott några få ggr kortare beträffande de ngt längre än breda hydrothecorna hos *P. flabellata*.

frutescens (Ellis & Solander, 1786) {frotéskens}

[L. *fruticescens* = *frutescens* = bli buskig < L. *frutex* = buske]

D: 20–90, F: mörk (stam brun), L: 15, HB, N Katt.-Bohus.Skag.-Nord. 1–3 (jämfört med i typiska fall 1 hos våra *Polyplumaria*-arter) hydrothecae / hydrocladie-internod.

Halopteridae Millard, 1962 {halåpteráide} (1 gen., 1 sp.)

Som **Plumulariidae**, men med hydrothecor på monosifon hydrocaulus eller med hydrocladier från vilket rör som helst i polysifon hydrocaulus.

Halopteris Allman, 1877 (1 sp.)

Monosifont pinnat koloni med åtminstone nedre hydrocladier motsatta.

catharina (Johnston, 1833) {halápteris katarína}

[Gr. hals, genit. halos = havet + Gr. pteris: en slags ormbunke / Catherine: hustru till George Johnston (q.v.), som illustrerade många av hans verk & beledsagade honom på insamlingsturer] D: 18–140, F: inre vävnad färglös, L: 10, HB, Katt.-Bohus. Skag.-Nord. Den pinnata, helt monosifona arten igenkänns genom att det vanl. blott finns en perisark-konstriktion mellan intilliggande hydrothecae och att hydrocladier i viss (ofta stor) utsträckning är motsatta och glesare ansatta än hos de med alternerande hydrocladier försedda *Kirchenpaueria* & *Plumulari*-arterna. Dessutom finns 2 (svårobserverade) laterala nematothecor / hydrothec-sida samt 1–3 mesiala.

Kirchenpaueriidae Stechow, 1921

{kirsjenpaueriide} (2 gen., 2 sp.)

Som *Plumulariidae*, men saknar parvisa nematothecor vid hydrothec-kanten

Kirchenpaueria Jickeli, 1883 {kirsjenpauería} (1 sp.)

[Den nordtyske delstatspolitikern Senator Gustav Heinrich *Kirchenpauer*, 1808–87, arbetade med hydroidpolyper & bryozoa; skrev 1872–76 t.ex. ett verk om Plumulariider & 1884 ett om nordiska Sertulariider, så landsmannen Carl Friedrich Jickeli, 1850–1925, passar på att hedra honom]

Pinnat koloni. Huvudstam heltigenom monosifon. Flera hydrothecor / gren. Grenar alternerande, ej motsatta. En ytterligare art i fam., den blott från 2 st. exemplar i västnorska fjordar kända *Ophinella parasitica* (G.O. Sars, 1874), har ertappats växande på *Polyplumaria* mellan 145–216 m. Från de tunna stolonerna på 'värd'-hydroiden utgår 3–4 mm höga apinnata 'skott' som bär flera hydrothecor. Ovanförliggande internod utgår från kanten av nedanförliggande hydrothecata internod just under dess hydrotheca.

pinnata (Linnaeus, 1758) {pinnáta}

[L. pinnatus = plymig, fjäderförsedd]

Polyp: D: 3–100 el. djupare, F: blekt hornfärgad med gulaktiga el. bruna gonothecor, L: 20, HB, Öres.-Bohus.-Nord. Vanl. finns >1 hydrocladium (gren) / internod på stammen. Mellan successiva hydrothecor finns blott 1 greninsnörning. De tunna hydrocladierna viks in mot hydrocaulus i luft (förblir ej utspärrade). En variant, tidigare hållen som egen art benämnd *K. similis* (Hincks, 1868), är påträffad närmast utanför Egersund. Den kännetecknas av blott ett hydrocladium / staminternod & flera greninsnörningar mellan successiva hydrothecor. Dessutom är kolonin mindre; vanl. ≤6 cm hög.

[*Kirchenpaueria pinnata*](#)

PROBOSCOIDA Broch, 1910 {präbåskårda}

(≈9 gen., ≈17 sp.) Hydranthen har ett utsvängt till globöst hypostom, vilket bildar en svalghålighet nedom munnen. Enda infraordo är CAMPANULARIINA Bouillon, 1984. Totalt 3 fam., 13 gen. & ≈151 recenta spp.

Campanulariidae Johnston, 1837 {kampanolaríide}

(8 gen., ≈16 sp.) Stolonial el. sympodial koloni. Hydrotheca klockel. bägarformig med ringad stjälk. Fria medusor el. sessila gonophorer. Indelas i Campanulariinae Johnston, 1837 (3 släkten i våra hav – vars polyper har en karaktäristisk kulleliknande s.k. sfärul strax under hydrothecan), Clytiinae Cockerell, 1911 (med typisk m.el.m. hemisfärisk medusa med 4 radiärkanaler – blott *Clytia* i våra hav (se nedan)) samt Obeliinae Haeckel, 1879 (övriga). Grön bioluminescens & fluorescens ses inom arter av *Campanularia*, *Clytia* & *Obelia*.

Campanularia de Lamarck, 1816 [n. cons., ICZN] (2 sp.)

[L. campana, dim. campanula = klocka + L. -aria = liknande]

Koloni stolonial, med en (el. få – vanligen ≤5) hydrothecor / stam. Hydrotheca skaftanfäst vid sfärul & med tandad el. undulerad rand. Jämn hydrothec-rand har däremot den eljest liknande, men – t. skilln. fr. *Campanularia* – ibl. Medusa-avknoppande *Orthopyxis* Agassiz, 1862 *integra* (J. MacGillivray, 1842) [Gr. orthos = rak, rät + Gr. pyxis = box, låda / L. integer, fem. integra = hel, oförändrad]. Dess lilla (≈1 mm höga och knappt så breda) medusa har tidigare kallats *Agastra mira* Hartlaub, 1897 [Gr. agastos = beundransvärd, underbar / L. mirus = underbar] & igenkänns på att den helt saknar såväl manubrium som tentakler, ehuru perradiala randbulber finns vid de 4 radiärkanalerna klockrandsmöte & på var sida av varje perradialbulb finns även en adradial randblåsa. Velum välutvecklat. Gonaderna, som sitter utmed radiärkanalernas mitt, har sidolober. Den med polysifon (ofta oregelbundet gaffelgrenad) huvudstam försedd, ≤15cm höga, nedom ≈15 m djup levande *Rhizocaulus* Stechow, 1919 *verticillatus* (Linnaeus, 1758) [Gr. rhiza = rot + Gr. kaulos = (plant)stam, penis / L. verticillatus = virvlat] ('hästsvanshydroiden') har djupa rundade tänder på sina hydrothecor. Många av de senare sitter ofta fästade vid skaften via sfäruler. Gonotheca (på kort ringad stjälk) slät med smal – ibland rörligt utdragen – mynning.

hincksii Alder, 1865 {kampanolaría hínsi}

[Dr. Thomas *Hincks*, 1818–99, irisk-brittisk 'zoofyt'-marinzoolog] **Polyp:** D: (2)10–200(580), F: hyalin, L: 1.4, HB (ofta på större hydroidarter el. rödalger), Katt.-Bohus.-Nord. Medusa-stadium saknas. Skiljer sig från *C. volubilis* (Linnaeus, 1758) [L. volubilis = skruvande, rullande, vändande] [n. cons. Op. 1345 ICZN] genom att hydrothecorna är >0.5 mm långa och har vanligen radiära linjemönster, vilka löper neråt från mellanrummen mellan de upptill konkava mynningständerna. Den senare arten har mindre hydrothecor utan linjemönster och hydrothec-rand med trubbigt rundade tänder samt skaft med spiralskulptur, ej slätt som hos den förra.

Clytia Lamouroux, 1812 [n. cons. Op. 1345 ICZN]

{klýtia} (2 sp.) Syn.: *Phialidium* R. Leuckart, 1858

Syn.: *Campanularia* de Lamarck, 1816 (p.p.)

[Gr. myt. Klytia: i.a. en nymf älskad av Apollon (identifierad som solen). Hon röjde av svartsjuka, Apollons kärlek till Leukothea för hennes far, varvid fadern begravde dottern levande. A. övergav K., som i nio dygn sedan satt och glodde rakt in i solen utan att äta el. dricka, varefter hon omvandlades till en heliotrop, solrosen. En annan figur med detta namn är en okeanid, vilken nog släktnamnet åsyftar / Gr. phiale = bred, platt kärl eller skål + Gr. eidōs = likhet] Som *Campanularia*, men utan sfärul under hydrothecan (har i stället en el. flera ringar både där & vid basen av varje gren). En art (*C. gracilis* M. Sars, 1851) [L. gracilis = tunn] kan dock ibland bilda uppräta kolonier. Likaså avknoppas karaktäristiska m.el.m. hemisfäriska medusor fr. släktets gonophorer.

hemisphaerica (Linnaeus, 1767) {hemisfærika}

[Gr. hemi = halv + Gr. sphaira = boll, sfär]

Syn.: *johnstoni* (Alder, 1856) [n. cons. Op. 1345 ICZN]

[George *Johnston*, 1797–1855, skotsk zoolog (q.v.)]

Polyp: D: 0->150, F: hyalin; rödaktig hydranthen, L: 0.5, HB

(ofta på bryozoer, hydroider och rödalger), Kiel-Bohus.-Nord. Hydrothecans randtänder är trubbspetsigt symmetriskt rundade, ej assymmetriskt trekantigt spetsiga som hos den liknande, men i regel djupare, på t.ex. sjöpungar, *Sabella*-rör etc. levande *C. gracilis* (mest allmän mellan 15–40 m). Ingen av arterna har spiralskulptur på skaften.

Medusa: D: 0-?, F: hyalin med tentakelbulber, mage & gonader gulbruna, rödbruna el. grönaktiga, Ø: 2, PEL, Öres (S Öster.)-Bohus.-Nord. Hemisfärisk el. något plattare. Gonaderna långsträckt, belägna utmed nästan hela yttre halvan av radialkanalerna. Vanligen ≤ 32 st. tentakler. Mest allmän under höstmånaderna. *C. gracilis* är ≤ 8 mm Ø, har ≤ 16 st tentakler & har runda gonader, vilka är $\leq 1/4$ av radialkanalens längd. Mest frekvent vid $\approx 5^\circ$ vattentemperatur vår & försommar. En tredje art, *C. islandica* (Kramp, 1919), vars medusa (polyp okänd) iakttagits närmast mellan V Norge & Shetlands, blir hela 4 cm i Ø & är jämfört med de mindre hemisfäriska arterna mera tillplattat urglasformad & gonaderna sträcker sig utmed nästan hela radiärkanalens längd. Den kan ha upp till ≈ 200 tentakler.

Laomedea Lamouroux, 1812 [n. cons., ICZN] (3–4 sp.)

[Gr. myt. *Laomedea*: en av nereiderna < Gr. *laos* = folk & *medo* = ha omsorg om. (cf. *Laomedon*: kung av Ilion = Troja)]

Koloni med uppräta stammar, envar med många hydrothecor. Saknar medusastadium. Inhemiska arter har jämn hydrothecrand, (utom *L. neglecta* Alder, 1856, vars ≤ 1 cm höga koloni har zigzag-formad stam & vars hydrothectänder är små men oregelbundna & vassa. Denna rara art påträffas vanligen på skalgrus, stenar, ostronskal, samt andra hårda föremål i mjukbotten).

flexuosa Alder, 1857 [n. cons. Op. 1345 ICZN]

{laåmedéa fleksoåsa}

[*L. flexus* = böjd, kurvig *L. -osus* = full av]

Polyp: D: littoralt – några få meters djup, F: ljus gulbrun, L: 4, HB (sten, klippor, pålar, alger, ålgräs, blåmusslor, etc.), Öster. (Öregrund)-Bohus.-Nord. Internoder (stamdelar mellan hydrothecor) svagt kurvböjda, delvis ringade, men utan förtjockad perisark på ena sidan. Stam oftast ogrenad. Hydrothec-skaft vanl. kortare än den ej mycket längre än breda hydrothecan. Gonothecor helbräddade, ej akut insnörda. Frisimmande larvfas <30 minuter jämfört m. *Dynamena pumila* & *Gonothyrea loveni*, vars larver simmar ≈ 36 h. Den ≤ 4 mm höga, från sten & sessil fauna vid V Norge (2007 funnen äv. vid Hållö, på 100 m djup) kända *L. exigua* M. Sars, 1857 [*L. exiguus* = kort, liten] har mkt små hydrothecor på ganska långa, ringade skaft, vilka blir tunnare mot hydrothekorna, samt med kurvböjda internodier. Den till ålgräsblad bundna, från Danmark fordom kända *L. angulata* Hincks, 1861 liknar *L. exigua*, men kolonin når ≤ 15 mm höjd & internodierna är raka.

Obelia Péron & Lesueur, 1810 {åbélia} (3 sp.)

Syn.: *Laomedea* Lamouroux, 1812 (p.p.)

[Gr. *obelias* = rund kaka]

Som *Laomedea*, men med medusor, vilka i regel ej kan särskiljas morfologiskt. Hydrothec-rand hos inhemska arter slät el. svagt undulerad, unduleringarna är ej svagt urnupna i topparna som tänderna hos den med ljus polysifon huvudstam försedda, ≤ 20 cm höga *Hartlaubella* Poche, 1914 *gelatinosa* (Pallas, 1766) [Clemens *Hartlaub*, 1858–1927, son till Bremen-ornitologen Gustav H., 1814–1900 & måg till Göttingen-zoologen Ernst Ehlers (vide gen. *Ehlersia*). Vid tillblivelsen av Biologische Anstalt Helgoland 1892, från början lett av fiskeribiologen Friedrich Heincke, 1852–1929, utsågs *Hartlaub* till zoologisk assistent, men fick senare en professor därstädes. Fr.a. skrev han under 1900-talets första decennier avsnittet om anthomedusor i 'Nordisches Plankton', men hade 1897 råkat beskriva innevarande gen. under ett redan upptaget namn] el. det med ljus monosifon huvudstam försedda släktet *Gonothyrea* Allman, 1864 med den littorala, ≤ 10 cm höga *G. loveni* (Allman, 1859) & den aningen djupare levande, numera som fenotypisk växtform av den

förre ansedda *G. hyalina* Hincks, 1866 i våra hav. *G. hyalina* har längre (>2 ggr längre än breda) hydrothecor än *G. loveni*. Vare sig *Hartlaubella* eller *Gonothyrea* frigör medusor, men det senare släktets icke apikalt hopsnörpta gonothecor producerar stjälkade medusoider som på ett för släktet karaktäristiskt sätt kan exponeras utanför gonothec-randen. *H. gelatinosa* förekommer fr.a. där salthalten varierar mycket, gärna i kombination med strömmande vatten.

geniculata (Linnaeus, 1758) {jenikoláta}

[*L. genu*, dim. *geniculum* = knä -> *geniculatus* = knäförsedd]

Polyp: D: littoralt, F: gul-gulbrun, L: 4, HB (oftast på brunalger, särskilt *Laminaria*), Öster. (Stockh.)-Bohus.-Nord. Vår enda art av släktet med jämn hydrothec-rand. Luminescerande. Separeras från *Laomedea flexuosa* genom att internoderna har förtjockad perisark på ena sidan, stammar (ogrenade &) mera zigzag-formade & gonothecorna har tydlig subapikal insnörning. Tandade hydrothecor har den mörkstammiga, med polygonala hydrotekrandtvärsnitt försedda, i Arktis >35cm höga *O. longissima* (Pallas, 1766), vars sidogrenar i kolonin är tydligt kortare än huvudstammen & den ljusbrunstammiga, med runda hydrothecrand-tvärsnitt försedda, ≤ 35 cm höga *O. dichotoma* (Linnaeus, 1758), vars basala sidogrenar nästan når huvudstammens längd. Båda kan ha polysifona stambaser, ehuru tydligast hos den senare.

Medusa: D: 0-?, F: hyalin med bleka – färglösa kantbulber, Ø: 0.6, PEL, (åtm.) Öres.-Bohus.-Nord. Mage utan tydlig stjälk. Tentakler <100 st. Velum bortreducerat. Gonader belägna på de 4 radialkanalerna ungefär halvvägs mellan mage & den yttre ringkanalen. Denna medusa-typ, som kallats *Obelia lucifera* Forbes, 1848, tycks frigöras både från denna art & *O. dichotoma*, medan *O. longissima* verkar frigöra en aningen större medusa (benämnd *O. nigra* Browne, 1900) med ≤ 200 tentakler, mörka kantbulber & gonader, som mot slutet av pelagialfasen förskjutits ut mot periferin.

Obelia geniculata

Obelia sp.

TRACHYMEDUSAE Haeckel, 1866

{trakymedóse} (2–4 gen., 2–4 sp.)

≈ Trachylina Haeckel, 1879.

[Gr. *trachys* = ojämn, skrovlig]

Fingerborgs-, klockel. halvklotformade medusor med jämn kant & välutvecklat velum. Oftast talrika tentakler, anfastade i klockkanten. Gonader längs radialkanalerna. Av de 5 fam.: a finns Ptychogastridae Mayer, 1910 & Rhopalonematidae Russell, 1953 i Skagerrak. **Trachymedusae, Narcomedusae** (se nedan) & den i indopacifiska tropiska hav utbredda subkl. **Laingiomedusae** Bouillon, 1978 har tidigare under ett gemensamt namn **Trachylida** Remane, 1927 samklassificerats. De är alla medusoida hydrozoer utan polypstadium. Medusan liknar en modifierad *Actinula* -larv & är ej homolog med medusor hos övriga grupper. **Trachylida** är dock sannolikt polyfyletisk. Trachymedusae omfattar totalt 5 fam., 27 gen. & ≈52 spp.

Tesserogastria Beyer, 1959 (1 sp.)

musculosa Beyer, 1959 {tesserågástría moscolása}

[Gr. *tesseris* = fyra (4) + Gr. *gaster* = mage / L. *musculus* = muskel + L. *-osa* = -fylld]

Medusa: D: 60–350, F: hyalin – men munrör opakt, L: & Ø: 0.25, MB (kan dock simma vid retning), Oslofjorden. Har 8 radialkanaler & längs nederkanten – mitt emellan dessa kanaler – 8 statocyster. Tentaklerna kan hos levande individer vara nästan dubbelt så långa som medusans Ø, men blir ungefär lika långa som medusans radie när de kontraherats. De arrangeras utmed nederkanten i ≈ 48 grupper (ej egentliga kluster) och hos fullvuxna individer kan totala tentakelantalet överstiga 300. Ett brett kraftigt muskulöst velum löper inåt runt nederkanten. Manubrium fyrkantigt & utmed varje hörn av detta hänger ett par gonader nedanför varannan radärkanal. Arten har ganska flat ovalsida, så den liknar en kort cylinder, ungefär lika hög som bred. Den enda Ptychogastriidart – förutom denna -, iakttagen i området är den eljest arktiskt utbredda *Ptychogastria* Allman, 1878 *polaris* Allman, 1878 [Gr. *ptyche*, *ptyx*, genit. *ptychos* = veck, blad, lager + Gr. *gaster* = mage / L. *polaris*: tillhörig en L. *polus* = axel-ände] (en ≤22 mm Ø, hemisfärisk – något konisk art – lägre än bred – med 8 radialkanaler & 16 radiella gonader, kännetecknad av att kanttentakler grupperas i ≈48 kluster med vardera 3 trådformiga tentakler & åtskilliga med adhesivorgan), vilken observerats vid Bergen. I Karahavet lever den på grusbotten, varvid enskilda individer förankrar tentakler v. var sin lilla sten el. gruskorn.

Aglantha Haeckel, 1879 (1 sp.)

[Gr. *aglaos* = utsökt, majestätisk + Gr. *anthos* = blomma, briljans]

digitale (O.F. Müller, 1776) {aglánta digitále}

[L. *digitus* = finger, tå & *digitalis* = härrörande till fingrar, tår]

Medusa: D: (ovanlig i ytvattnet), F: hyalin – svagt rosenröd (i Arktis stundom röd); gonader kan vara hyalina eller vitaktiga – citrongula, L: 4, PEL, S Öster.-Bohus.-Skag.-Nord. I våra vatten lever arten vanligen i temperaturer mellan 5–15° C, men den kan överleva även ner till 4° C och har påträffats i temperaturer upp till 29° C. Saliniteter ner till 13–14 ‰ kan tolereras. Av Rhopalonematider har likaså *Homeonema* Maas, 1893 *platygonon* Maas, 1893 (≤2 mm hög och bred med 8 radiärkanaler, ≥80 tentakler, 4 statocyster och gonader från det ej stjälkade manubriet ut längs radiärkanalerna) & *Crossota* Vanhöffen, 1902 *norvegica* Vanhöffen, 1902 (≤2 cm Ø, ≤1.8 cm hög, rödbrun, 10–14 gonadbärande radiärkanaler i närheten av det ostjälkade manubriet, ≈275 tentakler) ertappats vid V Norge.

NARCOMEDUSAE Haeckel, 1879

{narkåmedóse} (0–1 gen., 0–1 sp.)

[Gr. *narke* = dvala, domnad, stelfrusenhet]

Narcomedusae Haeckel, 1879 är tillplattade medusor med kraftigt loberad kant & ganska få tentakler, anfastade högst upp i lobvinklarna. Munrör & radialkanaler ganska tillbakabildade. Gonader anfastade i den subumbrellära magväggen. Av 4 fam. företräds Solmariside Haeckel, 1879 i V Norge & Aeginidae Gegenbaur, 1857 i N Norge. En liten (4–9.5 mm lång) vit till blåaktig pelagisk zooplanktonätande masklik art utan tentakel-tillstymmelse är *Tetraplatia volitans* Busch, 1851 [Gr. *tetra* = 4 + Gr. *platos* = bred, platt / L. *volitans* = flygande], som finns från ytan ner till 900 m djup i alla oceaniskt präglade hav (närmast Skandinavien känd från utanför NV Skottland) & ej är lätt identifierbar som medusa. En sydatlantisk liknande art är den <13 mm långa *T. chuni* Carlgren, 1909 [Prof. Karl Chun, 1852–1914 (q.v.)]. Dessa 2 arter ansågs förr ibland som maneter av gruppen Coronata & fördes till taxon '**Pteromedusae**'. Den i äggstoez hos en färskvatten-störtart levande *Polypodium* Owsjannikow, 1871 *hydriforme* Owsjannikow, 1871 anses systematiskt ansluta sig till detta taxon. Detta nässeldjur tycks vara en av de närmaste släktingarna till det rent endoparasitiskt levande taxon **Myxozoa** Grassé, 1970, som till sen tid ansetts vara ett eget Protoctistfylym. Ännu tidigare fördes Myxozoen till **Sporozoa** Leuckart, 1879. Myxozoen har indelats i 2 huvudgrupper, **Myxosporea** Bütschli, 1881, parasitiska i kallblodiga vertebrater – mest fiskar samt den numerärt lilla **Actinosporea** Noble, in Levine & al., 1980, som lever i Sipunculider & färskvattenlevande oligochaeter. Dock har dessa oligochaetparasiterande 'arter' visats vara utvecklingsstadier av taxa som vidareutvecklas i fiskar, så efter att Tetractinomyxidae Poche, 1913 (lever i Sipuncula) flyttats till Myxosporiderna har Actinosporiderna blivit obehörliga. Deras utbredning är lite utredd, men åtskilliga parasiter (≥22 gen., ≥75 sp.) är kända från i våra hav utbredda värddjur. 18S-rDNA antyder att Myxozoa bör klassificeras som närstående Narcomedusae, som eljest omfattar ca 13 gen. & ≈42 recenta spp.

Solmaris Haeckel, 1861 (1 sp.)

corona (Keferstein & Ehlers, 1861) {sålmaris kårána}

[L. *sol* = sol + L. *mare*, gen. *maris* = havet (cf. Arab. *bahr* = hav) / L. *corona* = krona]

Medusa: D: 0-?, F: hyalin, stundom med svagt röda tentakler och gonader, Ø: 1.5, PEL, Norska västlandet. Söderifrån inkommande höstform. Tentaklerna, som sitter utanför basen av den som en rund och vid nedhängande bärd utformade magen, är i regel uppåtriktade.

SIPHONOPHORA Eschscholtz, 1829

{sifånåfåra} "Rörmaneter" (≥7 gen., ≥7 sp.)

[Gr. *siphon*, genit. *siphonos* = rör + Gr. *phoreus* = bärare]

Bentiskt polypstadium saknas emedan gruppens arter består av kolonier av polypartade och medusaartade individ. Olika individ inom kolonin är utseendemässigt differentierade för att kunna svara för sina respektive uppgifter. En koloni är i typiska fall uppbyggd överst av en (eller flera) pneumatophorer (gasblåsa fylld av kolmonooxid) följd av 2 övr. kroppsavdelningar: först ett nectosom med nectophorer (= simklockor) & slutligen den vanl. längsta kroppsavdelningen siphosomet, på vilket gastrozooider (ätande individer) sitter ofta ihop med gonophorer (könsindivider) under ett skyddade täckskal (= bract). Kombinationen av en bract, gastrozooid & gonophor kallas kormidium. Gruppen består med få undantag av sköra oceaniska arter som ej tål saliniteter ≤33–34 ‰ och därför sällan finns vid ytan i våra hav. En av de 3 subordi saknar pneumatophor(er) & en annan simklockor. Bioluminescens är känt hos åtskilliga släkten.

CYSTONECTIDA Haeckel, 1888

{systånektída} (0 gen.)

[Gr. *kystis* = blåsa, ficka + Gr. *nektor* = simmare]

Består av en stor pneumatophor utan några simklockor. Pleustonformen [Gr. *pleustes* = seglare < Gr. *pleo* = segla

(pleuston avser planktonformer i gränsskiktet mellan vatten & luft, med delar av kroppen såväl över & under vattenytan, medan neuston avser ytfilmsbundna (epi- & hypo-) organismer)]. 'Portugisisk örlogsman' *Physalia* Lamarck, 1801 [n. cons. Op. 80 ICZN] *physalis* (Linnaeus, 1758) [n. cons. Dir. 77 ICZN] (flertentaklad Atlant- & Indiska Oceanen-art av *Physaliidae* Haeckel, 1888, som ock hyser en monotentakulär Indo-Pacifisk art, *P. utriculus* (La Martinière, 1787) när tidvis så långt norrut som brittiska & iriska stränder (men en Onsala-badare blev illa bränd av en snarlik art 7/8 2007 – "hemisfärisk överst med mindre medusalik bildning nedom & kraftig djupblå brännråd" & nästan samtidigt sågs en "blåaktig manet som flöt med övre delen ovanför vattenytan" vid Resö). Ett pakistansk – vetenskapligt oprövat remedium mot *Physalia*-brännskador – är att applicera råa lökskivor på skadan. Ordn.: s båda övr. gen. (*Bathyphysa* Studer, 1878 & *Rhizophysa* Oken, 1815) lever djupare (& tillhör en annan fam.).

PHYSONECT(ID)A Haeckel, 1888 {fysånektida / fysåfårída} (≥4 gen., ≥4 sp.) = 'PHYSOPHORIDA'

[Gr. *physis* = blåsa, bubbla + Gr. *nekter* = simmare / Gr. *phero* = bära]

Överst i kolonin städe pneumatophor, följd av ett nectosom med nectophorer & nedom detta siphosomet. Av 7 fam. är *Physophoridae* Eschscholtz, 1829, *Agalmidae* Brandt, 1835 (Syn.: *Forskaliidae* Haeckel, 1888) (*Nanomia* & *Agalma* e.g.) & *Apolemiidae* Huxley, 1859 kända från S Skandinav.

Nanomia Agassiz, 1865 (1 sp.)

[Gr. *nanos* = dvärg + ev. *meion* = mindre el. ev. Gr. *myia* = fluga]

cara Agassiz, 1865 {*nanámia kára*}

[Gr. *kara* = huvud, topp]

D: (ej i ytvatten), F: pneumatofor-topp mörkröd; vid varje näringspolyps bas finns ett rött bälte; röda är även palpernas oljedroppar & nässelbatterierna, L: 120, PEL, Katt.-Bohus.Skag.-Nord. Rar. Pneumatofor basalt m. kort stjälk. Nedanför nectosomet finns ett långt siphosom som bär kormidier (vars bracter är bladlika), tentakler etc. Simklockor bär blott en lateralrygg, mot 2 hos *Agalma* v. Eschscholtz, 1825 *elegans* (M. Sars, 1846) [Gr. *agalma* = halsbant, smycke, (fröjd, glädje, ornament, behagande gåva) / L. *elegans* = elegant], (som Sars ansåg som vanlig i V-Norge mellan höst – vår), vars pneumatofor är ostjätkad, ehuru den kanske uppfattas som stjätkad, när de allra översta simklockorna i regel är mkt små & tilltar i storlek nedåt, så att nectosomets övre del breddar sig nedåt som en grantopp medan hos *N. cara* blott övre simklocksparet är aningen mindre än nedansittande, så grantoppseffekten uteblir hos denna art. Siphosomet är reducerat & hopdraget hos *Physophora* Forskål, 1775 *hydrostatica* Forskål, 1775 [Gr. *physis* = blåsa, bubbla + Gr. *phero* = bära / L. *hydrostaticus* = hydrostatisk < Gr. *hydor* = vatten + Gr. *statikos* = hämmande (< Gr. *statos* = stående, placerad)] & består huvudsakl. av en hängande vid kjortelkrans av grova digitiforma skärt blåaktiga s.k. palponer (omvandlade gastrozoider) med vidhängande tunna tentakler. Denna art saknar helt bracter. T. skilln. mot hos våra övr. arter finns hos *Apolemia* von Eschscholtz, 1829 *uvaria* (Lesueur, 1815) [Möjl. Gr. *apo* = (iväg) från + Gr. *laimos* = strupe, svalg eller Gr. *leme*, *gleme* = ögonvrår / L. *uva* = druva + L. *-aria* = -lik, -förbunden] tentakelbuntar basalt på nectosomets simklockor. Denna stora art – siphosomet kan bli >20 (enl. vissa uppgifter ≈40) m långt – skiljer sig likaså fr. våra övr. arter genom att dess ofta karmosin-brunfläckade pneumatofor, som är bredast upptill, snarast är päronformad – ej ovoid. Utmed Bohuslän (& senare efterhand utmed nästan all Norges kust) påträffades *A. uvaria* ytnära Nov. 1997 när oceaniskt vatten under en lång period undanträngt baltisk ytström. Den orsakade en del problem i Norge, emedan kasse-odlad lax dödades el. fick hudskador.

Dess brännförmåga torde åtminstone vara jämförbar med den hos *Cyanea*, när den rapporterats åsamka brännskador även på handens insida hos *Homo*. Ehuru ej tidigare rapporterad i området kommer arten hit då & då vid atlantiska vatteninflöden. Under Nov.-Dec. 2001 vid ≥30 ‰ S & ≈10°C vattentemperatur påträffades fragment av arten ånyo vid Bohuslän (liksom under liknande förhållanden Okt. 2003, Okt-Nov. 2005, hösten 2006, Nov. 2007), så man kan nog räkna med att arten numera uppträder i våra hav nästan varje höst. Den sköra kolonin påträffas i regel fragmenterad, varvid siphosomet, som utgör den absoluta huvuddelen av dess längd & som kan kontraheras i spiralform, är lättast att finna & känns igen genom att från stammen utgår dels ogrenade fina tentakler, dels ett par typer av grövre tentakellika utskott samt ovoida, druvskalslika tunt fladdriga bracter. Enskilda slika kormidier el. kormidiegrupper kan dessutom slitas loss & leva ett eget liv ungefär som eudoxier (q.v.) gör hos följande taxon.

CALYCOPHORIDA Leuckart, 1854

{kalykåfårída} (≈6 gen., ≈8 sp.)

[Gr. *kalyx*, gen. *kalykos* = kopp + Gr. *phero* = bära]

Pneumatophor saknas. Överst i kolonin finns i stället en el. flera bilateralsymmetriska simklockor. I regel finns en el. några nedåtriktade flikar, s.k. basallameller, i nederkanten på det som definitionsmässigt betraktas som simklockans ventralsida. Basallamellernas dorsaldel kallas munplattan. Utmed denna ventrala simklocksdel finns oftast ett öppet hålrum benämnt hydroecium i vilket siphosomet är anordnat & i regel helt kan dragas in. Längs hydroeciets dorsalsida finns en m.el.m. lång något ljusbrytande kanal, benämnd somatocyst, vars utseende är viktigt för artbestämning. Basalt i simklockans dorsaldel finns en s.k. nectosac som via ett s.k. ostium är öppen utåt. Hopdragningar av muskulatur i nectosacsidoväggarna åstadkommer framdrift via reaktionsprincipen när vatten pressas ut genom ostiet. Hos denna grupp plägar kormidierna (bestående av täckskal med oljebehållare, en näringspolyp med fångstråd & en el. flera könsindivider) mot könsmognadstiden lösgöra sig från kolonins stam & därpå leva ett självständigt liv som s.k. eudoxier. Dessa uppfattades tidigare som ett självständigt släkte, *Eudoxia* Eschscholtz, 1825 [Byzantinsk hist. *Eudoxia* d.ä.: levnadsglad skönhet, via en komplott förmäld med Byzans kejsare Arkadios i stället för hans trolovade. Kejsarinna åren runt 400 e.Kr. Mor till Theodosios II som i sin tur var far till *Eudoxia* d.y., maka till den liderlige västromerske kejsaren Valentinianus III]. Av de 6 familjerna bär de nedan omnämnda högst 4 simklockor på nectosomet medan *Hippopodiidae* Kölliker, 1853 har ≤15 st. tätsittande, biserialt anordnade nectophorer på nectosomet. Åtminstone *Hippopodius* Quoy & Gaymard, 1827 *hippopus* (Forskål, 1776) är känd från N Nordsjön. Den karaktäriseras av sina rundade – hästskoformade (som släkt- & artnamn antyder), ≤2 cm Ø nectophorer, som emitterar ljusblixtar vid taktisk retning. Denna art är mer selektiv än vad som är vanligt bland siphonophorer och äter nästan blott ostracoder.

Diphyidae Quoy & Gaimard, 1827

{difýide} (≥4 gen., ≥4 sp.)

[Gen. *Diphyes* < Gr. *diphyes* = av dubbel natur]

Har minst en, vanl. två olikartade, ej rundade simklockor, varav den främre är koniskt strömlinjeformad och den bakre vanligen apikalt trubbig och mindre än el. lika stor som den främre. Eudoxid-bracter koniska. *Prayidae* Kölliker, 1853, likaså företrädd i N Nordsjön (via 2 arter av gen. *Rosacea sensu* Bigelow, 1911 & ev. även *Nectopyramis* Bigelow, 1911 *theis* Bigelow, 1911) har i sin tur rundade simklockor & stora släta & rundade eudoxid-bracter. Den senare arten har en enda rundat pyramidformad simklocka, medan *Rosacea* har 2 ungefär likstora höga rundade simklockor vars ventralsidor dock bär ett par kantåsar. Familj *Abylidae* L. Agassiz, 1862, som är känd från N Nordsjön via *Bassia* Agassiz, 1862 *bassensis* (Quoy & Gaymard, 1834) [typexemplar sannolikt

från Bassundet mellan Australien & Tasmanien som 1798 'upptäcktes' av George Bass, 1771–1803, engelsk skeppsläkare & upptäcktsresande. Artens auktorer deltog i en fransk circumnavigerande expedition 1826–29 med korvetten 'Astrolabe' från vilken arten beskrevs, ledd av amiralen Dumont d'Urville, Jules Sébastien César, 1790–1842, vilken även var botanist & hade deltagit i expeditionen med 'Coquille' 1822–25 & sedermera tragiskt med sin familj omkom vid Versailles i en av de första järnvägsolyckorna, har en större (≤15 mm lång) bakre än främre (≤7 mm hög) simklocka; den bakre är ungefär kubiskt fyrkantig med något markerade hörn, den främre är lågt pyramidformig med nedåtriktade tandlika utskott & en basalt uppblåst somatocyst, som når högre än hydroeciet; eudoxid-bracter kantiga, ≤8 mm höga.

Dimophyes Moser, 1924 (1 sp.) {dimáfýes}

Tillhör subfam. Diphyinae, som har arter med främre simklocka av hög pyramidform, ofta med kantåsar, medan denna hos Sulceolarinae Totton, 1954 är något trubbig & saknar kantåsar. Hos Diphyinae är den bakre simklockan ofta reducerad el. helt försvunnen, medan Sulceolarinae har 2 likstora simklockor, ehuru ofta den ena el. den andra av dem kan ses i regenerationsfas ifall en tidigare förlorats. Båda simklockorna hos *Sulceolaria* de Blainville, 1834 *biloba* (M. Sars, 1846) (Syn.: *Galetta australis*: Auclt.) [L. *sulcus* = fära + L. -*aria* = -förbunden / L. *bi*= dubbel+ Gr. *lobos* = lob / L. *galea* = hjälm + neo-L. -*etta*: dimin.-suffix + L. *australis* = sydlig, av sunnanvinden < L. *auster* = sunnavind] – subfam.: s enda skandinaviska art – blir ≤2 cm höga & har basallameller i form av ett par nedhängande lober i nederkanten. Dess främre simklocka har en kort avlångt ovoid somatocyst, som i toppen är något bakåtböjd & bakre simklockan har ett förtjockat utskott mellan sina hängande basallamell-lober. *Dimophyes* separeras lättast fr. Sulceolarinae, genom att dess nedre simklocka är liten & ryms inuti övre simklockans hydroecium (el. saknas ibland) och övre simklockans basallameller är formade som en tratt & är således ej loberade. (En > cm-stor mkt skör obeskr. art av sannol. *Sulceolaria* finns i Sognefjordens djup).

artica (Chun, 1897) {árktika}

[Gr. *deimos* = fruktan, terror + Gr. *phye* = gestalt, växt / Gr. *arktikos* = av stjärnbilden björn d.v.s. nordlig < Gr. *arktos* = björn] D: (ej ytnära), F: hyalin, L: 1.5, PEL, Katt.-Bohus.-Nord. Allm. Separeras från övriga arter genom att övre simklockan saknar tydliga laterala kantåsar, apikalt är något avrundad och dess munplatta är ej delad (som den är hos familjens övriga arter) & somatocysten är långsträckt (≈2/3 av klockans längd). Separeras från *Lensia* Totton, 1932 [de holländska zoologerna Albertine Dorothea *Lens*, (12 maj – Utrecht) 1881–1970 (2 aug. – Harmelen), & Thea van Riemsdijk publicerade 1908 en rapport över Siboga-expeditionens rörmaneter; *Diphyes* (*Diphyopsis*) *subtiloides* *Lens* & van Riemsdijk, 1908 blev typart för *Lensia* (tack till professorerna Holthuis & Vervoort på muséet i Leiden för biografiska uppgifter om A. *Lens*, som 1908–10 assisterade Prof. Hubrecht & därefter blev flickskolelärare – främst i Utrecht – fram till pensinering p.g.a. klen hälsa 1944)] & *Muggiaea* W. Busch, 1851 [Det nära Trieste längst in i Adriatiska Havet liggande italienska fiskeläget *Muggia*, där Johannes Müller 1847 anlade ett provisoriskt samlingslaboratorium], vilka apikalt är mer akut spetsiga, även genom formen på det rymliga och typiska hydroeciet hos *Dimophyes*. (Några få arter av sydligt utbredda *Lensia* & den arktiskt (& antarktiskt) utbredda *Muggiaea bargmannae* Totton, 1954 [Dr. Helene E. *Bargmann*, 1897–1987, assisterade Arthur Knyvett *Totton*, 1892–1973, under arbetet med hans stora monografi 'A Synopsis of the Siphonophora', som kom ut 1965] har dock trubbig apex & den senare erinrar habituellt om *Dimophyes*, men har kluven munplatta). Den m. mycket litet hydroecium försedda ≤2 cm höga främre simklockan av *L. conoidea* (Keferstein & Ehlers, 1860) (Syn.: *Diphyes truncata* M. Sars, 1846, *non* Quoy & Gaymard, 1827) har en somatocystlängd av ≈1/2 simklockans längd & basallameller som ej är loberade och dess dorsala kantås är distalt förlängd

till ett litet utskott nedom ostiets övriga nivå. Denna art anses tillhöra vår 'normala' fauna, medan *M. atlantica* Cunningham, 1892 ej tycks ha iakttagits vid våra kuster förrän under senare decennier & verkar dyka upp här i samband med inbrott av varmt & salt vatten, såsom hösten 1997 efter den långa värmeperioden sommartid (egna rön). Dess m. 5 kantåsar försedda, ≤7 mm höga främre simklocka har ett djupt hydroecium (≈1/3 av simklockshöjden) från vilken en somatocyst sträcker sig upp till i höjd med necrosactoppen. Från N Nordsjön är ännu några spetstoppiga arter med laterala kantåsar kända. En av dessa, *Chelophyes* Totton, 1932 *appendiculata* (von Eschscholtz, 1829) [Gr. *chele* = hov, klo + Gr. *phye* = (till)växt / L. *appendiculatus* = påhängd < L. *appendo* = hänga upp], har en främre, ≤2 cm hög simklocka hos vilken den dorsala av de 5 kantåsarna är ofullständig upptill & klockans hydroecium är – som släktnamnet antyder – format som en bred klo, med 'klospetsen' riktad åt den ventrala väggen. En lika stor art av *Lensia*, *L. fowleri* (Bigelow, 1911) [George Herbert *Fowler*, 1861–1940, brittisk oceanograf och planktolog] är likaså känd från N Nordsjön. Den har 5 kompletta kantlister & en globulär somatocyst inom basallamellerna nedom ostiets nivå.

STAUROZOA Marques & Collins, 2004

Genetiska (Collins & Daly 2005) & morfologiska studier ger vid handen att 'stauromedusor' ej ingår i Scyphozoa, utan bör ha en rang vid sidan av & ganska jämställd med Scyphozoa, Cubozoa, Hydrozoa (& Anthozoa). En ordning.

STAUROMEDUSAE(IDA) Haeckel, 1879

{stavråmedöse} "Bägarmaneter" (≥4 gen., ≈4–5 sp.)

[Gr. *stauros* = kors + L. myt. *Medusa*: Phorkys' dotter, som med sitt gyllene hår därade Poseidon och därefter födde bl.a. Pegasus]

Bentiska, storvuxna abberanta scyphistoma-former utan medusa-stadium, vilka avviker från gruppens övriga polypstadier genom förflytningsförmåga via den aboralt på pedunkel sittande sugskivan. Kallvattenformer; ej tropiska. Lever främst av småkräftdjur (t.ex. amfipoder & copepoder). Sexuell fortplantning via pelagisk planula-larv & bentisk scyphistoma är blott känd. Från Sverige kända arter tillhör ELEUTHEROCARPINA Clark, 1863 [Gr. *eleutheros* = fri, obunden], fam. Lucernariidae Johnston, 1847. Till familj Kishinouyeidae Uchida, 1929 [Gen. *Kishinouye* Mayer, 1910 < Prof. Kamakichi *Kishinouye*, 1867–1929, Japan, som 1902 givit släktet ett redan upptaget namn. Auktorn Dr. Alfred Goldsborough *Mayer*, 1868–1922, en elev till A. Agassiz (q.v.), som arbetade med bl.a. medusor vid Tortugas Biological Station & 1910 publicerade 'Medusae of the World', stavade på äldre dagar namnet *Mayor* p.g.a. antityska strömningar i USA] hör den ≤25 mm höga *Lucernariopsis* Uchida, 1929 *campanulata* (Lamouroux, 1815) (känd närmast från Helgoland), som har lika djupa bukter mellan alla armar & saknar randankare (en typ av rhopalier inom gruppen). En annan art av släktet, *L. cruxmelitensis* Corbin, 1978 [L. *cruxmelitensis* = lik ett malteserkors, d.v.s. som ett kors av 4 pilspetsar, vars framändar möts i mitten och de båda bakändarna i varje pilspets bildar 8 utåtriktade hörn – ✱] är känd från S & NV England samt från Irland. De kritvita stora nematocystkapslarna bildar ett mönster på subumbrellan, vilket liknar ett malteserkors mot den eljest karmosinbruna färgen. Är eljest lik sin släkting, men skiljer sig även genom att den ofta synes vara nära nog stjärklös när den gärna kavlar ner umbrellans yttre del över stjärken så att den sedd från sidan nästan tycks sakna stjärk & därvid bli förhållandevis rigid & nästan opåverkad av ström- & vågrörelser jämfört m. dess slängighet när stjärken ej är invagnerad i umbrellan. Sitter blott på alger, dock nästan aldrig större brunalger än e.g. *Furcellaria*, men gärna på röda & gröna alger. Den urnlika, ≤3 cm långa *Craterolophus* J. Clark, 1863 *convolvulus* (Johnston, 1835) [Gr. *krater* = kopp, vulkanmyning + Gr. *lophos* = topp, kam, rygg / Gen. *Convolvulus* (vindeväxter) < L. *convolvere* = rulla runt], närmast känd från Danmark, liknar den senare men har mycket kort

pedunkel & korta armar, tydligt högre än bred bägare & hör till **CLEISTOCARPINA** Clark, 1863 [Gr. *kleistos* = förslutbar < Gr. *kleio* = stänga / Gr. *karpos* = frukt], liksom den närmast från Bergen-nejden kända, ≤ 1.2 cm långa *Depastrum* Gosse, 1858 *cyathiforme* (M. Sars, 1846) [Gr. *depastron* = bägare / Gr. *kyathos* = kopp + L. *forma* = skepnad], vilken helt saknar armar, ity de har sammansmält till en tentakelring. Alla tillhör littoralen el. övre sublittoralen, där de vanligen sitter på alger & ålgräs, framtett den sista som sitter på stenblock. Totalt består världsfauan av 6 fam., ≈ 14 gen. & ≈ 46 spp., nästan alla från grunt vatten i kalla hav, ehuru åtminstone en pacifisk art är känd från 'hydrothermal vents' djupare än 2500 m. Enstaka arter kan avvika ganska mycket från majoritetens gängse morfologi. En slik rödaktig korsformad japansk art, *Kishinouyea nagatensis* (Oka, 1897) med dess 4 armar 2-kluvna i spetsarna, ser ganska annorlunda ut jämfört med inhemska arter, (liksom t.ex. gen. *Lipkea* Vogt, 1886 med reducerade tentakler).

Haliclystus James Clark, 1863 {haliclystos} (2 sp.)

[Gr. *hals* = hav + Gr. *klyster* = rör, spruta]

Åtta lika, radiärt arrangerade armar; bukterna dem emellan är lika djupa. S.k. marginalankare finns centralt i varje bukt. Kan ev. förväxlas med ett icke sydkandinaviskt släkte *Manania* Clark, 1863, men det senare är vinglas-format medan *Haliclystus* snarare är martiniglas-format (brett koniskt).

auricula (Rathke, 1806) {avrikola}

syn.?: *octoradiatus* (de Lamarck, 1816)

[L. *auricula* = (ytter)öra / L. *octo* = åtta + L. *radius* = stråle + L. *-atus* = -försedd]

D: 0-?, F: varierar oftast med de makroalger, arten plägar sitta på, L: 3, HB, S Öster.-Bohus.-Nord. Marginalankare ganska litet och njurformat, ej stort och förtjockat trumpet-format som hos den närmast från Bergen och norrut kända *H. salpinx* James-Clark, 1863 [Gr. *salpinx* = (krigs)trumpet], vilken kan bli dubbelt så stor & med är bredare än hög kalk.

[*Haliclystus auricula*](#)

Lucernaria O.F. Müller, 1776 {locernaria} (1 sp.)

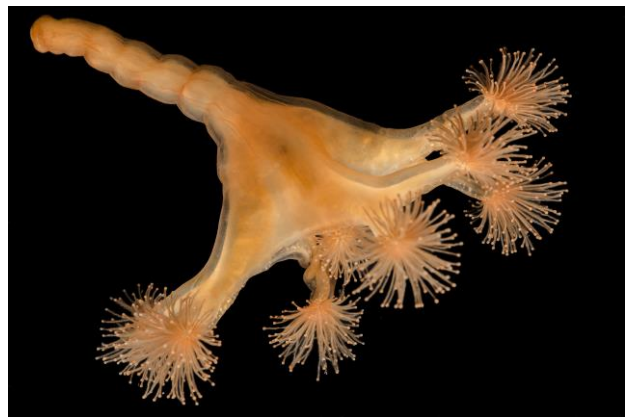
[L. *lucerna* = lampa + L. *aria* = -liknande]

Armar korsvis grupperade i 4 par åtskilda av djupa bukter; grunda bukter inom paren. Marginalankare saknas helt.

quadricornis O.F. Müller, 1776 {kvadrikárnis}

[L. *quadru* = fyrfaldig + L. *cornu* = horn]

D: 0-15 (83), F: variabel; grå, grön, brun el. rödbrun, L: 7, HB (gärna på makroalger), Öres.-Bohus.-Nord.

[*Lucernaria quadricornis*](#)

SCYPHOZOA Goette, 1887

{skyfåtsåa} "Maneter" (≈ 11 gen., ≈ 14 sp.)

[Gr. *skyphos* = kopp + Gr. *zoon* = djur, varelse / ordet *manet* är sammanställt av det från L. sedan fornt inlånade prefixet *mar* < *mare* = hav & fornnord. *netla* = nässla, härlett från nät, som framställdes av denna spånadsväxt]

Medusastadium dominerande. Polyp liten om polypstadium finns, med coelenteron uppdelat via 4 septa. Ej ätande Planula-larv 0.1-0.4 mm lång, enhetligt cilierad. Polypstadiet kallas Scyphistoma [Gen. *Scyphistoma* M. Sars, 1829 < Gr. *scyphos* = kopp + Gr. *stoma* = mun], vilken distalt utvecklar en enkel tallrik (monodisk), som avknoppas innan nästa anläggs, el. bildar en tallriksstapellik (polydisk) Strobila [Gen. *Strobila* M. Sars, 1829 < Gr. *strobilos* = kotte (el. något som är tvinnat)], varifrån enskilda tallrikar, Ephyror [Gen. *Ephyra* Péron & Lesueur, 1810 < Gr. myt. *Ephyra*: en av okeaniderna, de 3000 dottrarna till Okeanos & Thetys, även äldre namn på staden Korinth] (medusaförstadiet), efterhand avknoppas. Dessutom producerar en scyphistoma nya scyphistoma-polyper via knoppning, t.ex. genom stoloner eller via bildandet av s.k. podocyster, i.e. cell-samlingar som bildas nedom anfästningsskivan, från vilka senare nya polyper utvecklas. Scyphistoma ej peridermklädd (undantag: ordn. Coronat(id)a). Medellivstiden för en scyphistoma är $\approx 1-3$ år. Medusa oftast frisimmande & stor. Mesogloea cellulär. Velum saknas. En 3: e ordo, **CORONATIDA** Vanhöffen 1892 ('Ringmaneter'), med 6 fam., 12 gen., ≈ 47 mest djuplevande arter, finns. En av ett periderm-rör omgiven Stephanoscyphus Allman, 1874 (Scyphistoma-typ), hör ihop med denna grupp (som via polypen tydligt visar befrynadenhet med den utdöda bentiska gruppen **Conulata** Moore & Harrington, 1956). Till **CORONATIDA** hör t.ex. den i Skag. levande, blått bioluminescenta *Periphylla periphylla* (Péron & Lesueur, 1809) [Gr. *peri* = runt om + Gr. *phyllon* = löv, blad (åsyftande nedan beskrivna 'kjortellober')], som är pelagialt direktutvecklande & saknar såväl planula, ephyra-stadium & polyp och tycks kunna bli flera decennier gammal. Den når ett omfång av ≈ 2 dm & är mörkt rödbrunaktigt & känns igen via en halvsfärisk eller något konisk överdel, från vilken en kjöl hänger ned, vilken i nederkanten består av 16 lobber. Tolv grova tentakler utgår från kjölen ovanför lobinskriningarna; (var 4: e lob-inskrining saknar dock egentlig tentakel, där ersatt av ett rhopalium, d.v.s. kolvformat ljuskänsligt jämvikts- & 'lukt'-organ). I akvarier har arten setts simma upp & nervänd. Huruvida detta är normalt beteende är dock ovisst. Jämte atricher & holotricher (se Anthozoa), finns blott en för **Medusozoa** säregen typ av heteronem bland cnidae. Den s.k. heterotricha eurytelen har ett kort, distalt utvidgat skaft, med heterogen taggbeväpning.

SEMAEOSTOMAEIDA L. Agassiz, 1862

{semåståmämåida} "Skivmaneter" (≈ 5 gen., ≈ 8 sp.)

[Gr. *semaia* = militärfana, standar + Gr. *stoma* = mun]

Har oftast bentisk bägarformad scyphistoma. Larver hos arter lekande i våra hav är äggformade & ca 2 ggr längre än breda (*Cyanea*) till cylindriskt ovoida & ca 3 ggr längre än

breda (*Aurelia*), rikt cilieklädda & ca 0.3 mm långa. Medusa oftast stor, med loberad kant, på vilken sinnesceller & ihåliga tentakler sitter. Även på subumbrellan är tentakler anförade. Munrör kort med 4 munarmer. Från våra hav är alla 3 fam., Aureliidae [n. cons., Op. 515 ICZN], Cyaneidae & Pelagiidae kända. Ordn. omfattar 20 gen. & ≈75 recenta spp. Inhemsk art har vanligen 8 rhopalier (mellan randlapparna, men t.ex. *Phacellophora* Brandt, 1835 – *P. camtschatica* Brandt, 1838 bl.a. i S Europa – har talrika randlappar & 16 rhopalier).

Aureliidae L. Agassiz, 1862 {avrelfide} (1 gen., 1 sp.)

Har tidigare benämnts Ulmariidae Haeckel, 1880 & omfattar totalt 14 gen., varav dock nominatsläktet dominerar.

Aurelia Péron & Lesueur, 1810 [n. cons. Op. 515, ICZN]
[Gr. aurelia = guldfärgad puppa < L. aurum = guld] (1 sp.)

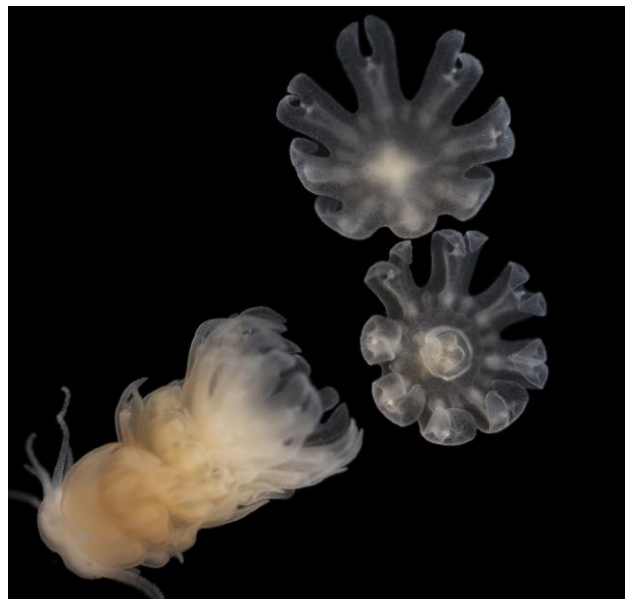
aurita (Linnaeus, 1758) [n. cons. Op. 515 ICZN]

[L. auritus = öronförsedd] {avrelia avrita} "Öronmanet"

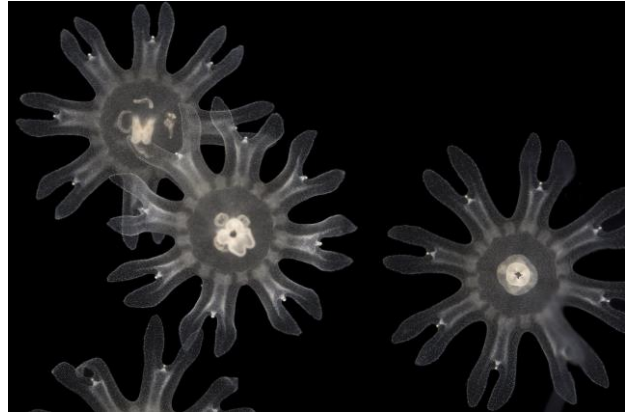
D: 0-?, F: hyalin med svagt färgade gonader, munarmer, tentakler & kanaler i vit, violett, rödaktig el. gulaktig ton; ♂: a gonader är smutsigula, brungula el. rosa, ♀: a blekvioletta, skära, rödaktiga el. mörkgula, Ø: 25 (40), PEL, S Finland Bohus.-Nord. Tetramera, d.v.s. med 4 gonader, men variationer fr. unimera till octomera förekommer i ca 2% (-10%) i en population. Har ekonomiskt nyttjats för thalassoterapeutiska bad i Sandefjord, Norge. Scyphistoman – som kan sitta på varierande underlag, men tycks ha viss förkärlek till *Saccharina latissima*: s undulerade blad – avsmalnar trattlikt mot fästpunkten. Strobilation (polydisk – ehuru vissa tider på året när näringstillgång ej är optimal, så kan den vara monodisk) sker huvudsakl. under Okt. Ephyra hyalint ljusblå med jämnkantade randlappar, som de båda loberna på var och en av de 8 Ephyra-utskotten består av. (Ephyrans perradial & interradialkanaler har även ganska tvära ändrar medan de hos en ephyra av *Cyanea* löper ut i laterala hornlika fortsättningar utmed ömse sidor av randlapparna. När sedan tentakler börjar anläggas, så är alla tentakler ungefär likstora hos *Aurelia*, medan hos *Cyanea* den mittre i en grupp är mkt längre. Randlappar av en tidig ephyra av *Aurelia* är t. skilln. fr. *Cyanea* tydligt smalare än avståndet mellan dem). Medusor av släktets andra arter kan bli fleråriga i akvarier. Sannol. gäller detta äv. vår art, men i praktiken blir de i naturen knappt ettåriga. Polyper kan däremot bli mkt gamla. (En kultur, startad 1935 av F.J. Lambert, levde ännu i högönskelig välmåga vid millennieskiftet i Cabrillo Marine Aquarium). Utmed den europeiska artens kant hänger vanl. 8 breda lobes medan övr. arter av släktet i andra hav vanl. Har 16 kantlobes. *A. aurita* kan fortplanta sig i ner till 5.5% S.

Aurelia aurita

Aurelia aurita

Aurelia aurita

Cyaneidae L. Agassiz, 1862 {kyanéide} (1 gen., 2–3 sp.)
Omfattar totalt 3 gen. *Cyanea* är dock helt dominerande.

Cyanea Péron & Lesueur, 1810, non Meigen, 1800 (Diptera)
{kyána kapilláta} "Brännmaneter" (2–3 sp.)

[Möjl. Gr. myt. Kyane: en siciliansk nymf som var lekkamrat med Kore och gjorde motstånd mot Hades när han bortrövade kamraten / el.möjl. Kyane: floden Meanders dotter; med Miletos moder till Kaonos & Byblis < L. cyaneus = mörkblå]

capillata (Linnaeus, 1758)

Syn.: *arctica* Péron & LeSueur, 1809

[L. capillus = hår / Gr. arktikos = av björnen, i.e. nordlig]

D: 0-?, F: rödaktig-gulaktig (rarare i våra trakter är nyanser mellan ofärgad & purpur), Ø: 50 (225), PEL, Finska Viken.-Bohus.-Nord. De 8 adradiala tentakelgrupperna har i medeltal >70 marginaltentakler i var och en av dem. I nordliga vatten kan arten nå avsevärd storlek. En Ø om 137 cm med 36.5 m långa tentakler är belagd & rapporter om långt större exemplar finns. Larvstadiet varar blott ca ½ vecka. Scyphistoman tolererar blott ≥20 ‰ salinitet och är fästad mot underlaget via en 'jämsmal stjälk' samt sätter sig helst på undersidan av stenar, musselskal el. andra föremål. Podocyster bildade av denna arts scyphistoma är initialt klumprika cellsamlingar med en central kraterlik fördjupning. Strobilation (monodisk) sker under våren (Mars-Maj). Ephyra svagt orangefärgad med 'vassare' randlappar än *Aurelia*. Unga medusor behöver – t. skilln. fr. t.ex. *Aurelia* – gelatinöst plankton (t.ex. medusor, kammaneter & andra maneter – dock ej den egna arten) som föda för optimal tillväxt. *C. capillata* är den medusa i nordiska hav, som oftast orsakar brännskador vid närkontakt. (Flera brännsmärta-huskurer har varit / är i bruk, men enda enkla botemedel, som visats vara effektivt (om ≈45°-igt vatten i ca en

½ timme ej raskt kan fixas) är nedkylning av berört kroppsparti med t.ex. is under ≈15 min. el. längre, om så erfordras).

lamarcki Péron & le Sueur, 1809 {lamárki} "Blåklintsmanet"

Syn.?: *palmstruchi* (Schwarz, in Palmstruch, 1813)

[Jean Baptiste Pierre Antoine de Monet, vanl. kallad Chevalier de Lamarck, 1744–1828, yngste son (bl. 11 syskon) till en fattig greve fr. Picardie; medelst sitt fadersarv inköpte han 17-årig en usel hästkrake & red mot Medelhavskusten, varpå han efter en rask militär volontärinsats i 7-åriga kriget 1765 kom till Paris latin-kvarter som litterär daglönare / banktjänsteman (& tog celloktioner). Erfarenheter fr. militära lägstiden hade väckt botanik-intresset & var redan ngt av floristisk autodidakt, när han 5 år senare började studera medicin & naturhistoria. Botanisten Bernard de Jussieu, 1699–1777 & Linnés trätobroder naturfilosofen George-Louis Leclerc, Comte de Buffon, 1707–88 tör ha varit de mest betydelsefulla lärarna f. hans utveck., liksom vännen Rousseau. I brist på välmeriterade kandidater, blev denne avdankade löjtnant & botanist under revolutionsyrån 1793, 49 år ungl ihop med en ung abbé & mineralog Geoffroy Saint-Hilaire (se Cuvier) zoologi-professorer v. Muséum National d'Histoire Naturelle, Paris, där han blev banbrytare, särskilt som systematiker. Hans evolutions-teoretiska spekulationer – av vilka den utskälda delen rörande nedärvning av inövade anlag i princip övertagits fr. Buffon, medan själva härstammingsidéen är hans egen – är blott en parentes i den rika produktion, som han, som breddade den självmyntade termen biologi till dess moderna innebörd & insåg att all biologisk vävnad var cell-uppbyggd, åstadkom, fr.a. som åldring, ehuru hårt provad – änklung ≥3 ggr & hälften av hans 8 barn dog unga (4 levde vid hans död: ingenjören Auguste, 1791–1880, målaren Antoine, 1786–1860 (blev döv), Rosalie, 1778–1837, & Aménaïde Cornélie, 1789–18??), som likt efterträdaren hjälpte honom att fortsätta producera på slutet, oaktat blindhet de 10 sista åren. Det står klart att de som ≈50 år senare presenterade mer plausibla drivkrafter t. evolutionen, står i tacksamhetsskuld t. Lamarck. Darwinismens främste härförare Haeckel erkänner ju även detta & kan själv tacka Lamarck för inspiration t. sin Gastrea-teori via Lamarck's hypotes om alimentationskanalens utveckling via invagination. Lamarck efterträddes vid pensionen 1820 av protegén Latreille (q.v.). NB!: flera av de annelid-taxa som äldre litteratur tillskriver de Savigny, 1818, skall i själva verket hänföras t. Lamarck, 1818, ev. ex de Savigny MS, ty Lamarck hade tillgång t. Savigny's manuskript, enär Annelid-arbetet av fransmannen Marie Jules César Lelorgne de Savigny, 1778–1851, ur 'Description de l'Égypte ...' av ICZN (Op. 1461) anses vara utkommet först 1822. Savigny, vilken, – liksom Geoffroy Saint-Hilaire (q.v.) – medföljde Napoleon på hans egyptiska expedition, skrev om faunan i Medelhavet & Röda Havet & fann att leddjurs mundelar var omvandlade extremiteter / Johan Wilhelm Palmstruch, 1770–1811, Ryttmästare som utgav planschverken 'Svensk Botanik' & 'Svensk Zoologi']
D: 0-?, F: Blåklintsblå, vitblå eller gulaktig, Ø: 15 (28), PEL, SV Öster.-Bohus.-Nord. De åtta adradiala tentakel-grupperna har i snitt <60 marginaltentakler i var och en av dem. Strobilation, som ej noterats vid Skandinavien, sker vintertid (Jan.-Mars) vid Br. öarna & sannolikt i S Nordsjön. N.B. *C. palmstruchi* har länge skilts fr. *C. lamarcki* som en förment skandinavisk endemisk vår-försommar-form medan *C. lamarcki* betraktats som en rar sensommargäst från sydligare vatten. I så fall skulle den normalt uppträdande blå arten i våra hav vara 'Palmstruchs manet', medan *C. lamarcki* blott gästar våra hav ihop med lung& kompassmanet-invasioner om denna teori stämmer. Deras främsta skillnader anses bestå i att skivan hos *C. lamarcki* är blå även på ovansidan, medan övre lagret av skivan hos *C. palmstruchi* förblir glasklart livet igenom. De flesta specialister anser dock nu att de båda arterna är synonyma. Dess larv är vitaktig och något kortare (ca 200 µm) än *C. capillata*: s mera gulaktiga larv.

♀

Cyanea lamarcki

Pelagiidae Gegenbaur, 1856 {pelagíide} (2 gen., 2 sp.)

Omfattar *Chrysaora* (med >14 spp.; se nedan), *Sanderia* Goette, 1886 [stabsläkaren Karl Ludwig Gotthard Sander, 1859–19?? (levde 1920), på Preussens exp.fartyg 'Prinz Adalbert', var insamlare] 2 spp., e.g. *S. malayensis* Goette, 1886, vilken blott finns i det Indo-Pacifiska området – inkl. Röda Havet & anses vara potentiellt letal för *Homo* + en obeskriven art; *Sanderia* har 32 randlappar & 16 långa tentakler).

Pelagia Péron & Lesueur, 1809 {pelágia} (1 sp.)

[Gr. pelagios = från havet, äv. namn på en havsnymf]

noctiluca (Forskål, 1775) {nåktilóka}

[L. noctiluca = nattlysande]

D: 0-?, F: svagt gula & röda färgtoner med röda tentakler, Ø: 7 (10), PEL, Bohus. (mycket tillfällig)-Nord. Höstform. Holopelagisk (polypstadium saknas, d.v.s. planulararven utvecklas direkt till en medusa). Blått bioluminescent. 16 kantlober utmed umbrellan med en tentakel mellan varannan.

Chrysaora Péron & Lesueur, 1810 {krysaóra} (1 sp.)

[Gr. myt. Chrysaor: blixngud (= guldsvärd); Poseidons son. Föddes tillhopa med Pegasos ur gorgonen Medusas banesår, då Persevs avskilde hennes huvud från kroppen. Gift med okeaniden Kallirhoe blev han far till den 3-hövdade resen Geryon & vilddjuret Echidna]

hysocella (Linnaeus, 1767) {hysoskélla} "Kompassmanet"

Syn.: *isosceles* von Eschscholtz, 1829

[Gr. isos = likadan + Gr. scelis = revben]

D: 0-?, F: gulvitaktig med karakteristisk figur av bruna linjer på umbrellan; randlappar likaså bruna, Ø: 20, PEL, N Katt.Bohus. -Nord. Höstform i våra hav. Torde rekryteras via (polydisk) strobilation runt Br. Öarna & S Nordsjön? Protandrisk. Lever mest av andra medusor, kammaneter & pilmaskar. 32 kantlober utmed umbrellan, var 4: e med djupare insnitt, de övriga med var sin tentakel (= 24 st).

RHIZOSTOMEAE(IDA) Cuvier, 1799

{ritsáståme}(1 g.)

Polyp (Strobila) solitär, platt och skålförmig, tydligt avsett

från skaftet. Medusa med loberad kant, utan tentakler. Munrör starkt utvecklat med 8 kraftigt förgrenade munarmar talrikt försedda med ostier (munporer), vilka ersatt ursprunglig mun. Somliga arter kan bli mycket stora. I Kinesiska Sjön & Japanska havet förekommer t.ex. en ätbar art, *Nemopilema nomurai* Kishinouye, 1922 (= 'Echizen kurage' = Echizenmanet på japanska & länge förd till gen. *Stomolophus* Agassiz, 1862 [Gr. nema = tråd + Gr. pilema = filt(väv) / Kanichi Nomura, 18??-19??, generaldirektör för Fukui-prefekturernas experimentfiskeristation invid Echizen, sände första individen i en 72-l trätank till Kishinouye i Dec. 1921, varpå Kishinouye kom till stationen]), som kan nå en Ø av nästan 2 m & väga >150 kg. Stora exemplar av arten har dock potenta nässelceller, som förorsakat flera (minst 8) badande människors död via akut lungödem – den enda Scyphozoa-art, som kanske tycks kunna åsamka letala skador på *Homo*. (En annan Indo-Pacifisk art, *Rhopilema nomadica* Galil, Spanier & Ferguson, 1990, likaså med rätt pregnant brännförmåga, har under 1990-talet via Suezkanalen lyckats etablera sig i Ö Medelhavets varma vattenmassor & 'Bizen kurage' (se *R. pulmo* nedan) har likaså tydlig brännförmåga). En 'snällare' art från Medelhavet (& utmed atlantiska Iberiska halvön) är *Cotylorhiza tuberculata* (Macri, 1778) (fam. Cepheidae Berlese, 1896), som genom utseendet erhållit namnet 'Fried Egg Jellyfish' på engelska, Blott en, Rhizostomatidae Cuvier, 1799, av 10 familjer finns i våra egna hav. Ordo med totalt 26 gen. & ≈92 recenta spp.

Rhizostoma Cuvier, 1800 {ritsåståma} (1 sp.)
[Gr. rhiza = rot + Gr. stoma = mun]

octopus (Gmelin, 1790) {åktåpos} "Lungmanet"

Syn.: *pulmo*: Auctt., non (Macri, 1778) & *luteum* (Quoy & Gaimard, 1827)

[L. octo = åtta + Gr. pous = fot / L. pulmo = lunga / L. luteus = guldgul]

D: 0-?, F: Blåaktig med djupblå-violetta randlappar; ♂: a gonader blå, ♀: a bruna el. röda, Ø: 50 (90), PEL, S Öster.-Bohus.-Nord. Sensommar-höst-form med embryoner, utvecklande till planulae först utanför moderdjuret. (Mycket lik *R. pulmo* från Medelhavet, enl. WoRMS en synonym t. denna; innan detta helt klarlagt bör de hållas isär). Snarlik denna art är även *Catostylus tagi* (Haeckel, 1869) 'blomkålsmaneten' (tillhörig en närstående fam.), vilken har västafrikansk utbredning, men äv. finns i ett sydportugesiskt estuarium vid floden Tejo, [Sp. Tajo, L. Tagus, som arten namngivits efter]. Likt sin i detta hänseende mer välbekanta pacifiska släkting 'Bizen kurage' *Rhopilema esculenta* Kishinouye, 1891 (& flera andra exotiska arter, e.g. *Rhopilema hispidum* (Vanhöffen, 1888), *Cassiopea frondosa* (Pallas, 1774), *Crambionella stuhlmanni* (Chun, 1896) [Dr. Franz Stuhlmann, 1863–1928] & *Lobonemoides gracilis* Light, 1914), har den brukats som människoföda, e.g. i Cornwall.

ANTHOZOA Ehrenberg, 1834

{antåtsåa} "Koralldjur" (≈52 g., ≈72 sp.)

[Gr. anthos = blomma + Gr. zoon = djur]

Medusa-fas saknas. (Ett undantag utgör arter av *Millepora* Linnaeus, 1758 alias eldkoraller, vilka ständigt säges kunna producera små medusor – åtminstone i Mikronesien – såframt det ej rör sig om den från Nya Guinea beskrivna, i koraller symbiontiska hydroiden *Zanclaea gilli* Boero, Bouillon & Gravili, 2000 el. någon liknande art). Polyper oftast stora med cellulär mesogloea & mesenterieindelad (radiär-kamrad via septa från polypörrets innervägg) coelenteron (centralmaghållighet); ett muff-lik munrör (actinopharynx el. stomodeum), med 0–2 cilierade fårör (siphonoglypher – svalgrännor) sträcker sig från munnen mer än halvvägs ner i coelenteron. Runt munnen finns en munskena, som i sin tur omges av tentakler. Mesenterierna kallas fullständiga då de förbinder polypens innervägg med munröret, eljest ofullständiga. Mesenterierna innehåller bl.a. gonader, längs- & radiärmuskulatur samt utmed fria inre veckade, ofta cilierade

kanter (mesenterialfilamenten), gott om körtel- & nässelceller. Två klasser. Se ovan under phylum **Cnidaria** för teknik i samband med studier av nematocyster. Nematocyst-typer kan indelas i två grupper. Den 1: ta gruppen benämns Haplonemer & har en alltigenom likartad nässeltråd, som kan vara obevärpad och i regel mycket lång (atrich) el. lång & alltigenom taggbevärpad (holotrich). Förr ansågs vissa holotricher (fr.a. från s.k. acrorhagi, d.v.s. en aggressionsorganotyp hos havsanemoner) vara atricher, när deras taggar är alltför små för att synas i ljusmikroskop. Den 2: a gruppen är Heteronemer. Hos denna grupp är tråden alltid taggbevärpad & består av ett basalt skaft & en distal egentlig tråd, separerade via större Ø &/el. större taggar hos skaftet. Den ena huvudtypen av heteronema nematocyster (alias rhabdoider) är p-mastigophorer, som existerar i en kortskaftad (skaft ≤ kapsellängd) & en rarare långskaftad (skaft > kapsellängd) variant kallade mikrobasisiska resp. makrobasisiska, har alltid bredare skaft än tråd & tråden kan stundom sakna beväpning, ibl. brytas & bli kvar i kapseln vid urladdningen. I det senare fallet kallas stundom nematocysttypen för amastigophor. I oexploderade kapslar syns – t. skilln. fr. förhållandena hos b-mastigophorer (se nedan) – en trattformad fördjupning i skaftet där det övergår i tråd. Den 2: a heteronema huvudtypen kallas b-mastigophorer. De är mikrobasisiska & deras skaft bär grövre taggar än de på den alltid beväpnade tråden, ehuru skaftet ej nödvändigtvis är grövre än tråden. Ej urladdad plägar tråden ligga snyggt uppvindlad på det raka skaftet. Begreppet basitrich, fordom ansedd som en separat nematocyst-typ har synonymiserats med b-mastigophor. Den ovoidea till cylindriska planula-larvens storlek varierar från <0.1–0.5 mm & är städse cilierad runtomkring. Planula-larven plägar senare övergå i havsanemonlika stadier, antingen s.k. edwardsia-stadium med 8 septa el. halcampoides-stadium med 12 septa uppdelande gastrovaskulärhåligheten. Totalt anses ca 7500 recenta arter förekomma.

OCTOCORALLIA Haeckel, 1866 {åktåkarallia}

= **ALCYONARIA** Dana, 1846 {alkyånaria}

(≈17 gen., ≈22 sp.)

[L. octo = 8 + Gr. korallion = korall / se *Alcyonium*] Kolonibygare med innerskelett av kalkspikler, i regel som kalcit, men ett fast skelett av aragonitkristaller finns e.g. hos den massiva indopacifiska blåkorallen *Heliopora* de Blainville, 1830 (enda art: *H. coerulea* (Pallas, 1766)) av fam. Helioporidae Blainville, 1830, medan den närstående fam. Lithotelestidae Bayer & Muzik, 1977 (med 3 recenta arter av *Epiphaxum* Lonsdale in Dixon, 1850) har ett skelett av aragonitbägare & övriga arter av av gruppen bygger skelettstrukturer huvudsakligen av kalcit. Dessa välska fam.: er utgör HELIOPORACEA S. Bock, 1938, medan de 2 övriga ordi, ALCYONACEA Lamouroux, 1816 & PENNATULACIDA (sjöpenor) finns även i våra hav. Det hornartade ämnet 'gorgonin' finns även hos **Gorgonacina** (se nedan) & **Pennatulacida** (se nedan). Polyper med 8 pinnata ('dubbelsidig kamliknande') tentakler arrangerade i en enda krets samt med 8 fullständiga mesenterier. En enda siphonoglyph. Världsvitt är ≈3000 beskrivna arter kända och ungefär lika många obeskrivna misstänks finnas. Enda nematocysttypen är liten & b-mastigophor-lik. Arterna i denna grupp har en gemensam kroppsmassa benämnd coenchym, ur vilken de enskilda polypernas distala del, anthocodier, sticker fram.

ALCYONACEA Lamouroux, 1816 (≈13 gen., ≈15 sp.)

Omfattar alla octokoraller fransett HELIOPORACEA & sjöpenor; delas in i subordi CALCAXONIA Grasshoff, 1999 (6 fam., 95 gen., ≈544 spp.) & HOLAXONIA Studer, 1887 (5 fam., 74 gen., ≈758 spp.) + 4 'subordinala grupper' utan 'klad-anspråk': Alcyoniina Lamouroux, 1816 (egentliga mjukkoraller; 5 fam., 59 gen., ≈1145 spp.), Protoalcyonaria Hickson, 1894, (välsk; 2 fam., 5 gen., 5 spp.), Scleraxonia

Studer, 1887 (7 fam., ≈31 gen., ≈228 spp.) & Stolonifera
Hickson, 1883 (6 fam., 29 gen., ≈70 spp.)

'STOLONIFERINA' Hickson, 1883

{stålåniferida} (2 g., 2 sp.)

[L. stolo, genit. stolonis = skott, gren + L. fero = bära]

Cylindriska polyper i en krypande stolon el. hinna. Nya polyper avknoppas aldrig från äldre polyperers kroppsvägg. Jämte Clavularidae Hickson, 1894 (t.ex. nedanstående släkte) finns de monogeneriska fam.: a Cornulariidae Dana, 1846 (saknar helt skleriter; den sydliga arten Cornularia cornucopiae (Pallas, 1766) når SV Britt. Öarna) & Tubiporidae Ehrenberg, 1828, orgelkorall (en enda variabel indopacifisk art: Tubipora musica Linnaeus, 1758), hos vilken det av järnsalter rödfärgade kalkskelettet sammansmält till långsträckt rör, avskilda från varandra av tvärställda kalkplattor, vilka håller ihop de enskilda rören. Den påträffas fr. a. i den Indonesiska övärlden samt i Röda Havet.

Sarcodictyon Forbes, in Johnston, 1847 (1 sp.)

[Gr. sarkodes = köttig < sarx = kött + Gr. diktyon = nät]

Stolon med kutikula. Spikler vanligen separata & av varierande form, men ej värtigt spolfornade, som hos enda släktingen i S Skandinavien, den med tydligt större polyper försedda Clavularia de Blainville, 1830 arctica (M. Sars, 1860), närmast funnen i Hardangerfjorden. Sklereiterna hos Sarcodictyon är ej mycket längre än breda.

roseum (Philippi, 1842) {sarkådiktyn råseom}

Syn.: catenatum Forbes, in Johnston, 1847

[L. roseus = rosenröd < L. rosa = ros / L. catenatus = länkad < L. catena = kedja]

D: ≈20–850, F: vanl. Lithothamnion –röd (ofta ljusrosa på ≈ 50 m djup & nästan vit djupare) & L: 1 (expanderad polyp), Ø: 0.3 (polyp); stolon rart bredare än 0.3 vid – runt polyperna, medan den i regel är tunnare mellan dem – & stolonens huvudsakliga längd (oräknat sidogrenar) kan överstiga 1 dm (egen iakttagelse från en koloni belägen insides ett gammalt Arctica-skal från Fladen i Katt.); expanderade polyper är ≈6 mm höga & deras tentakler ≈5 mm långa, HB-SB (på berg, småstestenar & molluskskal), Katt.-Bohus-Nord. Runt Britt. Öarna & i djupare delar av Skag. finns rent vitaktiga kolonier på stenblock. Hos dessa vita kolonier synes stolonerna vara ngt smalare och blott runt polyperna kunna överskrida en bredd runt 1 mm, medan stoloner hos röda kolonier ofta är ca dubbelt så breda som de vita. (Grunt levande kolonier finns ibl. ihop m. gametofyten av grönalgen Derbesia marina, lik en cm-stor grön druva).

'ALCYONIINA' Lamouroux, 1816

{alkyånasida} "Mjukkoraller" (4 gen., 5 sp.)

Kolonier, varest polypernas basala delar bildar en köttig el. gummiartad massa, armerad med kalkspikler, i vilken polypernas yttre delar kan indragas. Från primära polyperers randområden kan sekundära polyper avknoppas. Fem fam. med huvudsakl. korallrevsutbredning i Indo-Pacifiska området. Gruppen saknas i Karibien. Vid Skandinavien finns några arter av Alcyoniidae Lamouroux, 1812 (läderkoraller) & Nephtheidae Gray, 1859 (blomkålkoraller). De senare, som är m.el.m. busklikta med polypbärande grenar utgående fr. en kal stam, finns vid V Norge & norrut. Gersemia Marenzeller, 1877 [Gr. geras = gammal (el. möjl. L. gero = bära) + Gr. sema = tecken, signal] företräds av den formvariabla G. rubiformis (Ehrenberg, 1834) fr. Stavanger-omr. & norröver. Under sommaren 2006 upptäcktes dock vitgrå exemplar av denna art (som i kallare hav ofta är rödaktig, vilket gett den trivialnamnet havshallon) på stenblock från ca 250 meter djup utanför Jomfruland i Skagerrak & kan antagas förekomma även nära svenskt vatten enär sannolikt Gorgonocephalus caputmedusae i våra hav är beroende av arten som värdjur under första utvecklings-tiden. Den sydligaste Capnella J.E. Gray, 1869-arten, vars polyper – t. skilln. fr. föregående släkte – ej är retraktila, C.

florida (Rathke, 1806) [Gr. kapnos = rök, ånga + L. -ella: dimin.suffix / L. flos, genit. floris = blomma] finns från Bergen & norrut, båda på ganska djupa bottnar i sydligare delen av sina respektive utbredningsområden. Ett par nordliga medusahuvud-arter parasiterar som unga på Gersemia tills de fått armar långa nog att fånga plankton & skulle vår egen art av Gorgonocephalus ha samma ungdomliga preferens, så har denna lilla mycket variabla men något smultronlika art nog förbisetts i sydligaste delen av utbredningsområdet, men med tanke på att ormstjärnan är känd även utmed hela västsidan av Britt. Öarna, där Gersemia är okänd, så kan sannolikt andra oktakoraller ha övertagit dess funktion. G. rubiformis är oftast rödaktig i arktisk miljö, men Skagerrak-materialet bestod av vitgråaktiga individer el. kolonier. En koloni startar med en enkel individ med en hinnlik bas mot underlaget täckande ca en cm². Från centrum av denna basala hinna växer en ca 7 mm hög & ungefär lika vid rundad pelare upp, vilken når sin största Ø nära den rundade toppen, medan själva skaftet ofta är några mm smalare & lite brunare än toppen & basalhinnan. Så småningom avknoppas nya polyper från den basala hinnan el. från sidorna av en tidigare polyp & den basala hinnan kan efterhand omfatta flera cm². Ser man i preparermikroskop på en polyps topp, så ser man ≈18 långsmala triangulära fält av annan ljusbrytning än mellanliggande vävnad, vilka strålar ut från polypens centrala del. Även fam. Xeniidae Wright & Studer, 1889 företräds i NO-Atlanten av Anthelia Lamarck, 1816 (2 spp.) & Ceratocaulon Jungersen, 1912 (1 sp.).

Alcyonium Linnaeus, 1758 {alkyånium / alsyånium} (2 sp.)

[Gr. alkyonion: namn på ett svampdjur p.g.a. dess likhet med kungsfiskarens (Gr. alkyon < Gr. alkyon = havsskum) bo. (Denna fågel ansågs bygga sitt bo av havsskum)]

Koloni vanl. grovt digitiformt lobarad, el. ibland membranös. Ingen polypdimorfism. Djupa norska fjordar (Hardanger-Trondheimsfj.) hyser en hattsvamp-formad, ≈ halv-dmstor djupröd till rödviolett art, Anthomastus Verrill, 1878 grandiflorus Verrill, 1878 [Gr. anthos = blomma + Gr. mastos = bröst, tutte / L. grandis = stor + L. flos, genit. floris = blomma] vars 'hatt' bär dels talrika små värtlika siphonozoider, dels ett fåtal drygt cm-stora autozoider. (Alcyonium hibernicum (Renouf, 1931), en skär, ≤4 cm hög, mörkerväxande art, från e.g. NV Scotland kan ev. tänkas finnas lokalt även vid Skandinavien).

digitatum Linnaeus, 1758

{digitatom} "Död mans hand" eller "Bergpattar"

[L. digitatus = täel. fingerförsedd]

D: (1) 8–100 (718), F: djuporange-ljused el. nästan vit, L: 20, HB, Öres.-Bohus.-Nord. Kolonilivslängd upp till >20 år. Lek i Dec.—Jan. med pelagiska embryoner & larver en dryg vecka. Den membranösa kolonin av den djupare levande A. norvegicum (Koren & Danielssen, 1883) med typmaterial fr. Trondheim & Bergen-trakterna, som är ngt tätare bespiklad av ngt taggrikare & mer förgrenade skleriter har länge ansetts vara en variant av A. digitatum, ehuru specialisten Catherine S. McFadden anser att den sannol. är en god art & letar genetiskt material av den för att få fallet utrett & göra en ev. nybeskrivning. A. norvegicum: s färg anges som rödaktig (med djupblå el. ibland färglösa el. vita polyper), mera rart orange el. färglös med bleka polyper. Inga djupblå-polypiga kolonier av släktet är så vitt bekant kända fr. svenska hav, men tunna avlångt bandformade bleksvavelgula – rödaktiga kolonier med ofärgade polyper (ofta blott ett par el. ett fåtal polyper i bredd), som i sin polypspikelkonfiguration (se nedan) liknar A. norvegicum har av Susanna Strömberg i studier av settlingplattor visat sig vara allmänna runt korallrevet i Säckan. (Hon har äv. sett enstaka små individer av släktet som liknar vare sig A. digitatum el. A. norvegicum). Molander 1915 uppger dock att 'varianten' norvegicum av A. digitatum förekommer från Landskrona & norrut & är allmän från mellersta Kattegatt & norröver, men i en gul variant, vilket möjl. dock kan vara unga kolonier av

A. digitatum. Spikler finns såväl utanpå polyperna som i coenenchymet & av de taggigt nålformade spiklerna utanpå polyperna, så finns 8 buntar av m.el.m. uppåtriktade spikler hos båda arterna & i 'nackregionen' alldeles nedanför dessa 8 buntar, så kan en eller ett par ringar av rent tvärställda spikler finnas hos *A. digitatum*, medan ≥ 6 slika ringar finns hos *A. norvegicum*. Kolonins ytskikt innehåller vårtiga skleriter, vilka hos *A. digitatum* sällan når ett största mått av mer än 0.1 mm, men hos *A. norvegicum* blir upp till 0.2 mm. Inuti coenenchymet når avlånga vårtiga skleriter ett mått av 0,25 mm hos *A. digitatum* och 0.35 mm hos *A. norvegicum*. Mc-Fadden, som sett bilder (& senare fått material f. genetisk analys) av Säcken-populationen, tycker dock ej den helt liknar *A. norvegicum*, utan mera erinrar om individer av bestånd från flera obeskrivna arter fr. tempererade & kalla hav (& nästan mest liknar *Thrombophyton trachydermum* McFadden & Hochberg, 2003, en art från NV Stilla Havet, som genetiskt tycks vara en hornkorall som mist sitt fasta skelett). Resultatet av den genetiska analysen visade dock att Säcken-materialet består av en *Alcyonium*-art, skild från *A. digitatum*, men ej helt visst fr. *A. norvegicum*. Den analyserade mitokondriella msh1-genen var identisk med motsvarande gen fr. en 'obeskriven' brittisk art & med den från den Nordväst-atlantiska arten *A. sidereum* Verrill, 1922. Vidare studier av mera variabla ITS-gener senare visade dock att arten är samma som hon erhållit i norska prover från Björn Gulliksen 2005 & i hennes art från Britt. Öarna, vilket med stor sannolikhet implicerar att det kan röra sig om *A. norvegicum*. Typiskt dessa Säcken-kolonier är deras bandlika växtform, där banden blir upp till några cm långa & <1 cm breda. Gulliksens norska exemplar har dock snarare formen av en tunn irreguljär skorpa, från vilken flera relativt smala utlöpare förgrenar sig åt olika håll & sedan ofta åter vidgar sig till nya 'skorpor'. Hans kolonier är nästan vita med hyalint ljusrosa individer. Broch insamlade 1911 vad som antages vara *A. norvegicum* från *Sabella*-rör & dessa kolonier erinrar om ett mellanting av utseendet från Säcken & Gulliksens material. Flera arter av *Enalcyonium* P. Olsson, 1869 [Gr. *en* = i, på, bland + Gen. *Alcyonium* / (auktor Peter Olsson, 1838–1923, (Dr. i Lund 1865) var parasitolog & fortsatte att utge en del slika arbeten även sedan han 1869 blivit läroverkslektor i Östersund. En av släktets arter, *E. olssoni* De Zulueta, 1908), påträffad i *Primnoa*, ärar honom] (**Poecilostomatoida**, **Lamippidae**) finns i inre kanaler hos *A. digitatum*.

Alcyonium digitatum

'GORGONACINA' Lamouroux, 1816

{gårgånasida} "Hornkoraller" (6–7 g., 6–8 sp.)

[Gr. myt. *Gorgo*, genit. *Gorgonis*: fruktansvärda kvinno-monster (Steino, Evryale & Medusa, liksom graierna döttrar till ett 'valvidunder' Keto & Nereus' broder Forkys) < Gr. *gorgos* = frukta]

Detta taxon nyttjas ej längre, utan arterna uppdelas i flera smågrupper enl. nedan. Kolonier med en central stam fastsatt vid hårt underlag, från vilken ofta 'enplaniga', förgreningar utgår, på vilka de korta polyperna sitter. Stammen förstnyas av hornämnet gorgonin. Hos flertalet taxa har gorgoninet hopvuxit till en axel (HOLAXONIA Studer, 1887) medan 'SCLERAXONIA' Studer, 1887 har kalkspikler i stammen,

vilka dock kan vara sammankittade av gorgonin. Till sistnämnda taxon hör det från Østfold & norrut längs Norge utbredda 'sjöträdet' *Paragorgia* Milne Edwards, 1857 *arborea* (Linnaeus, 1758), (**Paragorgiidae** M. Aurivillius, 1931) som har dimorfa polyper & vars kolonier – som antingen kan ha rödororange el. vitgrå färgton – vanligen är ≤ 2 m höga (ehuru långt större exemplar är kända, fr.a. fr. V Atlanten & utanför Nya Zeeland, där på 659–1798 m djup individer ca 7 m höga & grova som en människokropp utmed nedre stammen observerats av arten, där benämnd 'bubbligum coral') & mest förgrenade i ett plan & den djupt i V Skagerrak (även i Bratten-området – på svenskt territorium – på ca 300 m djup VSV om Väderöarna – såväl på klippor som på död *Lophelia*) företrädda, ≤ 25 cm höga, saknande tydlig stam, ljusorange – brunaktiga *Anthothela* Verrill, 1879 *grandiflora* (M. Sars, 1856) (**Anthothelidae** Broch, 1916), vars ensartade polyper kan bli 0.9 mm långa. Den senare arten har längs grenarna slumpvis utströdda cylindriska polyper av grenarnas tjocklek, vilka karaktäriseras av att de är ca dubbelt så höga som tjocka och att polypernas övre tredjedel har 8 djupa längsfårer. Deras tentakler är korta & knubbiga & har få (3–5 par) korta & knubbiga sidogrenar. Arten kan täcka ytor av minst 3–4 dm² utmed vertikala hårdbottnar. **Plexauridae** (se *Swiftia*) tillhöt HOLAXONIA. Till en 3:e grupp, **CALCAXONIA** Grasshoff, 1999 räknas nu 6 familjer, i.a. **Primnoidae** & **Isidiidae**. Av hornkorallernas 17 familjer är 5 kända från våra hav.

Swiftia Duchassaing & Michelotti, 1864 {soiftsia} (1–2 sp.)

Syn.: *Stenogorgia* Verrill, 1883

[Robert *Swift*, 1796–1872, amatörkonkolog & affärsman i Philadelphia Mining Association; arbetade med insamling i Karibien där auktorerna, fransmannen Édouard Placide Duchassaing de Fonbressin, 1818–73, & italienaren O. Giovanni Michelotti, 1814–98 likaså arbetade med insamling av fr.a. spongier, koraller, mollusker etc. / Gr. *stenos* = trång, rak + Gr. myt. *Gorgo*: (se ovan)]

Hornaxel ej ledad så att den omväxlande består av kalk & gorgonin som hos **Isidiidae** Studer, 1878 (den vita, ≤ 3 dm höga kolonin av mjukbottenarten *Isidella* J.E. Gray, 1857 [diminutivform av *Isidia* Rafinesque, 1815, i sin tur en emendation av *Isis* Linnaeus, 1758; *Isis* var ju Osiris' syster & maka i Egypt. myt.] *lofotensis* M. Sars, 1868, vars polyper är ljus orange, finns i V Skag.). Axels centralsträng är dock mjuk & kamrad, ej förkalkat okamrad som hos **Primnoidae** Verrill, 1866, em. 1883 (den ≤ 1 m höga, rikgrenade, gulröda kolonin av 'risgrynskorallen' *Primnoa* Lamouroux, 1812 [Gr. *prymnos* = ände + Gr. *oon* = ägg] *resedaeformis* (Gunnerus, 1763), vilken finns här & var nedom ≈ 100 m i Skag. (t.ex. ymnigt i Brattenområdet på >180 m djup) samt mkt sparsamt numera i Kosterrännan). Liksom *Paragorgia* lever den i temperaturer mellan ≈ 5 –8° C (dessa 2 arter tycks nå en livslängd på mellan 100 & 200 år, max. ≈ 350 år f. *Primnoa*, ev. mer f. *Paragorgia* & *Primnoa* når en basal skelett-Ø av ca 2 cm), medan övr. sydkandinaviska arter tycks leva i temp.: r mellan 2.4–7.2° C. Primnoidaepolyper täcks delvis av fjällel. fingernagel-lika skleriter, t. skilln. fr. övr. inhemska taxa av hornkoraller, vars polypskleriter är m.el.m. spolförmiga, stundom förgrenade & nästan alltid med vårtor el. taggar. Axels yttre skikt är kamrat äv. hos *Swiftia* t. skilln. fr. förhållandet hos våra båda övr. taxa av fam. **Plexauridae** Gray, 1859 (= **Paramuriceidae** Bayer, 1956) som ertappats i Skag.: s djupare delar. Dessa är den > meter-höga 'sjöbusken' *Paramuricea* Kölliker, 1865 *placomus* (Linnaeus, 1758) [Gr. *para* = nära, bredvid + L. *muriceus* = taggig som en L. *murax* = purpurnäcka / Gr. *plax*, genit. *plakos* = plåt, platta, fjäll + Gr. *omos* = -lik, -talrik] {plåkåmos}, som är orangegul (stundom nästan rent gul) & blir brunsvart som död (torkad, spritel. formalinfixerad) & har en tendens att mest förgrena sig i ett plan & dels den ljusrosa *Muriceides* Wright & Studer, in Studer, 1887 (Syn.: *Trachymuricea* Deichmann, 1936) *kuenkenthalii* (Broch, 1912) [Jena-professor Willy *Kükenenthal*, 1861–1922, Octocorall& val-specialist, grundlade 'Handbuch der Zoologie' & författade 'Leitfaden für das zoologische

Praktikum'], vilken blir ≈ 3 dm hög & ej mörknar drastiskt efter döden. Calyx (polypbägaren) hos *Muriceides* har i nederkanten av polypernas halsar (nedanför 8 uppåtriktade buntar av ten-formiga skleriter, vilka tjänstgör som 'operculum' när polyperna är indragna) ett band av ett ganska stort antal (minst ett 10-tal) tenformad horisontellt liggande (i förhållande till calyx) spikler i bredd runt sig & spikelmassan nedanför polyphalsarna & utmed axlarna innehåller – till skillnad från fam.: s övriga släkten – skleriter som i yttre hälften bär uddtaggiga utskott, medan de för familjen mer typiska vårtlika utskotten finns utmed skleriternas mer basala delar. Hos *P. placomus* innehåller det ringformade bandet av tvärgående spikler utmed polypbägarnas halsar blott högst 5–6 spikler i bredd, så polypernas 'halsar' därnedom är spikelfria när de exponeras ovan de uppåtböjda opercularskleriterna och de senare är ej delvis utstickande. Av dessa har *P. placomus* visat sig vara ganska allmän på yttre Oslofjordens trösklar & i angränsande havsområden med goda strömförhållanden på ca 83–115 m djup, ehuru de flesta exemplar här är småväxta (ca 30 cm höga), men enstaka exemplar når ändå halva maximistorleken för arten, vilken eljest vanligen påträffas nedom ≈ 150 m djup liksom *M. kuekenthalii*, som i Skag. påträffats runt 200 m djup. På trösklarna till Oslofjorden är kolonier av *P. placomus* oregelbundet busklika & aningen orangeröda, medan de t.ex. i Trondhemsfjorden (& i Brattenområdet VSV om Väderöarna) snarare är solfjäderlikt förgrenade i ett plan & gulaktiga (Broch 1912 anger levandefärgen som lysande orangegul), så ev. kan genetiska skillnader föreligga.

rosea (Grieg, 1887) {råsea}

[L. *roseus* = rosenröd]

D: 18–400, F: cinnoberel. mörkröd med vita – hyalina polyper, L: 20, HB, N. Katt.-Bohus.-N. Nord. Endast i ytterskärgården (ehuru även strax öster om Väderöarna). Får sin färg av sina röda spikler. Detta färgämne saknas i spiklerna av ett som *S. rosea pallida* Madsen, 1970, från Biscaya beskrivet subsp., som senare av cnidariologer betraktats som en egen god art. Dess utbredning har ansetts vara fr. V Britt. Öarna Medelhavet. En sparsam gråvit populastion tycks dock finnas alldeles utanför Gullmarsfj., där dock *S. rosea rosea* är vanligast, men sparsamma exemplar påträffades Aug. 2009 vid Svaberget. Dessutom har en slikt färgad population medelst ROV-undersökningar visat sig finnas några nautiska mil NO om Persgrunden, d.v.s. V om Kosteröarna på ≈ 35 –50 m djup & på ≈ 300 m djup vid Bratten SSV om Väderöarna. Vid Persgrunden iaktogs även något exemplar som färgmässigt verkade vara ett mellanting mellan dessa båda taxa, men det är känt att exemplar fr. S Europa av *S. pallida* kan ha ljus rosa ton ibland. (Även vid ett utdött *Lophelia*-rev på 75 m. djup N om Grisbådarna – rapporterat som levande 1913 – har såväl rent mörkröda, vita & olika schatteringar av mellanliggande färger noterats). Dessa första kända sympatriska populationer (om den ljusa var. från Gullmarsmyningen & i N Bohuslän är identisk med *S. pallida*) kan ev. ge tillfälle att antingen verifiera eller förkasta den bleka variantens artstatus, som enligt beskrivningen – förutom färgen – främst skiljer sig från den röda genom en påtagligt glesare frekvens av en viss typ av aberranta cruciforma spikler än hos röda populationer, ehuru även genom att polyperna är glest förekommande & ofta biserialt anordnade. Hos *S. rosea* sitter polyperna däremot tätt (nästan utan påtagliga mellanrum) runt om stam & grenar. Båda arterna har ljusbrunaktigt hornskelett. Invärtes kan *Lamippella faurei* Bouligand & Delamare Deboutteville, 1959 (*Poecilostomatoida*, *Lamippidae* Joliet, 1882) påträffas. Från Färöarna, Island & båda sidorna av S Grönland är ännu en art, *S. borealis* Kramp, 1930, känd, vilken är gråaktig med blekblå lyster. Dess polyper sitter glesare än hos *S. rosea*, men tätare än hos *S. pallida*. (Äv. i Trondheimsfj. & i fjordsystem söderut till Bergen har vitaktiga *Swiftia*-populationer påträffats enl. oral information fr. Dr. Hans Tore Rapp, Bergen).

PENNATULACIDA Verrill, 1865

{pennatolasída} "Sjöpennor" (≈ 7 g., ≈ 9 sp.)

Primärpolyper bildar en stam, bestående av en nedre polypfri 'stjälk', pedunculus, försedd med en terminal blåsa avsedd att förankra kolonin i sediment, & en sekundärpolypbärande övre del, rhachis. En skelettstav uppbyggd mest av det hornartade proteinet pennatulinn stöttar upp hela kolonin. Skildkönade. Bioluminescens är känd från bl.a. *Pennatula*, *Stylatula* & vissa arter av *Virgularia*. 14 fam., ≈ 36 recenta gen. & ≈ 198 recenta spp. beskrivna.

SESSILIFLORAEINA Kükernthal, 1915

{sessiliflöráina} (≈ 3 gen., ≈ 3 sp.)

[L. *sessilis* = sittande + L. *flos*, gen. *floris* = blomma]

Polyper knoppas var & en för sig direkt från rhachis. Av 11 fam., finns i våra hav *Kophobelemmonidae* Gray, 1860, *Funiculinidae* Gray, 1870 & *Protoptilidae* Kölliker, 1872.

Funiculina de Lamarck, 1816 {fonikolína} (1 sp.)

[L. *funis*, dimin. *funiculus* = strop, rep + L. *-ina* = -liknande]

Polyper ganska små, med bågare. Hornstav fyrkantig i tvärsnitt. Den snarlika – men eventuellt ej fullt lika bleka som *F. quadrangularis* – och som blir upptill åtminstone dryga halvmetern långa *Protoptilium thomsoni* Kölliker, 1872 [Gr. *protos* = först, primär + Gr. *ptilon* = vingel, fjäderlikt föremål / Prof. Charles Wyville Thomson, 1830–82, ledare för Porcupine-expeditionen, som fann typmaterialet av arten; Han hemkallades 1870 t. en professor i Edinburgh efter en tid i Belfast], vars skelettstavstvärsnitt är runt finns djupt Skagerrak.

quadrangularis (Pallas, 1766)

{kvadrangoláris} "Stora piprensaren"

[L. *quadrus* = fyrfaldig & L. *angulus* = hörn]

D: 25–2500, F: blekt rödgul (ibland brun m. violetta polyper), L: 170, MB, Bohus.-Skag.-Nord. Pelagisk larvtid = 50 dygn. Blå bioluminescens vid retning. Nemertinen *Emplectonema bocki* (Brunberg, 195) är känd som parasit fr. Gullmars- & sylliden (Autolytine), *Imajimea* Nygren, 2004 *draculai* (San Martin & Lopez, 2002) [jap. polychaetologen Minoru Imajima, 1930-, arbetade m. i.a. denna fam. / trepanen har 2 stora & flera små intermediära tänder, likt ett vampyr-garnityr, i detta fall symboliserad av den litteräre *Dracula*] (beskriven från spanska hav) har påträffats i slemrör på arten (≥ 150 m djup) i Brattenområdet i Skag. Den är orangefärgad & ett par cm lång.

Kophobelemmon Asbjørnsen, in Sars, Koren & Danielssen, 1856 (1 sp.)

[Gr. *kophos* = stum, döv, trubbig + Gr. *belemnon* = pil, spjut]

Polyper få och stora utan bågare.

stelliferum (O.F. Müller, 1776)

{kåfåbelémnån stelliferom} "Gåsfoten"

[L. *stella* = stjärna + L. *fero* = bära]

D: 40–1600 (3600), F: smutsgul – gulgrå med gulbruna – violetta polyper, L: 75, MB, Bohus.-Skag.-N Nord. (Könskvot 1: 1). Arten uppvisar grön fluorescens med hjälp av enstaka celler – d.v.s. dessa celler sänder ut ett tydligt grönt ljus betraktade i fluorescensmikroskop, medan t.ex. *Virgularia mirabilis* saknar denna egenskap.

[*Kophobelemnon stelliferum*](#)

SUBSELLIFLORAEINA Kükenthal, 1915

{sobselliflöräina} (4 gen., ≈6 sp.)

[L. sub= under, nedan, nästan, intill + L. sella = säte, sadel + L. flos, genit. floris = blomma]

Polyperna är förenade basalt där de sitter i rader på lateralansvällningar el. -utskott (polypbärare) från huvudpolyperna. De 3 fam.: a Pennatulidae Ehrenberg, 1834, Virgulariidae Verrill, 1868 och den monogeneriska Halipteridae Williams, 1995 är alla företrädda i våra hav med minst var sitt släkte (Virgulariidae med 2 av 5 gen. & Pennatulidae med 1 av 6 gen.).

Pennatula Linnaeus, 1758 (3 sp.)

Rhachis tjock & försedd med långa röda spikler (skleriter). Polyperna (autozoiderna) sitter i, av skleriter tandade bägare, på ventralkanten av bladaktiga utväxter från rhachis. En annan typ av förkrympta polyper (siphonozoider) finns.

phosphorea Linnaeus, 1758

{pennátola fästfårea} "Tandpetaren"

[L. pennatulus = (be)vingad / Gr. phos = ljus + Gr. phoreus = bärare]

D: 15–150 (450), F: mörkröd-vitaktig, L: 40, MB, Öres.-Bohus.-Nord. På polypbärarna kan finnas >20 autozoider i följd. Skelettstaven har i Bohuslän brukats som tandpetare. Den ≤2 mm långa invärtesparasiten *Lamippe rubra* Bruzelius, 1858 (Poecilostomatoida, Lamippidae) påträffas i arten. De bladaktiga utväxternas dorsalsida saknar siphonozoider. Däremot är hela rhachis dorsalsida, utom en tunn mittsträng, täckt av dem & deras buktställda skleriter. De är av en storlekstyp, till skillnad från den djupare i centrala Skagerrak påträffade, ≤20 cm långa *P. aculeata* Koren & Danielssen, 1858, som har två storlekstyper, varav den mindre har buktställda skleriter & den större har längre kägelställda skleritbuntar. Högst 15 autozoider i följd finns på polypbärarna hos denna ofta mera brunröda art, vars polypbärare är tydligt tunnare och med glesare sittande polyper än hos *P. phosphorea*. Den ännu mera djuplevande, ≤98 cm höga *P. grandis* Ehrenberg, 1834 finns fr.

Egersundstrakten & norröver. Dess siphonozoider sitter mest på dorsalsidan av polypbärarna, så större delen av rhachis är dorsalt kal.

[*Pennatula phosphorea*](#)

Virgularia de Lamarck, 1816 {virgolária} (2 sp.)

[L. virga, dimin. virgula = knopp, skott]

Rhachis tunn, utan skleriter. Polyper på korta svagt utbildade polypbärare, ej i av ev. förtjockningar omgivna snedradar direkt på rhachis som hos *Halipteris* Kölliker, 1870 [Gr. hals = havet + Gr. ptēris: en slags ormbunke, äv. fjäder] (Syn.: *Balticina* J.E. Gray, 1870 [möjl. L. balteatus = gördlad + ev. Gr. kineo = röra (på), ehuru namnet mer antyder att Gray kan ha missuppfattat släktets utbredning såsom Baltisk] & *Pavonaria* Kölliker, 1869, non Schweigger, 1820 [L. pavo, genit. pavonis = påfågel + L. -aria = -tillhörig]). Ingen tydligt uppåtriktad spikelbunt under polypbärarna (med upp till 2.4 mm långa spikler, vars toppar når upp till basen av polypbärartvåradens basala del) som hos den nedom ≈15 m utbredda, ≤35 cm långa, smala *Stylatula elegans* (Koren & Danielssen, 1859), vars polypbägare (alla likstora, sittande i tvärgrupper av ≤6 i bredd, omväxlande mellan ena & andra sidan av kolonin, så att ingen helt polypavsaknande långsida finns på kolonin, fränsett den basala skaftdelen som ju saknar polyper helt runtom) brukar ha en rödbrun nyans medan kolonins övr. grundfärg är vitgrå & skelettstaven vit. *S. elegans* finns rart i skärgårdsområdet, t.ex. Gullmarsn, men är mer allmän på mjukbottnar just utanför skärgården. Av *Halipteris* har *H. finmarchica* (M. Sars, 1851) ertappats sparsamt nedom ≈55 m i Kosterrännan. Den blir ≤1.8 m lång & har ≤15 polyper i de av förtjockningar omgivna snedraderna. Mörkt rödaktig. Trålskadade korta individer ses ibland via ROV. Den ≤9 dm långa *H. christii* (Koren & Danielssen, 1848) [Wilhelm Frimann Koren Christie, 1778–1849, norsk jurist & politiker, som deltog i stiftelsen av Bergens Museum 1825], som har ≤6 polyper i de ej av rhachisvävnad förtjockade snedraderna & återfinns nedom ≈60 m, är närmast känd från Skagerraks & Nordsjöns gräns.

mirabilis (O.F. Müller, 1776) {mirábilis} "Lilla piprensaren"

[L. mirabilis = fantastisk, beundransvärd (cf. omnämmandet i Verner Aspenström's dikt 'Ode till Riksmuseet')]

D: 8 -360, F: gulorange-vitaktigt köttfärgad, L: 50, MB-SB, Öres.-Bohus.-Nord. Den snarlika, ca liklånga, men först

nedom ≈ 35 m djup utbredda *V. tuberculata* Marshall, 1883 har färre (vanl. 3–4, högst 6) polyper per polypbärare mot upp till 16 hos *V. mirabilis*, vars polypbägare saknar tänder eller vårtor, medan 8 små vårtlika papiller sitter längs den ofta längsstrimmiga bågarens rand hos *V. tuberculata*. Dessa tänder är svårskönjbara, så polyptantal / polypbärare + att dess hornskelettstav ej är vit utan gulorange (åtminstone hos exemplar från Bratten-området) tycks vara säkrare karaktärer.

HEXACORALLIA Haeckel, 1866

{heksakorallia} (≈ 35 gen., ≈ 50 sp.)

[Gr. *hex* = sex, 6 + Gr. *korallion* = korall]

Solitära el. koloniala med coelenteron indelat i åtskilliga avdelningar via parvist, oftast i multipler av 6, samverkande mesenterier (5-, 8el. 10flertalighet kan också påträffas). Även tentaklerna, vilka t. skilln. fr. förhållandet hos **Octocorallia** aldrig är pinnata, uppträder ofta i multipler av 6 och sitter i två eller fler kretsar. Siphonglyp-antalet varierar mellan 0–2. Stödmaterial är kalk och / eller horns substans eller saknas. Förutom olika nematocyster finns – unikt för detta taxon – spirocyster, vilka lättast separeras från de förra genom sin i ljusmikroskopi svårobserverade tunnväggiga kapsel (dess spiraliserade tråd syns dock i regel tydligt). Inalles ≈ 4300 spp.

ZOANTHARIA Blainville, 1830

{tsåantária} (≈ 32 gen., ≈ 47 sp.)

[Gr. *zoon* = djur + Gr. *anthos* = blomma]

Denna infraclassis el. superordo användes ofta förr som syn. till **Hexacorallia**, men nyttjas rart numera. Jämte nedan upptagna ordningar förträds följande i Skandinaviska hav: **PTYCHODACTIARIA** Carlgren, 1949 (en art i Trondheimsfjorden; liknar havsanemoner men saknar t.ex. fotmuskler; de svaga retraktormuskulerna förmår vanligen inte dra in tentaklerna; nematocyst-typ är atricher; Cappola & Fautin, 2000 har i en artikel i *J. Mar. Biol. Ass. U.K.* dock lett i bevis att gruppen tillhör havsanemonerna; totalt omfattar världsfanorna 2 fam., 3 gen. & 3 sp.), **ZOANTHINARIA** van Beneden, 1898 = '**ZOANTHIDEA**' (3–4 spp. i Katt. – Skag., men sällan på svenska sidan; kolonibildande, sandinkrusterade, ej kalkskelettbärande former på t.ex. pagurid-hus (t.ex. den vanligen på hus av *Anapagurus laevis* sittande *Epizoanthus papillosus* (Johnston, 1842) (Syn.: *E. incrustatus* (Düben & Koren, 1847))) el. hornkoraller (*E. norvegicus* (Koren & Danielssen, 1877), som jämte på *Primnoa* & *Paragorgia* dock och påträffas på sponger & på *Acesta excavata* – bl.a. i Langesundskanalen i Skagerrak); en 3: e art, *E. couchii* (Johnston, in Couch, 1844), har påträffats vid Egersund; bioluminescens är känt fr. detta släkte & *Parazoanthus* Haddon & Schackleton, 1891. En art av *Isozoanthus* Carlgren in Chun, 1903 (**Parazoanthidae** Delage & Hérouard, 1901), *I. sulcatus* (Gosse, 1859) (den enda europeiska arten av Zoanthidea med zooxanteller (gen. *Symbiodinium*) är känt fr. djup ≤ 15 m vid S Norge (Vestfold) & Jylland (Limfjorden på tomma ostronskal) & påträffades 2006 med flera kolonier ock v. Kramkistan nära Stånge Huvud vid Lysekil på ca 15 m djup på horisontella ljusexponerade aningen silttäcka klippytor av dykfotograf Anders Salesjö, Lysekil. (Denna lilla chokladbruna art – vilken olik ovan nämnda arter har bruna, ej hyalint vitaktiga el. blekröda tentakler – har polyper som är ≈ 2 mm i \varnothing & ≈ 5 mm höga, vilka har ≤ 30 – oftast 19–24 – tentakler (ofta vittoppade) & ett motsvarande antal sulci (fårör) utmed scapus distala del; basala delar av scapus & det irreguljärt bandlika el. rutformade basala coenenchymet är ofta övertäckt av andra organismer el. fin sand el. detritus & kan täcka upp till ≈ 30 cm² & ha ≈ 3.5 –14 polyper / cm²); nematocysttyper: holotrich, mikrobasisisk p& b-mastigophor). Total djupbredning omfattar littoralen ner till 42 m & arten är påträffad fr. S Norge t. S Portugal. (Salesjö fann den senare även vid S. Burskär nära Smögen på liknande djup & hållar). Av icke-skandinaviska zoanthider är fr.a. det i tropikerna utbredda gen. *Palythoa* Lamouroux, 1816 [L. *pallus* = stake, påle + Gr. *thoos* = snabb] okänt genom att producera palytoxin, med summaformel C₁₂₉H₂₂₃N₃O₅₄, (den allra giftigaste naturligt

producerade organiska substans av icke-protein-natur som vetenskapen känner). Den anses även ha den längsta hophängande kedja av kolatomer som finns i naturliga substanser. Giftet isolerades först från den i ett tidvattenshällkar på Hawai växande *P. toxica* Walsh & Bowers, 1971, men alla arter av detta släkte (& några andra) innehåller snarlika vattenlösliga substanser, överförbara till bl.a. *Homo* via aerosoler & många akvarister har därför råkat illa ut. **ZOANTHINARIA** indelas i 6 fam. & 13 gen., men världsfanorna på artnivå är dåligt känt enär taxonomiska revisioner ej gjorts på länge, så det egentliga artantalet kan vara allt fr. ett 60-tal till >300 .

De har två typer av pelagiska larver, antingen zoanthinael. zoantheta-stadier. Den förra är cylindrisk till ovoid, ≈ 2 mm lång med en ring av långa cilier rätt nära oraländen & den senare är långsträckt (kan hos vissa arter bli nästan cm-lång) med ett band av långa ventral riktade cilier i en m.el.m. slutna ring utmed larv-kroppens sidor. Slutligen de avvikande **CORALLIMORPHARIDA** Stephenson, 1937, vilka (med totalt 4 fam., 8 gen. & ≈ 24 spp.), har närmast varit känt från västnorska fjordar & har samma nematocysttyper som föregående grupp men även atricher; liknar havsanemoner, men de båda fam., som finns i N Europa har tentakler m. nässelcellrika kulformade spetsar, s.k. acro-sphaerer, (de båda övr. fam.: a har ofta grenade tentakler), vilket blott rart påträffas hos **ACTINIARIDA** (& har visats stå närmast stenkoralerna). Djupt i V-norska fjordar har *Sideractis glacialis* Danielssen, 1890 (Corallimorpharia) påträffats, medan i hällkarsmiljö från S England & sydvart *Corynactis viridis* Allman, 1846 är känt, en art av liknande storleksordning som *Sideractis* & blir upp till 1.2 cm stor, är vackert gröntill gulaktigt semihyalin m. violetta acro-sphaerer. En art av *Sideractis*, möjl. Densamma som i västnorska fjordar, har under Dec. 2006 fotograferats i avsevärd kvantitet på en klippbotten vid Rauerfjorden SO om ön Rauer vid Oslofjordens inlopp. *S. glacialis* kan ha upp t. 38 tentakler, men i bilderna fr. Rauerfjorden tycks de flesta individer blott ha 24, alla försedda med opakt vita tentakelspetsar. De flesta exemplarens grundfärg var hyalint ljusgrå m. gulaktig kant på fotskivan, men ganska många var i stället hyalint blekgula. Munrörets färg på insidan varierade ngt, men de flesta exemplar hade en mörkt rödaktig nyans. Reproduktion via längsdelning är vanlig i gruppen, så anledn.: n till de täta bestånden på denna lokal är nog att många individer har klonats, men blott ett exemplar kunde ses på bilderna, vilket verkade avknoppa ett mindre exemplar från en utskjutande del av fotskivan. På flera övr. exemplar sågs enstaka utskjutande lober från fotskivan, men utan nya individer. Några lober var rundade & förbundna med moderdjuret blott via en tunn vävnadssträng, likt en tombolo (sandbank) mellan en större landmassa & en mindre ö. Sannolikt kan dock efterhand nya exemplar växa ut fr. loberna, varför reproduktionstekniken bör benämnas laceration. *S. glacialis* är sedan tidigare känt blott på djup nedom 252 m, men de från Rauerfjorden förekom på 79–80 m djup & var begränsade till blott ca ett par m² vertikal bergyta. I juni 2007 återfanns >20 liknande individer, men hyalint gråblå & med vitaktiga munrör (& med vita acrosphaerer liksom de från Rauerfjorden) i en bergsspricka på ca 90 m djup S om Ramsö (det första svenska fyndet av denna djurgrupp) & i sep. 2007 påträffades ett drygt 100-tal exemplar på en berghäll NO om Sneholmen på 111 meters djup. Rimligen rör det sig i de 3 fallen om samma art. Släktet är monotypiskt, men kan sannolikt innehålla även obeskrivna arter & med tanke på skillnader i djuputbredning & vissa andra karaktäristika hos de nya fynden, så är artplacering tills vidare oviss.

ACTINIARI(D)A R. Hertwig, 1882

{aktiniária} "Havsanemoner" (23–25 gen., 32–38 sp.)

[Gr. *aktis*, genit. *aktinos* = stråle]

Skelettlösa, nästan uteslutande bentiska former. Arterna kan med hjälp av aboraländen (kallad basalskiva resp. physa hos epiresp. endofauna-arter) & stundom tentaklerna förflytta

sig över eller i underlaget. Har normalt 2 siphonoglypher. Från mesenteriefilamentens underkant utgår ofta körtel- & nässelcellsrika trådar, acontier, vilka vid försvarsbehov kan kastas ut genom cinclider (porer i kroppsväggen) el. munnen. Skaftet ovanför basalskiva el. physa benämns scapus. Detta kan hos en del taxa upptill ändra utseende från peridermklädd till kal. Denna nakna del kallas då scapulus. Ofta är i stället scapus övre del invikt, varvid en fossa (ringformig ränna) bildas mellan yttre tentakelkransen och scapus. Kanten mellan fossan & scapus benämns parapet. Området mellan yttre tentakelkrans & parapet kallas capitulum, vilket således motsvarar scapulus. Vid extrem töjning (& givetvis vid hopdragning) är den hos vissa arter svårskönjbar. Några få taxa saknar övergångszon mellan scapus & yttre tentakelring. Många arter har god regenerationsförmåga, vilket bidrager till att de kan uppnå hög ålder. En del arter har livsspann på flera decennier, sekler & ev. t.o.m. millennier. För vissa arter spekuleras om nära obegränsad livslängd (åtminstone i klonform), ty ihop med bl.a. hydror verkar de (& en del andra hexakoraller) ej som de flestra andra organismer åldras, men faller ändå vanligen till slut offer för predatorer, oavsett ålder. Av arter, som har förmåga att röra sig, så har visats att individer som ej har god födotillgång, kryper mer än städseväxta exemplar. Av arter med könlös förökning, så delar sig välnärda individer i regel oftare än svältfödda. Planula-larv planktotrof hos många arter, i.e. försedd med mun & gastrovaskulärhåla & är i andra änden ofta försedd med ett s.k. apikalorgan, d.v.s. förutom ordinarie korta kroppscilier finns i ena änden ett hundratal hopvirade cilier av nästan halva larvens längd, vilka tjänstgör som ett organ för framdrivning & igenkännande av lämplig botten. Totalt är 46 fam., 220 gen. & ≈1200 spp. kända. Av de 4 (m.el.m. parafyletiska) subordi (nyligen utökade m. PTYCHODACTIARIA (se Zoantharia ovan)) saknas ENDOCOE-LANTHEACINA Carlgren, 1925 (2 fam., 6 gen. & 14 sp. i världen) i våra hav. Alla nematocysttyper, som finns hos CORALLIMORPHARIA, finns, men även amastigophorer. På mänsklig hud är de flesta inhemska arter ganska harmlösa, men vissa undantag finnes. Värst stingande i europeiska hav tör vara den fr. Portugal & söderut utbredda & i V Atlanten från Bahamas & Florida till Brasilien spridda *Alicia mirabilis* Johnson, 1861 [James Yate Johnson, 1820–1900, advokat & naturalist på Madeira, förklarade ej vilken Alicia / Alice beskrivningen från Funchalviken avsåg, möjl. hustrun?], som har en gråaktigt hyalin långsmal (≤ 4 dm hög) stam försedd med grova värtlika utväxter. Dessa 'värtor' innehåller cnidocyster m. förmåga att åsamka rejäl smärta även på mänsklig hud. Arten är blott fångstaktiv under mörker, så under dagen drar den ihop sig till en blomkålseller kaktusformad figur. I tropiska Stilla Havet finns 'helveteseldanemonen' *Actinodendron plumosum* Haddon, 1898, som bör handhavas mkt försiktigt. Den tillhör en Indo-Pacifisk fam., Actinodendronidae Haddon, 1898, med 3 släkten, som avviker från andra havsanemoner genom att tentaklerna är fjäderlikt förgrenade (liksom hos arter av Octocorallia, men skiljer sig från dessa genom att sidogrenarna blott är värtlika eller i sin tur förgrenade) & besitter pregnant brännförmåga. I bl.a. Röda Havet finns den likaså Indo-Pacifiska *Triactis producta* Klunzinger, 1877, vilken tillhör samma fam. som *Alicia* ovan, Aliciidae Duerden, 1897 & likaså åsamkar smärtsamma brännskador. En art av *Condylactis* Haddon & Shackleton, 1893, utbredd bl.a. i Karibien (fam. Actiniidae), har rapporterats kunna ha letal utgång för offret.

PROTANTHEAE(INA) Carlgren, 1891

{pråtanteä} (2 gen., 2 sp.)

Med blott 8 fullständiga mesenterier. Enda subordo med ej retraktila tentakler. Mesenterial-filamenten utan flimmerstrimor. Siphonoglypher liksom sphinkter (ringformig slutarmuskel på munskivans undersida) finnes. Acontier saknas. Våra 2 arter tillhör enda familjen: Gonactiniidae Carlgren, 1893 & är subordningens enda kända företrädare i världen.

Gonactinia M.Sars, 1850 (1 sp.)

Tentakelantal litet, vanligen runt ca 16.

prolifera (M.Sars, 1835) {gånaktinia prälfifera}

[Gr. goneuo = generera / Gr. gonos = avkomma + Gr. aktis, genit. aktinos = stråle / L. proliferus = bärande avkomma]

D: 2–60, F: köttfärgad, vit el. hyalin, L: 0.4, HB, Katt.-Bohus.Nord. Kan simma med hjälp av de 10–20 (ofta 16) ej retraktila tentaklerna (sittande i två kretsar) och fortplantar sig i ej oväsentlig grad medelst proliferation (avknoppning av nya individ via tvärdelning) efter det att en ny tentakelkrans utvecklats utmed djurets mitt.

[*Gonactinia prolifera*](#)

Protanthea Carlgren, 1891 {pråtanteä} (1 sp.)

Tentakler många, upp till ca 200.

simplex Carlgren, 1891 {sfimpleks} "Gullmaranemon"

[Gr. protos = först + Gr. anthos = blomma / L. simplex = enkel]

D: 15–50 (500), F: laxrosa med blekare el. vita tentakler, L: 2 (exkl. tentakler), HB, Katt.-Bohus. (särsk. Gullmar)-N Nord. Trivs på lokaler med minimal vattenturbulens. Fortplantar sig vanl. sexuellt. Lossrivna vävnadsbitar (ej tentakler) av denna sköra art kan dock regenerera till kompletta individer. Arten har något vidare munskiva (ca 1.5 cm) än anföringsplatta (ca 1 cm) & de 100–160 tentaklerna sitter i 5–6 kretsar varav de inre tentaklerna är något längre (≤ 1.5 cm) än de yttre. Tycks föredra polychaeter som byten, men är säkert ej sparsmakad. En något snarlik art är den närmast fr. Shetland & SV Nordsjön fr. kelp-miljö kända *Actinothoe sphyrodeta* (Gosse, 1858) [Gr. sphyra = hammare + Gr. detos = bunden (ev. hänvisande t. artens förkärlek för lokaler med svår sjögång)] (fam. Sagartiidae), vars scapus är hyalint vitaktigt med antydning till mera opakvita längsstrimor & vars munskiva är vit till gult blekorange och de ganska grova tentaklerna är vithyalina & färre än 120 samt artens ytterdiameter vanligen ≤ 1,5 cm.

[*Protanthea simplex*](#)

NYNANTHEAE(INA) Carlgren, 1899

{nynanteä} (21–23 gen., 30–36 sp.)

[Gr. nyn = nu + Gr. anthos = blomma]

Oftast med fler än 8 fullständiga mesenterier. Mesenterialfilamenten har flimmerstrimor. Tentakler retraktila. Oftast med 2 siphonoglypher. Sphinkter finnes i regel. En infraordo, **Boloceroidea** Carlgren, 1924, saknar företrädare i våra hav, men omfattar världsvitt 2 fam., 4 gen. & 8 sp.

THENARIA Carlgren, 1899

{tenária} (11–13 gen., 16–19 sp.)

[Gr. *thenar* = handflata]

Fotskiva finns & är avgränsad mot scapus medelst en s.k. limbus, d.v.s. en tydlig gränskant. Adulttentakler >36. En för området obekant art av sannol. denna grupp (ev. en *Phellia* Gosse, 1858 el. *Kadosactis abyssicola* (Danielsen & Koren, 1879)) tycks finnas i Kosterområdet nedom ≈130 m djup. Den har setts via ROV vid t.ex. Ulvillarne nära Ramsö & är en ganska långsträckt (≈1 dm) art med skaft uppdelat i en brunaktigt peridermklädd scapus & en kortare naken scapulus. Skaftet tör vara upp till dryga 2 cm i Ø & tentaklerna är många (> 100) & ganska långa & spetsigt smala i ändarna samt liksom skivan rödaktiga basalt men övergående i mera hyalint ofärgad (el. svagt grönaktig färg) mot topparna. Arten sitter i regel anfastad i småsprickor i bergbottnar, så fotens utseende är något oviss. Den verkar ej särskild störd av ROV-utrustningen utan plägar hålla tentaklerna utspärade även vid kraftiga virvlar från denna, då artens skaft kan svaja fram & åter ganska kraftigt. Dess sätt att sätta sig i spricksystem gör den förvisso ganska svår att skrappa upp, så möjl. är den ännu helt obeskriven – åtminstone är nästan ingen snarlik art känd från S Skandinavien.

ENDOMYARIA Stephenson, 1921

{endomyária} (4 gen., 5 sp.)

[Gr. *endon* = inom + Gr. *mys* = muskel]

Saknar acontier. Sphinktermuskulatur endodermal el. saknas. Habituellt liknar denna grupp **Mesomyaria** (se nedan) men skiljer ut sig från **Acontiarina** genom att tentaklerna oftast är relativt grova och minskar i längd utåt. En tentakel i den yttre kretsen är dock i regel längre än halva längden av en tentakel i en inre krets. Svenska arter tillhör **Actiniidae** Goldfuss, 1820 [n. cons., Op. 1295, ICZN] (totalt ≈ 200 spp.), liksom den närmast mellan Vestfold & Kolahalvön kända *Actinia* Linnaeus, 1767 [n. cons. Op. 1295 ICZN] *equina* (Linnaeus, 1758) [L. *equus* = häst, *equinus* = hänförlig till hästar] [n. cons. d. o], vilken är vivipar, såttillvida att sexuellt åstadkomna ungar utvecklas i kroppshålan & 'spottas' ut ur moderdjuret när de färdigutvecklats & sätter sig i dess närhet. Tentakler sitter i 5 kretsar om 12+12+24+48+96 = 192. (Denna långlivade art är lätthållen i akvarium. Sir John Dalyell höll på sin tid en individ kallat 'Grannie' fången i decennier & vid hans död i början av juni 1851 övertogs den av Prof. Fleming, som höll den i sitt hem, men medtog djuret att visas f. kurser under paroll 'oculus non minibus' [se men ej röra] tills han dog (Nov. 1857), varpå änkan överlämnade djuret till Fleming's vän James M'Bain, som blev intresserad av havsliv som skeppsläkare under arktiska valfångstexpeditioner & senare ombord på HMS Investigator. Under hans vård skrev Adam White en artikel om djuret riktad till barn, där det erhöll namnet Grannie & D'Arcy Thompson fick då som barn mata det – och fick därvid kanske sitt intresse för naturen. Kort innan sin död i mars 1879 överlämnade M'Bain djuret till John Sadler, 1837–82, aktiv i Edinburgh bot. trädgård, som höll djuret t. sin egen död i Dec., varpå hans efterträdare där, Robert Lindsay övertog vårdnaden. På så vis fortlevde djuret i Edinburgh i 59 år, ty Grannie dog 4: e aug. 1887 & hade fångats vid North Berwick, Firth of Forth 1828, då djuret bedömdes vara minst 7 år gammalt). Enligt uppgift utplanterades några akvarieexemplar i N Bohuslän vid millennieskiftet, där överlevnadsutsikter ev. finns, med tanke på deras förekomst V om Oslofj., men sannolikt har de ej klarat sig, när inga observerats därpå. Temp.-område är 2–28° C & salinitetskrav ≥28 ‰, så svenska ytvattenförhållanden ar ev. alltför variabla. Arten är minst lika bred som hög, ehuru exemplar under en cm storlek kan vara högre än breda & den går ofta i m.el.m. enhetliga nyanser av rött el.

brunt (ev. med något ljusare munkiva; i Norge oftast röd & djup mellan 0–10 m), men övergångar till grönaktigt kan förekomma & i S Nordsj. finns den rent grönaktiga *A. prasina* Gosse, 1860 [Gr. *prason* = purjolök, *prasinus* = purjolökgrön] liksom en art m. brunaktig scapus-färg utmed vilken tydliga ljusa längsstrimor löper, vilken kallas *A. cf. striata* Rizzi, 1907 [L. *striatus* = strierad]. Vid SV Britt. Öarna & NV Frankrike finns äv. en art av släktet, vars rödbruna scapus har gott om ljusa (mest grönaktiga) fläckar, *A. fragacea* Tugwell, 1856 [L. *fragum* = smultronplanta]. En annan skandinavisk art är den mellan Bergen & Møre utbredda 'vaxrosen' alias 'ätbara havsanemonen' *Anemonia* Risso, 1826 *viridis* (Forskål, 1775) (Syn.: *A. sulcata* (Pennant, 1777)). De båda senare släktena har parapet & fossa (liksom alla skandinaviska släkten av familjen utom *Bolocera*) men saknar vårtor på scapus. De kan åtskiljas genom att *Actinia*, vilken når en basalskive-Ø om ≤5 cm, lätt drar in sina tentakler och i regel har en tunn blå linje utmed limbus samt har en enkel krets med en typ av nematoblastrika ihåliga vårtor i fossans periferi, s.k. acrorhagi, vilka brukas för inomartsaggression och hos denna art plägar vara ljusblå (ehuru andra färger kan finnas), medan den senare, som blir ≤7 cm diagonal över fotskivan, bär acrorhagi på parapeten & drar ej heller så lätt in sina tentakler. *A. viridis* är brunaktig över munkiva och scapus medan dess tentakler (retraktila, men drages oftast ej alls in) i regel är grönaktiga med purpurtoppar. De sitter i 6 kretsar om 8+12+18+46+78+8 = 170 exklusive två s.k. direktiventakler och är alla kantnära, lämnande ett stort fritt område runt munnen. [Anrättningsförslaget nedan för *A. viridis* emanerar från den engelske biologen & naturfilosofen Philip Henry Gosse, 1810–88, en kusin till Thomas Bell (q.v.), vars mor Susan, 1750–1829, kom att intressera nevon för naturvetenskap när hon varit lärarinna & som sådan var brittisk pionjär med att hålla marina evertebrater levande i fångenskap. Han behandlade koralldjuren i boken 'Actinologia Britannica' och myntade ett nytt ord medelst titeln på boken 'The Aquarium', från 1854: Efter att främmande föremål avlägsnats från levande djur, ägg & brödpaneras de samt stekes. Smaklig måltid! Denna art är likaså huvudingrediens i 'Rastegna', en provensalsk anrättning. Även *Actinia equina* har nyttjats i det mediterrana köket, ehuru i mindre omfattning. Grönländsk urbefolkning lär i sin tur ha ätit en *Urticina* – art. Gosse, som stod lite vid sidan av samtida biologer, men var en mycket produktiv publicist, vann en enorm läsekrets bland viktoriansk medelklass, även av fackbetonad litteratur. Han vävde samman naturvetenskapliga observationer med religion på ett ganska säreget sätt & tog avstånd från evolutionsteori, ehuru han t.ex. korresponderade med och flitigt citerade C. Darwin]. Vid S & V-brittiska kuster finns bl.a. äv. 2 arter av *Anthopleura* Duchassaing & Michelotti, 1861, ett släkte med vårtor på scapus, men med tunnare tentakler än t.ex. *Urticina*. En av dessa, *A. balli* (Cocks, 1850), har ev. potential att med stigande temperaturer nå något nordligare nejder. Dess scapusvårtor (i 48 längsradar) är relativt små & har en liten röd topp. Grus och andra partiklar fastnar ej vid dem. Den lever vanligen littoralt i sprickor i berggrunden, men kan även förekomma ner till ca 25 meters djup sittande på hårda föremål i mjukbotten och gillar lugna och gärna av organiska ämnen något förorenade områden. Den trumpetformade artens Ø vid basen når 5 cm. Den blir upp till 10 cm hög & Ø runt tentaklerna, som aldrig drages in, är ≤ ≈12 cm. Världs-faunan av gruppen omfattar 12 fam., 81 gen. & ≈263 sp.

Urticina Ehrenberg, 1834 {ortisína} (2 sp.)

Syn.: *Tealia* Gosse, 1858

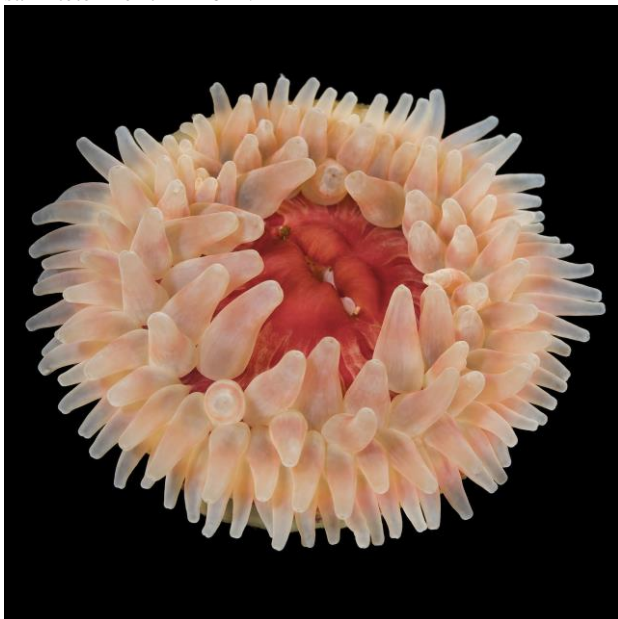
[L. *urtica* = nässla + L. *-ina* = -liknande / Den äldre av två brittiska läkare (sannol. far & son) Thomas Pridgin Teale 1801?-1868 resp. 1831–1923, beskrev 1837 dess anatomi i 'On the Anatomy of *Actinia Coriacea*' (den yngre av namnarna disputerade på en amputationsmetod 1858)]

Scapus vårtig. Med parapet och fossa. Tentakler grova, kretsvis ordnade inifrån och utåt i 10+10+20+40 +80 = 160 eller irreguljärt, ibland med väsentligt färre tentakler än 160.

felina (Linnaeus, 1761) {felína} "Havsros"

[L. *felinus* = kattillhörig, som har med katter att göra]

D: 0->100, F: kroppsvägg ofta karmosinröd el. grön med oregelbundna fläckar; tentakler vita el. gröna med opaka vita tvärband liksom ett brett rött tvärband ungefär på mitten; munöppning rödaktig eller gulgrå, Ø: 12 (exkl. tentakler), HB (gärna på undersidan av stenar eller liknande ställen), SV Öster.Bohus.-Nord. Har bred basalskiva & är vanligen kortare än diametern. Har ofta skalfragment & grus anfastade vid scapus vårtor t. skilln. fr. den helt sublitorala *U. eques* (Gosse, 1860) (Syn.: *U. lofotensis* (Danielssen, 1890)), som aldrig har det men vars vårtor är fler men mindre & mera otydliga (de syns t.ex. ej hos kontraherade individer), men i parapet-regionen har de tendens att vara ordnade i lodräta rader & kan hos somliga individ vara iögonenfallande. Vanligen är höjden hos *U. eques* \geq basalskivans Ø, som ej är mycket vidare än scapus-Ø. Konsistensen är mjukare än hos *U. felina*. Tentaklernas tvärband är ofta otydliga hos *U. eques* & kan saknas helt. *U. felina* tycks åtminstone huvudsakligt reproducera sig könligt & det är ovisst om vegetativ reproduktion förekommer. Dess livslängd är ovisst, men exemplar har hållits i akvarier i >50 år. Den tolererar saliniteter ner till $\approx 20\%$.

Urticina felina

Bolocera Gosse, 1860 {bålåsera} (1 sp.)

[Gr. *bolos* = klump + Gr. *keras* = horn, bøj]

Saknar parapet & fossa. Tentakler grova & längsstrimmiga arrangerade hexamert i 5-6 kretsar, totalt 192 styck i fullt utvecklade exemplar, men tentaklerna stöts ofta av utmed en basal tvärfåra, om djuren hanteras oförsiktigt, ehuru de senare regenereras.

tuediae (Johnston, 1832) {toédie}

[*Tuedia*: Romarnas namn på de maritima delarna av skotska countyt Berwickshire (vid floden Tweed – en anglisering av detta namn) där arten först upptäcktes i Johnston's hemtrakter]

D: 10->2000, F: blekt köttfärgad-rosenröd; tentakler m. samma grundfärg men mörkare, ofta rödbruna, L: drygt 20, MB (dock anfastad på hårda föremål), Öres.-Bohus.-Nord. De grova längsstrimmiga tentaklerna avsnöres lätt vid retning, varvid de av ett otränat öga kan misstagas för nemertiner. Varsamhet anbefalles presumtvt överkänsliga personer p.g.a. de kraftiga nässelcellerna, vilka föranlett det svenska fiskarenamnet 'bränneboll' för arten. Råkor av *Spirontocaris* Bate, 1888 är tyd. associerade med arten liksom amfipoden *Onisimus normani* G.O. Sars, 1891 (*Lysianassidae*). Stundtals finns även en ≤ 25 mm lång gallbildande copepod: *Anthecheres duebeni* M. Sars, 1857 (*Poecilostomatoida*, *Anthecheridae*). *B. tuediae* tillhör de actiniider som kan bli

riktigt gamla. Ett exemplar på dykdjup i Gåseklåvan i Gullmarn har avkonterfejats av åtskilliga fotografier under decennier & tycks ej nämnvärt ha förändrats under denna tid.

Bolocera tuediae

MESOMYARIA Stephenson, 1921

{mesomyária} (2 gen., 2 sp.)

[Gr. *mesos* = mitt, halva + Gr. *mys* = muskel]

Saknar acontier. Våra arter saknar likaså parapet & fossa. Med tydlig fotskiva och mesogloeoal sphinkter. Enda familj i våra hav är *Actinostolidae* Carlgren, 1932. Världsfauunan omfattar 3 fam., 25 gen. & ≈ 76 sp.

Actinostola Verrill, 1883 {aktinåståla} (1 sp.)

[Gr. *aktis*, genit. *aktinos* = stråle + L. *stola* = klänning]

Kroppsvägg tjock & försedd med platta (ej haptiska) tuberkler hos äldre individer. De ej helt retraktila tentaklerna är korta & grova samt arrangerade i kretsar om 6 + 6 + 12 ... inifrån & utåt, med de längsta (av ca skivradie-längd) i de inre kretsarna, medan den allra yttersta kretsen är mycket korta. Den nedom ≈ 16 m (i världen 9-445 m) på skal & stenar (vanligen ej på berg, men gärna *Modiolus*-skal) sittande släktingen *Stomphia coccinea* (O.F. Müller, 1776) [Gr. *stomphos* = skrikig, bjärt, bombastisk / L. *coccineus* = scharlakansröd], når en basalskive-Ø om 8 cm (blir ≤ 5 cm hög) & bildar hopdragen en platt, ganska fast hemisfär, har 6 inre tentakler följda av 10-12 i näst innersta kretsen & ännu fler i de båda yttre kretsarna, tillsammans ≈ 80 . De 6 inre tentaklerna avviker fr. övr. genom att hållas inåtriktade hos expanderade exemplar & en vit fläck finns på skivan vid varje tentakels bas el. på tentakelbaserna. Den eljest grå-, orangeel. gul-färgade (ibl. rosa) munskeivan kan ha röda strimmar, som indikerar mesenteriegränser & actinopharynx ofta rödel. orange-färgad. Grundfärg variabel, i regel oregelbundet storfläckig, från vitt över läder till olika orange – röda nyanser. Tentakler oftast med något ljusare topp och med ett par tvärband i samma nyans. Kan något likna *Urticina*, men saknar helt tuberkler (vårtor).

callosa (Verrill, 1882) {kallåsa}

[L. *callosus* = hård, full av hårda fläckar]

D: 40-225 (2000), F: laxrosa med gulröda strimmar & en blåaktig nyans där ektodermet skavts av; yttre del av munskeiva & tentakler gulröda – orange; munskeivans inre del blekare; svalgrör rödbrunt, L: 18, MB (men på hårda föremål), Bohus.Skag.-Nord. Känns ganska hård att ta på. Höjd > Ø.

ACONTIARIA Carlgren, in Stephenson, 1935

{akantiária} (7-10 gen., 11-14 sp.)

[L. *acontias* = snabbhuggande orm < Gr. *akontion* = pil, kastspjut]

Har acontier – vita hos alla våra arter utom *Adamsia palliata*, som har lila. Tentaklerna plägar stegvis avta i längd och grovlek utåt, så att den yttre kretsen är tydligt kortare & tunnare än den inre. Med 4 familjer i våra hav, men totalt 12 i världen (samt 59 gen. och ca 306 sp.).

Metridiidae Carlgren, 1893 [n. cons., Op. 1269, ICZN]
{metridiidae} (1 gen., 1 sp.)

Med tydlig parapet & fossa. Detta är likaså fallet med fam. **Diadumenidae** Stephenson, 1920. Vår enda art av denna fam., den ≤ 7 cm höga ($\text{Ø} \leq 1.5$ cm), till Europa från Stilla Havet under 1920-talet invandrade, blekt orangefärgade *Diadumene cincta* Stephenson, 1925, vilken 1928 påträffades vid tyska Nordsjökusten & under 1990-talet påträffats i Strömmarna (mellersta Bohuslän) & vid SV Norge samt har konstaterats vara ganska allmän bland t.ex. *Halichondria* även i N Bohuslän (& tycks även finnas i S Östersjön), kan separeras från yngre *Metridium* via sin nästan masklika långsträckthet, de mörka vårtlika cinclid-fläckarna på sin opaka scapus och att parapet & fossa blir osynliga vid extrem utsträckning, då capitulum kan separeras från scapus genom att vara ganska hyalin. Den fortplantar sig medelst laceration & därför påträffas grupper av samma klon bredvid varandra. Actinopharynx är – till skillnad från inhemska förväxlingsarter – ofta kraftigt orange & denna färg når då djupt ner i coelenteron. I regel reagerar den blixtnabbt om den petas på. Den saknar liksom *Metridium* längsgående färgstrimmor på scapus, vilken är orange till brunaktig. Dessutom finns högst 200 tentakler, som plägar ha en vit färgmarkering basalt, medan adulta *Metridium* har tusentals tentakler. En till Br. Öarna & S Nordsjön invandrad pacifisk art av samma familj, den ≤ 4 cm (i regel ≤ 1.5 cm) höga (höjden föga mer än bredden, där munskivan i regel är mindre än fotskivan), vanligen (men ej städse) med karaktäristiska tunna gula – orange längsstrimmor på den eljest i regel mycket ljus olivgröna scapus försedda pacifiska *Haliplanella lineata* (Verrill, 1869) (Syn.: *Diadumene luciae* (Verrill, 1898)), vilken under senare år även påträffats längs Norges yttre Skagerrakkust, men redan 1920 hittades vid Tysklands Nordsjökust. Den har permanent parapet, hyalint grågrön munskiva & ≈ 100 långa hyalina & färglösa eller blekt grågröna tentakler, vilka kan ha strödda vita – grå fläckar, men scapusstrimmorna skiljer den från unga *Metridium*. Denna art påträffas i regel i eller strax nedanför littoralzonen på skal, bryggpålar, *Laminaria*-stjälkar, etc., även i delvis utsötat havsvatten. P.g.a. asexuell fortplantning via längsdelning (el. stundom laceration), så ertappas ofta kloner nära varandra.

Metridium de Blainville, 1824 [n. cons. Op. 1269, ICZN]
{metridium} (≥ 1 sp.)
[Gr. *metridios* = livmoderförsedd]

senile (Linnaeus, 1761) {senile} "Havsnejlika"
Syn.: *dianthus* (Ellis, 1768)

[L. *senilis* = tillhörande gammal folkstam (cf. uttrycket *senat*, som ju i Rom utgjordes mest av gubbar och så är kanske fallet även i USA) / Gen. *Dianthus* = (nejlikor) bland fanerogamerna]
D: 0.5–100, F: mkt varierande; kroppsvägg rödbrun, köttfärgad, olivbrun, laxrosa, ljusorange, gulvit el. vit; munskiva & tentakler har oftast samma färg men kan avvika i grått el. orange, L: 30, Ø: > 15 , HB (gärna i strömt vatten, som på bryggpålar, kajskoningar etc.), SV Öster.-Bohus.-Nord. Planularlarv med apikalorgan. Laceration (avknoppning av nya individ från fotskivan [L. *lacerare* = sönderlita]) kompletterar den sexuella förökningen, varför man ofta finner flera exemplar med en & samma färg i närheten av varandra. Tentakler ofta basalt med vitaktigt tvärband. Dvärgformer uppträder här & var m.el.m. littoralt & kan möjl. visa sig vara artschilda från *M. senile*, antytt av att nakensnäckan *Aeolidia papillosa*, en havsanemon-predator, tycks preferera dvärgformerna.

Metridium senile

Hormathiidae Carlgren, 1925 {hårmatfide} (2–3 gen., 2–3 sp.)

Saknar parapet & fossa. Skaft ej regionindelad, på sin höjd m. otidl. differentierad scapus + scapulus. Kroppsvägg vanl. tjock & fast, ev. m.el.m. läderartad. Tentakler anordnade i hexamera kretsar m. undantag för den djupt – i regel på sjöpungrar – levande, scapulus-saknande, ≤ 18 mm fotskive-Ø *Amphianthus* R. Hertwig, 1882 *norvegicus* Carlgren, 1942, som p.g.a. asexuell lacerationsfortpl. har irreguljärt tentakelmönster (vanl. ≤ 100 koniska tentakler ordnade nära munskivekanten). Den är rosafärgad, övergående i orange mot munnen. Fotskivan är normal, ej utvidgad i 2 mkt breda lober vilka helt 'omfamnar' ett eremitkräftskal som hos den nästan helt till *Pagurus prideaux* Leach, 1815 bundna, i regel med skära fläckar försedda *Adamsia* Forbes, 1840 [John Adams, 17??-98 (drunknade utanför Pembrokeshire 21/2), mikroskopist, som skrev några artiklar 1771, -87 & -97; i ett sista arbete beskrev han en del marina evertebrater fr. Pembrokeshire, bl.a. denna art som *Actinia maculata*. Han var nog släkt med George Adams jr., 1750–95, förf. till 'Essay on the Microscope' där flera nya taxa beskrevs (1: a utgåva 1787, 2: a 1798, den senare vidarebearbetad av den brittiske mikroskopisten Frederick Kanmacher. (Bör ej förväxlas med de brittiska bröderna Henry, 1813–77, & Arthur, 1820–78, Adams, vilka huvudsakl. var malakologer, liksom amerikanske geologen Charles B. Adams, 1814–53)] *palliat* (O.F. Müller, 1776) (Syn.: *Medusa palliata* Bohadsch, 1761 [n. rej.] & *Actinia carcinopados* Otto, 1823), ibland kallad 'mantel-anemon', som likt sitt värdjur närmast finns mellan Kristiansand & Trondheim. En art som osäkert på ROV-fotografier identifierats som *Amphianthus norvegicus* fr. en hårdbotten i Bratten-området i Skag. på ≈ 300 m djup invid en mjukbottenhåla med uppbyggande metangas, fanns där i ansenliga mängder, men de flesta individer hade indragna tentakler & bilderna var ngt oskarpa, så identifieringen har främst gjorts utifrån uteslutning av Skag.-arter, som det ej gärna kan röra sig om och är därför t.v. oviss. De satt främst på klippväggar med många döda skal samt enstaka levande exemplar av *Chirona hammeri*, gärna inuti el. på skal av dessa. (Ev. rör det sig i stället om *Kadosactis abyssicola* (se nedan)). Ej heller är *A. norvegicus*' fotskiva mkt konkav & gripande om en slamkula, som hos den fr. V Skag. kända, nedom 70 m levande *Actinauge* Verrill, 1883 *richardi* (Marion, 1882) [Gr. *aktis* = stråle + Gr. *auge* = starkt (sol-)sken / Ev. efter Jules Richard, 1863–1945, kräftdjursspecialist (fr.a. isopoder), Sorbonne-disputerad 1893. Blev kurator f. furst Albert Grimaldi's av Monaco naturaliesamlingar (chef f. Musée Océanographique fr. 1900) & fursten behjälplig under forskningsexpeditionerna. Sannolikare dock efter Lt. Ernest Richard, 1843–1916, fartygschef på 'Travailleur', under den expedition som insamlade typmaterialet], vars innertentakler är basalt uppsvällda. Dess gulbruna kolumn har stora tuberkler, (≈ 12 longitudinella rader; ändrar upptill med en ring av 12 stora tuberkler). Tentakler korta & vita, röda el. bruna.

Sitter på div. underlag, ofta snäckskal, men ej bunden t. pagurid-bebodda skal som den i SÖ Nordsjön & söderut utbredda *Calliactis Verrill*, 1869 *rondeletii* (Delle Chiaje, 1828) [Guillaume Rondelet, 1507–66, fr. Montpellier, Rabelais' vän; utgav 1554 ett välillustrerat verk i Aristoteles anda om Medelhavs-fiskar & evertobr.: 'Libri de Piscibus marinis'] (Syn.: *C. parasitica* (Couch, 1842)), vilkens skaft – som är längre än brett – utan tuberkler & ej alls är indelat i scapus & scapulus. Kroppsväggen är hård & tjock med vitgul till brungul grundfärg & röda – rostfärgade längsstrimor. Fam. med 15 gen. & ≈110 spp.

Hormathia Gosse, 1859 (1 sp.)

Skaft indelat i en delvis peridermklädd, tuberkelbärande scapus (de övre 'krontuberklerna' är 12 st.) & en med m.el.m. tydliga longitudinella grova åsar (12 st.) försedd scapulus.

digitata O.F. Müller, 1776 {hårmåt(s)ia digitata}

[Gr. hormathos = pärlhalsband / L. digitatus = tåel. fingerförsedd]

D: 25–660, F: under kutikulan är arten vit, köttfärgad, rödaktig, orange e. nästan vit; tentakler & scapulus (omr. närmast utanför dessa) är gulröda, mörkröda, ljusröda, rödbruna el. köttfärgade till blågrått hyalina; muns-kiva vit, köttfärgad el. ljusröd; svalgröret orange el. blekt ljusrött, L: 10, Ø: 10 (fotskivan), HB (gärna på stora snäckskal), Öres.-Bohus.-N Nord. Tentaklerna utan särskilda färgmarkeringar, vanl. ordnade i 5 o-tydliga kretsar (6+6+12+24+48 = 96 inifrån & ut), alla sittande nära kanten på muns-kivan, som innanför tentaklerna uppvisar radiära veck in mot den långsmala munöppningen. De längsta tentaklerna kan nästan (stundom drygt) nå en längd av muns-kivans Ø. Deras form är långsmalt konisk, d.v.s. grova basalt & mycket tunna utmed spetsarna.

[Hormathia digitata](#)

Sagartiidae Gosse, 1858 {sagartiidae} (2–3 gen., 6–7 sp.)

Inhemska arter saknar parapet och fossa. Skaft ej indelat i scapus & capitulum, utan saknar vanligen regioner. Undantag utgör i våra trakter bl.a. (den närmast från Lofoten-området kända), ≤6 cm höga, på grunda sublittoralhårdbottnar levande *Phellia* Gosse, 1858 *gausapata* Gosse, 1858 [Gr. phellos = kork el. ev. Gr. phelleus = stenigt underlag / Gr. gausos = utåtböjd, krokig + Gr. apate = illusion, fel], vars peridermklädda & med bruna tuberkler besatta scapus upptill ersättes av en kal scapulus-zon. Även den djuplevande, ≤2.7 cm Ø, med blekt köttfärgad scapus täckt av slaminlagrad mörkbrunprickig gråbrun periderm försedda *Kadosactis* Danielssen, 1890 [Gr. kados = urna + Gr. aktis = stråle] *abyssicola* (Danielssen & Koren, 1877) (Kadosactidae Riemann-Zürneck, 1991) har en kort naken scapulus-zon. När peridermet avlägsnas syns tydligt dess tenaculi som talrika

papiller. Arten har upp till ≈60 tentakler, varav de inre basalt delvis är brunröda. *Kadosactis* skiljer sig fr. *Sagartiogeton* väsentligen – förutom inre skillnader som att mesenterierna är mkt mera talrika (ej blott aningen fler) i kroppens basala del än i den distala – genom att acontiernas nematocyster är mkt stora medan de är medelstora hos *Sagartiogeton*. Exemplar från Bratten-området, prelim. identifierade som *K. abyssicola* (men som ev. kan ha varit den närmast fr. V Norge kända rosatentaklade *Sagartiogeton tubiculosa* (Danielssen & Koren, 1877)) hade samma orangegula färg på scapulus & scapus (täckt blott av tunt slamskikt) som grunt levande *Alcyonium* & satt i.a. på *Chirona hamneri* – skal samt som hopdragna en subkonisk form ovan en ganska bred & hög, delvis lobarad fotskiva av större Ø än skivans Ø vid tentaklerna. Vid utveckling nås en längd av ≈3–4 ggr Ø. Sagartiidae har >6 par fullständiga mesenterier. De lätt retraktila tentaklerna är många, cincliderna ej iögonenfallande & konsistensen vanligen spröd. Fam. har 14 gen. & ≈85 spp.

Sagartiogeton Carlgren, 1924 {sagartiagétån} (3 sp.)

[Gen. *Sagartia* < (Gr. sagos = täckelse, mantel + Gr. artios = hel, komplett) + Gr. geiton = granne]

Skaftet saknar de adhesiva bleka småfläckar som karaktäriserar de eljest färgvariabla *Sagartia* Gosse, 1855, och är tydligast hos den huvudsakl. på rena, ej speciellt djupa hårdbottnar levande, ≤3 cm skivbas-Ø (som olikt förhållandet hos våra övr. *Sagartia*-arter är < än tentakelskiv-Ø) *Sagartia elegans* (Dalyell, 1848), vilken rart har partiklar fästade vid dess adhesiva fläckar. Skivfärg varierar inom arten & kan t.ex. vara hyalint vit (var. *nivea*) eller laxrosa (var. *venusta*) med ljusa tentakler, ehuru en på olika sätt mönstrad muns-kiva med oftast tvärbandade tentakler tör vara vanligast. Den är svår att lossa från underlaget (som gärna är en hållighet el. spricka i substratet) utan att den tar skada. Acontier utkastas snabbt vid retning och den har p.g.a. könlös fortplantning (laceration el. longitudinell delning) vanl. oregelbundet ordnade tentakler. Släktets båda övriga arter i våra hav reagerar mera trögt vad beträffar acontieförsvar. De har hexamert anordnade tentakler, ej lika iögonenfallande adhesiva fläckar, sitter på mer varierande substrat, förökar sig ej via laceration och är svåra att sinsemellan separera. Den med ≤5 cm skivbas-Ø, ≈12 cm höga *Sagartia troglodytes* (Price, in Johnston, 1847) [Gr. troglo = gnaghål + Gr. dytes = borrhare, dykare] {träglådytes} är ej lätt att förmå använda sina acontier & oaktat att den sitter ganska hårt fästad (ofta på stenar & skal) kan den ofta lossas utan att skadas. Ehuru mkt varierande i färgteckning – dock aldrig med blåa kulörer – har de inre tentaklerna en basal Bformad teckning hos nästan alla individer. Kroppsvägg i regel köttfärgad med ljusare längsstrimor, men mindre påtaglig strimmighet än hos t.ex. nedanstående *Sagartiogeton undatus*. Enär *S. troglodytes* kan påträffas delvis nedgrävd eller nära sand& grusbottnar, är ofta partiklar anfastade utmed skaftets övre del. I regel sitter denna vivipara art med flerfärgade tentakler & skiva anfastad på hårt underlag som är översedimenterat med ett upp till 5 cm tjockt sandlager där blott tentakelkransen sticker upp & den kan dra sig ner totalt i sedimentet. Den äter mest av små tiofotade kräftdjur & amfipoder & har förmåga att lossa från underlaget & förflytta sig – aktivt el. passivt – till annan miljö när så erfordras. Den vanl. ≈15 mm skivbas-Ø stora *Sagartia ornata* (Holdsworth, 1855) [L. ornatus = dekorerad, utsmyckad] (som är ca lika bred som hög) är dock primärt en ren hårdbottenform. Dess basalskiva är mkt vid, men plägar ej sitta så hårt fast mot underlaget. Färg & teckningar liknar föregående ehuru grundtonen plägar vara mera hyalint grön – brun. Dess tentakler är något längre (ungefär som hos *Sagartiogeton*) än hos övr. *Sagartia*-arter. Dess 12 inre tentakler har en basal stor tydlig gräddvit m.el.m. hjärtformad fläck separerande skivans ljusa inre del från de basalt mörka (blekt tvärbandade) tentaklerna, vilka dock i sin fria del är ljusa. Tentaklerna hos *Sagartiogeton* bär ett par

mörkare längsband, vanl. saknade hos *Sagartia*, ehuru slika undantagsv. ses hos *S. troglodytes*.

undatus (O.F. Müller, 1784) {ondátos}

Syn.: *anguicomus* (Price, in Johnston, 1847)

[*L. undatus* = vågformig / *L. anguis* = orm + Gr. *kome* = hår]

D: 2–45, F: mkt varierande men i typiska fall med köttfärgad fotskiva & kroppsvägg (med fina bruna prickar); kontraherad verkar den distala kroppsväggen gråaktig; från den jämmt rundade fotskivan löper blekt gräddfärgade strimmor uppåt; muns-kivan genomskinligt blekgrå eller brun (ofta med tunna gräddfärgade radiära streck och otydligt markerade grå eller bruna teckningar som kan innesluta långsmala gräddfärgade fläckar mitt emellan munröret & tentakelbaserna); tentakler blekgrått hyalina med ett par olivbruna längs-linjer och vanligen i utsträckt tillstånd lika långa som (eller aningen längre än) kroppsväggen (till skillnad från arter av *Sagartia*, som har kortare tentakler); N.B. Slika tentakel-längs-linjer förekommer ej hos *Sagartia*, L: 12, HB-SB-MB (vanligen ej på ren hård-botten utan på stenar och skal i mjukbottenmiljö), S Öster.-Bohus.-Nord. Scapus vanligen helt el. delvis täckt av slam el. fin sand. Kan möjl. förväxlas med den på varjehanda hård-bottensubstrat (även sekundär hård-botten, t.ex. *Turritella*-skal) mellan ≈10–100 m sittande, ≤3 cm höga *S. laceratus* (Dalyell, 1848), vilken dock plägar utskilja sig genom sin i kanten, p.g.a. lacerationsfortplantning, mycket flikiga fotskiva. Muns-kivens färgteckning har dessutom ofta orange inslag, t. skilln. Från *S. undatus*. Fotskiva & kroppsvägg är m.el.m. orange – vita – blekt laxfärgade med orangefärgade (brunröda) längsstrimor, sammansatta av små oregelbundna fläckar.

viduatus (O.F. Müller, 1776) {vidoátos}

[*L. viduatus* = efterlämnad, sörjande, försatt i änkestånd < *L. vidua* = änka, ogift, ensamlevande kvinna; jfr. Eng. widow, Fr. veuve, It. vedova, Sp. vidua, Ry. & Tjeck. vdova, Ty. Witwe, Holl. weduwe och Welsh gweddr, vilka alla härleds fr. Indoeurop. widhewo med roten weidh i betydelsen åtskild, som även känns igen i vårt ord dividera & Eng. divide]

D: 0.5–6 (23), F: fotskiva & kroppsvägg i grunden grå, grågrön el. möjl. blågrön med breda mossgröna längsband; tentakler hyalint grå med ett par sjögröna – bruna (basalt ngt förtjockade) längs-linjer; muns-kiva gråvit m. vita – gulvita fläckar mellan svalgrör & tentakler samt med halvmånformade bruna fäcker på var sida av tentakelbaserna, L: 5, HB (vanl. bunden till *Zostera marina* el. på alger & stenar i *Zostera*-ängar, ehuru den under massförekomstperioder kan påträffas i övre sublittoralen även på t.ex. blåmusslor & brunalger & ock konstruktioner av släta plaströr tycks kunna vara lämpliga underlag för arten), Katt.-Bohusl.-NÖ Nord. Kroppsvägg glatt. Beståndsregleras främst av den prederande nakensnäckan *Aeolidiella glauca* (Alder & Hancock, 1845), men har – likt *S. laceratus* (men t. skilln. fr. *S. undatus*) – förmåga att fortplanta sig via laceration (Ron Ates – pers. komm.), så populationen kan i vissa fall ganska snabbt återkomma i urprunglig numerär.

Sagartiogeton viduatus

ABASILARIA Carlgren, 1905

= **ATHENARIA** Carlgren, 1899

{*abasiliária*, *atenária*} (10 g., ≈15 sp.)

[Gr. *a-*: negationsprefix + *L. basilaris* = hänförande sig till fundament < Gr. *basis* = bas, fundament / Gr. *thenar* = handflata]

Basiliarmuskler saknas. Aboral kroppssända ofta avrundad; om fotskiva finns är den ej välvgränsad mot scapus, d.v.s. limbus saknas. Vanl. grävande el. hålrumsväljande former, ehuru *Andvakiidae* Danielssen, 1890 m. den ≤1 cm höga & ≤4 mm breda *Andvakia* Danielssen, 1890 [*Andvake*: 'Nomen tubae Sverre's regis', i.e. den lur som Sverre, Birkebeinarne's ledare, blåste i vid Olavskirken, Bergen för att samla mannarna då bondehären under Jon Kutissa hotade dem, vintern efter att birkebeinarne i Trondheimstrakten slagit en här under kung Magnus Erlingssons ledn. vid Ilevollen, året efter slaget på åkern Kalvskinnet vid Nidaros (belägen nära muséet i centrala Trondheim), 1179, då Magnus' far, jarl Erling Skakke bet i gräset. (Enl. den, av den isländske abboten Karl Jónsson, delvis från kung Sverres egen diktamen, nedtecknade 'Sverres saga') / vår inhemska art är ej särskilt lur-lik, men släktets typart, den upp till 7 cm höga *A. mirabilis* Danielssen, 1890 fr. ≈200 m djup sandig botten i Sognefjorden erinrar i utsträckt tillstånd något om ett sandinkrusterat ymnighetshorn] *parva* Carlgren, 1940, vars cylindriska kropp är indelad i 3 regioner, varav scapus har välutvecklade adhesivpapiller, sitter fast på skal & stenar nedom 50 m, liksom fallet även är med en till *Octineonide* Fowler, 1894 hörande art (se *Edwardsiidae*). *Andvakiidae* & *Octineonidae* har acontier & sphincter; övr. fam. i gruppen saknar acontier & (undantag *Halcampidae*) – äv. sphincter. Tentakler vanl. ≤36 (kan saknas helt). Världsfunan omfattar 10 fam., 46 gen. & ≈147 spp.

Halcampidae Andres, 1883 {halkämpide} (1 gen., 1 sp.)

Har 8–12 korta tentakler och 12 (8 el. 10 undantagsvis) fullständiga mesenterier. Kropp indelad i physa, scapus (som har adhesiva papiller, s.k. tenaculi, & en tunn periderm) & scapulus. Den till *Halcampoididae* Appellöf, 1896 hörande, likaså (huvudsakligen i skalsand) grävande, sannolikt blott nattaktiva *Halcampoides* Danielssen, 1890 med typart *H. abyssorum* Danielssen, 1890 från Norska Havet utanför NV Norge. En i Katt. & Skag. ≈10 cm lång art av detta taxonomiskt ännu förvirrande släkte har benämnts *H. purpurea* (Studer, 1848), vilken beskrevs från södra

halvklotet och har ansetts finnas vid Irland, men där, vid Isle of Man & vid Brest nu i stället benämns *H. elongatus* Carlgren, in Stephens, 1912, ehuru en annan obekant art av sannolikt samma släkte observerats vid Skottland & Guernsey. Släktets arter har 12 långa tentakler & 12 längsfårar utmed fullständiga mesenterier, är ej indelade i tydligt avgränsade kroppsregioner samt saknar periderm. Kroppsfärg hos sydsandinaviska exemplar går i ljus köttfärg till svagt orange upptill & dess tentakler är bruna mjöl. med en oregelbunden vit fläck vid baserna. Det ena artnamnet tör hänsyfta på att vid spritkonservering, så purpurfärgas konserveringsmedlet & delar av djuret – åtminstone hos material från Skag. Den likaså med 12 långa spetsiga tentakler, men även med ett karaktäristiskt uppåtstående lobar utskott i munnens svalgregion (en s.k. conchula – som hos våra grävande arter blott finns hos detta släkte) försedda & med varvade W-formade brun & vitaktiga tvärband på tentaklerna, ≤ 3 dm långa *Peachia* Gosse, 1855 *cylindrica* (Reid, 1848) (Syn.: *P. hastata* Gosse, 1855) [C.W. Peach: (se *Biemna*) / Gr. *kylindros* = rulle, cylinder / L. *hastatus* = spjutformad < L. *hasta* = spjut] är otvetydigt indelad i 3 regioner. Dess sommartid aktiva långlivade pelagiska subkoniska skära larv är parasit på diverse medusor, fr.a. *Eutonina indicans*. Huruvida den från djupt vatten vid Bergen beskrivna *P. boeckii* (Koren & Danielssen, 1856) [sannolikt Prof. Christian Peter Bianco *Boeck*, 1798–1877, norsk läkare, intresserad något av marina organismer; mindre troligt är sonen Axel *Boeck* (q.v.), som vid beskrivningen nästan ej hunnit påbörja sin zoologiska bana] är en god art eller en synonym till ovanstående är ovisst. Den separeras från den förra genom att dess conchulas tre lobber är rektangulära och helbräddade, ej i sin tur uppflikade så att lobantalet verkar vara 6–10 som hos den förra. Huruvida två exemplar från 97–100 m djup utanför Sotenäset (det största med basal \varnothing av ≈ 13 mm & 4–7 cm långt – mycket kompressibelt), till färg som kroppsform erinrande om *Priapulius caudatus*, kan ha varit *P. boeckii* (som ett hastigt uppvisande av conchulan antydde) är ovisst. *Peachia* ligger som adult nedgrävd i sandiga sediment och sträcker ut sina långa tentakler utmed sedimentytan medan *Halcampoides* under dager är helt nedgrävd men nattetid sticker upp en försvarlig del av kroppen ovan sand/grus-ytan, från vilken dess långa tentakler hänger i strömmen för att fånga byten. Tentaklerna hos *Peachia* är långa blott när de sträcks ut från nedgrävd position, eljest relativt korta och de är gräddfärgade med brunare tvärband, medan själva muns-kivan hos vissa exemplar kan vara rent vit, hos andra exemplar av samma kulör som tentaklerna. Dock kan exemplar från våra hav ha rödbruna tillspetsade tentakler & scapus tjockare nedre del kan vara ockrafärgad, medan dess smalare övre del kan vara mörkare (nästan svart). Släktets utsida har haptiska fläckar & alldeles nedom muns-kivan finns en ring av vitaktiga fläckar. Släktet *Peachia* tillhör fam. *Haloclavidae* Verrill, 1899, liksom den i physa & scapus uppdelade, nedom ≈ 20 m i sand eller grus (ofta under stenblock) nedgrävda, ≤ 12 (vid Skandinavien ≤ 1.5) cm långa *Anemonactis mazellii* (Jourdan, 1880) [mazel är nog ej något hedrat personnamn här, ty det stavades med gement m i beskrivningen, möjl. efter Hebr. *mazal*, *mazel* = öde, framtid, lycka, eller kanske efter någon plats vid Marseille-bukten, varifrån typen beskrevs], vars 20 mörkfläckat gräddorangefärgade grova tentakler (i 2 ringar om 10 vardera) har typiska kulformade spetsar (acrosphaerer), ty tentaklerna har en konstriktion nära spetsen. Dess scapus är köttfärgad eller orange – cinnober & har en opak gräddfärgad längsstrimma mellan varje mesenterial-band. (Tentakelfärg basalt brunaktig, följt av ett ljusare område fram till konstriktionen & spets rödbrun hos skand. individ).

Halcompa Gosse, 1858 (1–2 sp.)

[Gr. *hals* = hav + Gr. *kampos* = havsdjur / Gr. *kampe* = larv, böjning]

chrysanthellum (Peach, in Johnston, 1847)

{halkämpa krysanterellom}

Syn.: *duodecimcirrata* (M. Sars, 1851)

[Gen. *Chrysanthemum* ('kragblommor') + L. *-ellum*: dimin.-suffix / L. *duodecim* = tolv + L. *cirratum* = krusig, lockig]

D: 10–113 (195 – egen iakttagelse), F: physa färglös m. små vita fläckar; köttfärgad i övr. men ofta brunröd distalt; tentakler korta & vita – gulvita m. 3–6 mörkare (ibl. rödbruna) tvärband, L: 7, \varnothing : 0.6, MB-SB, S Öster. (Bornholmsomr. & Karlskrona)-Bohus.-Nord. Unik ovipar-bentisk-detritotrofisk larvutveckl. Peridermet runt scapus & delvis physa ockrabrun (stundom nästan svart) & består delvis av barkflagelika stycken. Tentakler ej spetsiga, dels cylindriska, dels färre (vanl. 12 & mkt korta) än hos den m. 16 tentakler utrustade, städse med starkt sandinkrusterad scapus försedda (nedom ≈ 230 m levande) förväxl.: arten *Paraedwardsia arenaria* Carlgren, in Nordgaard, 1905. Vid tentaklernas bas utsida kan ett par vita fläckar finnas & på insidan en mörk fläck.

Paraedwardsia arenaria

Edwardsiidae Andres, 1881 [n. cons., Op. 1294, ICZN] (3 gen., 7–10 sp.) {edouardsfide}

Saknar acontier & sphinkter. Med 8 fullständiga mesenterier (s.k. macrocnemer) och minst 12 tentakler. Kroppsvägg delvis peridermklädd (dock saknar en liten brittisk brackvattenslagunart periderm). Övr. fam.: r har >8 utifrån synliga mesenterier, utom *Octineonidae* Fowler, 1894 med den ≤ 1 cm höga, koniska, nedom ≈ 40 m levande hårdbottenformen *Octineon* Fowler, 1894 [L. *octo* = åtta + L. *-inus*: suffix m. bl.a. betydelse: karaktäriserad av + Gr. *on* = varelse] *suecicum* Carlgren, 1940, som har 8 macrocnemer & tillplattad bas & den nedom ≈ 35 m djup mjukbottenlevande, ej peridermklädda, tentakelavsaknande, masklika *Limnactinia* Carlgren, 1921 *laevis* Carlgren, 1921, som har 8–10 macrocnemer & tillhör fam. *Limnactiniidae* Carlgren, 1921. Den är hopdragen ≤ 2.7 cm lång & ≤ 4 mm bred och är opak vit – gulvit med smuts-gula filament & gonader & kan distalt ha bruna småfläckar (& jämte vår västkust känd fr. Island & N Norge). Dessutom är den grunt men tydligt längsfårad och har en starkt förtjockad muns-kiva & låter sig vanl. blott fångas med djupgrävande redskap. En nordatlantisk mycket salinitetsplastisk (ca 2–52 ‰, ehuru sannolikt mest välanpassad i intervallet 11–18 ‰) liten (vanl. $\approx 15 \times 1$ mm stor, men kan bli upp till 4 cm lång & 2 mm i \varnothing) art fr. närmast SÖ Britt. Öarna är *Nematostella vectensis* Stephenson, 1935, som lever nedgrävd i sediment på grunt vatten i mkt lugna laguner där lott de ≤ 16 långa tentaklerna sticker upp & där tätheten kan överstiga 10000 / m². Den tål äv. ett omfattande temp.-intervall (-1 – 28°C), men arten har ringa spridningsförmåga (fortplantar sig asexuellt) & höga habitatkrav (tål t.ex. blott mycket svaga vattenflöden under 0.18 cm / sek.), så man kan knappast förvänta att den dyker upp vid våra kuster

i brådskat. Den tillhör en liten grupp av havsanemoner, som jämte sexuell fortplantning äv. har förmåga att tvärdela sig (blott 4 andra arter havsanemoner vets ha denna förmåga), vilket den brittiska populationen – som tycks bestå av idel ♀♀ – tycks göra. (Näst största fam. med >100 spp).

Edwardsia de Quatrefages, 1841 [n. cons., ICZN] (≈5 sp.)

[**Milne Edwards**, Henri, 1800–85, fransk zoologis stora namn vid 1800-talets mitt. Han var 27: e barnet (sic!) till engelsmannen William Edwards, som haft plantage & varit milisöverste på Jamaica & Elizabeth Vaux, vilka sedan de lämnat ön först flyttat till England & därifrån till Bruges i Belgien (då tillhörigt Frankrike), där Henri föddes. År 1814 flyttade familjen dock till Paris. Henri uppfostrades av en äldre bror enär fadern lång tid satt fängslad för att ha hjälp engelsmän att fly från Belgien under kriget. Han utbildades i medicin & disputerade 1821. Hågen stod dock till zoologi & han blev – liksom vännen Audouin (q.v.) – elev till Cuvier (q.v.), blev professor 1832 (året efter han fått franskt medborgarskap) & övertog entomologistolen vid muséet i Paris efter Audouins död 1841. Henri var fader till **Milne-Edwards**, Alphonse, 1835–1900, som var specialist på fr.a. djuplevande decapoder & under seklets sista decennier föreståndare för Paris-muséet. Milne var i dopet tänkt som förnamn, men Henri började nyttja det som del av efternamnet, för att utskilja sig från sin stora släkt och skrev det självt utan bindestreck, medan Alphonse städse brukade bindestreck]

12–20 tentakler & välutveckl. physa, scapus (med tydligt, väl fastsittande periderm) och scapulus. I scapusväggen mellan mesenterierna finns s.k. nemathybomer (nässelcellrika sfäriska invaginationer), men ibl. svårskönjbara utan snitning hos vissa arter. Våra båda övr. gen. **Edwardsiella** Andres, 1883 (Syn.: **Milneedwardsia** Carlgren, 1893 & **Fagesia** Delphy, 1938 [Louis **Fage**, 1883–1964, fransk kräftdjurs-parasitolog]) & **Paraedwardsia** Jørgensen, ex Carlgren MS, in Nordgaard & Jørgensen, 1905 saknar såväl tydlig physa som nemathybomer. **Edwardsiella** är hålrumslevande & saknar tenaculi på scapus medan **Paraedwardsia** lever nedgrävt & har mkt adhesiva tenaculi. Den från V Norge kända, nedom ≈10 m levande **P. sarsii** (Düben & Koren, 1847) har 20–30 långa tentakler, ej 16 som **P. arenaria** (redovisad ovan under **Halcampa**). Den ≈80 m djupt levande, ≤4.5 cm långa **Edwardsiella loveni** (Carlgren, 1893) påträffas typiskt i döda **Lopheliaskellett**bägare & har en m.el.m. polygonal scapus, iklädd tjockt periderm. Den grunt (hos oss ofta runt ≈30 m) levande, ≤3 cm långa (≤4 mm Ø) **Edwardsiella carnea** (Gosse, 1856) har varken särskilt tjockt periderm (brungult) el. polygonal scapus-form & påträffas vanl. under basen av **Alcyonium**kolonier & liknande epifauna (& i slaggklumpar, men kan äv. finnas i basen av i exponerade lägen växande **Nemertesia**-kolonier & kan fortplanta sig asexuellt via stoloner fr. individbasen (tidigare okänd variant av laceration; egna nya rön fr. Sörgrund, Sotenäset, Aug. 2009, där arten liksom på Svaberget tillhör dominanterna, så ev. kan äv. **E. loveni** kan föröka sig likartat)). (Dess långa skärt hyalint spetsiga tentakler arrangeras i 4 kretsar 6+6+2+ 13 el. 14 = 27–28, exception. 36). **Edwardsiella**-arter, (åtm. den i NV Atl. utbredda **E. lineata** (Verrill, in Baird, 1873) & **E. carnea**) har stora masklika larver, som är fakultativa kammanet-parasiter, den 1: a blott på **Mnemiopsis**, den 2: a ev. äv. på andra arter (påträffad av systrarna Maude Jane, 1866–1953, & Constance **Delap**, 1868–1935, vid Irland på 'Bolina'; okt. 2007 var åtskilliga **Mnemiopsis** vid Bohusl. angripna av flera mm långa skära larver. Ock **Peachia** nyttjar åtminst. medusor; **P. cylindrica** har sommarlarver, medan e.g. **E. carnea** har höstlarver. Vid 18s-rDNA-analys fr. svenska **Mnemiopsis**-parasiter erhöles perfekt matchning av **E. lineata**, men ev. kan **E. carnea** ha nästan identiskt genom, så tills detta uttrönts är arten ngt ovisst; om det rör sig om **E. lineata**, så har den i ursprungsområdet fläckvis utbredda arten inom blott ≈2 år koloniserat N Europa – så vitt ej den biotop& utseendesnarlika **E. lineata** är en syn. till **E. carnea**, ty 18S-genom är ju konservativt).

Edwardsiella loveni

tuberculata Düben & Koren, 1847 {edouárdsia toberkoláta}

[L. tuber, dimin. tuberculum = knöl, tumör + L. -ata = -utrustad] D: 12–300, F: gulbrun-rödbrun; tentakler med opaka vita och bruna fläckar, L: 5, Ø: 0.7, MB-SB, Katt.-Bohus.-NÖ Nord. En välordnad rad med stora tydliga tuberkelbildande nemathybomer mellan varje fullständigt mesenterium, vilka medför att arten verkar polygonal i tvärsnitt, åtminstone i kontraherat skick. Periderm relativt välutvecklat. 16 tentakler. Nemathybomer i rader har även den i Bohusl. nog mest allmänna arten, den mellan ≈15–35m, på sandblandad mjukbotten utbredda, ≤3 cm långa & ≤3 mm breda **E. longicornis** Carlgren, 1893, (ev. en yngre synonym till **E. beautempsii** de Quatrefages, 1842 [Charles François **Beautemps**-Beaupré, 1766–1854, fransk nautiker & sjökortsmakare], beskriven från N Frankrike) som har 12 tentakler samt den på mjukbottnar nedom 150 m utbredda, ≤9 cm långa **E. andresi** Danielssen, 1890 [Milano-bon Dr. Angelo **Andres**, 1851–1934, skrev flera actinologiska artiklar], som har 12(-15) tentakler, men är hos dessa tydligt mindre. Hos den förra är nemathybomerna svårskönjda blott om djuret är mkt samman-draget eljest framträder de som enkelrader av små vårtor under det välutvecklade ockrafärgade peridermet. Hos den senare – påträffad på runt 220 m djup i Kosterrännan (Hansson, H.G. opubl.) – är de ännu mindre & samlade i stråk (ej enkelrader) mitt emellan mesenterierna under det tunna, lätt avfallande peridermet. Dess scapulus är halvhyalin med ljusa mesenterier & rosa munrör. Mer utspridda mellan mesenterierna är de små nemathybomerna hos våra båda övriga arter. Hos den nedom ≈15 m utbredda, ≈6 cm långa **E. carlgreni** Williams, 1981 [Oscar Henrik **Carlgren**, 1865–1954, svensk synnerligen renommerad actinolog; disputerade i Uppsala, men verkade 1912–30 som zoologiprofessor i Lund] (Syn.: **E. pallida** Carlgren, 1893, non Verrill.1879) som har 16 tentakler & tunn smutsgrå – ockrafärgad periderm, är de ordnade i smågrupper utmed mittlinjen mellan mesenterierna. Hos den nedom ≈12 m utbredda (åtminst. i Katt.-SV Öster.), ≈2.5 cm långa **E. danica** Carlgren, 1921, som har 16–20 tentakler & liknande, men ev. ngt tjockare periderm är de däremot slumpvis utströdda mellan mesenterierna. **E. danica** har likaså sand på såväl scapus som physa, medan t.ex. **E. longicornis** & **E. tuberculata** har indragbar physa, vilken således ej är försedd med sand.

SCLERACTINI(D)A Bourne, 1900

= **MADREPORARI(D)A** Milne Edwards & Haime, 1857

{skleraktinia, madrepararia} "Stenkoraller"(2–4 gen., 2–4 sp.) [Gr. skleros = hård + Gr. aktis, genit. aktinos = stråle / Ital. madre = moder + Gr. poros = mjuk sten]

Solitära el. oftare kolonibildande, med polyp i calyx (solid kalkkopp bestående av aragonit) från vars insida radiära plattor stöder omgivande mesenterievävnad. Inga siphonoglypher. Fem underordningar, varav **CARYOPHYLLINA** Vaughan & Wells, 1943 är den enda i Skagerrak-området med 1 av sina 4 fam.: **Caryophyllidae** Gray, 1847, via subfamiljerna Caryophyllinae & Desmo-

phyllinae Vaughan & Wells, 1943. Vid V Norge finns även fam. *Flabellidae* Bourne, 1905. Likaså företräds FAVINA Vaughan & Wells, 1943 i V Norge av *Oculinidae* Gray, 1847 (via *Madrepora* (v *Lophelia* nedan)), medan en till FUNGIINA Verrill, 1865 hörande art är känd från Lofotenområdet & norrut. Däremot saknas företrädare helt för ASTROCOENIINA Vaughan & Wells, 1943, till vilken det dominerande av de ca 100 tropiska hermatypiska (i.e. revbyggande [Gr. *herma* = rev] med fotosyntes-symbionter, zooxantheller = dinoflagellater) släktena, *Acropora* Oken, 1815 [n. cons. Op. 674 ICZN], hör, med t.ex. *A. palmata* (Lamarck, 1816) = 'Elkhorn coral' och *A. cervicornis* (Lamarck, 1816) = 'Staghorn coral', vilka ingår bland 3 av ≈114 arter i släktet, som ej blott förekommer i det Indo-Pacifiska området, utan även i Karibien. Ett annat dominerande hermatypiskt släkte i båda områdena är *Montastrea* de Blainville, 1830 = 'Star corals'. Flera olika släkten av hjärnkoraler & *Porites* Link, 1807 *porites* (Pallas, 1766) = 'fingerkoral' hör eljest till de mer iögonenfallande av tropiska revs vanliga koralltyper. Nematocyst-typ: holotrich + mikrobask p& bmastigophor. Revbildande koraller kan bli urgamla; vissa kolonier tros kunna bli ≥1000 år & en del numera utdöda arter från tider då havsytenivån var mer stabil, anses enl. Potts 1984 ha uppnått väsentligt högre åldrar. Totalt är ≈25 fam., ≈233 gen. & ≈656 (revbyggande) + ≈669 (ej revbyggande) spp. Stenkoraller kända. De flesta arter är harmlösa (men kan förstas mekaniskt skada mänsklig hud), ehuru arter av gen. *Goniopora* de Blainville, 1830, *Physogyra* Quelch, 1884 & *Plerogyra* Milne Edwards & Haime, 1848 även har stingande nematocyster. Den Indo-Pacifiska *Fungia scutaria* Lamarck, finns nu ock i Atlanten, sedan Thomas F. Goreau, 1924–70, fört den från Eilat till Jamaica 1966 & liknande introduktioner kan nog ha gjorts annorstädes. (DNA-analys troliggör att de skelettlösa CORALLIMORPHARIA är en delklad).

Caryophyllia de Lamarck, 1801 (1 sp.) "Bägarkoral"

[Gr. *karyophyllon* (<Arab. *Quarumfel*): en växt, spec. kryddnejliketrädet / Gr. *karyon* =nöt, valnöt + Gr. *phyllon* = löv]

smithii L. Stokes & W.J. Broderip, 1828 {karyåfyllia smíti} [Mr. Thomas Smith fann denna art först (Devonshires sydkust)] D: 10->200, F: kroppsvägg ofta svagt brun med kastanjebruna långsränder; tentakelstammar färglösa med bruna vårtor; munskivan har ett brett brunt parti inåt med en zigzag-gräns mot munnen, L: 2 (avser kalkbägaren som kan ha en Ø upp till 2.5 cm & gärna är något elliptisk), HB, NV Katt.-Bohus.-Nord Solitär. Upp till 80 tentakler med kulformade spetsar. Mycket snarlik & förväxlingsbar är den utmed V Britt. Öarna utbredda *C. inornata* (Duncan, 1878), men denna art, som finns i mörk miljö ovan 30 m djup, blir ≤16 mm hög, ≤12 mm i Ø & är ännu okänd från Skandinavien. Dess bägare är m.el.m. cirkelrund & högre än vid & saknar zigzagmönster runt munnen. Andra europeiska arter är ofta mera djuplevande, t.ex. *C. sarsiae* Zibrowius, 1974, som är allmän på revbildande stenkoraller V om Britt. Öarna & i Biscaya.

[Caryophyllia smithii](#)

Lophelia H. Milne Edwards & Haime, 1849 (1 sp.) [Gr. *lophos* = topp, kam, rygg + Gr. *helios* = solen]

pertusa (Linnaeus, 1758) {låfélia pertósa} "Ögonkorall"

Syn.: *prolifera* (Pallas, 1766)

[L. *pertusus* = perforerad / L. *proliferus* = avkomma-bärande]

D: (39) 82–480 (2100), F: koloni vit med vita el. orange polyper; tentakler vita – blekgula, L: >50, Ø: 1–2 (avser större bägare), HB, Bohus.-NÖ Nord. Vår enda revbildande art, etablerad med under 1900-talets början ≥4 levande (nu blott ett levande) rev i Koster-Väderö-rännesystemet på 75–87 m djup (+ större rev i Oslofjords-mynningen & gränstrakterna just utanför Kosterrännesystemets tröskelomr., men i aug. 2007 hittades stora, till synes ganska nyöda skelett på ≈250–270 m djup i Bratten-omr. i Skag., så ännu några levande sv.: a korallrev kan ev. finnas där). (SNV stöder restaureringstest av förstörda rev medelst fastnjade individer vid elektrolytiskt CaCO₃ + Mg(OH)₂-täckta järnkatoder, enl. Hilbertz' modell, framgångsrikt testad av Thomas J. Goreau (Thomas F. Goreau's son) på tropiska rev). I Nordsjön påträffades arten 1999 sittande på oljeplattformsbän på 60–130 m djup. Tycks fånga & livnära sig av stora zooplanktonarter, t.ex. copepoder, lysräkor & pilmaskar, dock ej medusor & kammaneter. Grenar tillväxer 4–25 (vanl. ≈ 7) mm / år. Spekulerats har om vita resp. orange individer är ♂♂ resp. ♀♀, men detta tycks felaktigt, ehuru ännu delvis outrett. Temperaturintervall: 4–13.8°C (tolererar tillfälligt kallare förhållanden ner till minusgrader). Salinitetstolerans: 32–38.8 ‰. Maximal livslängd okänd. Ett revs nedre partier dör efterhand, men då topparna rart bär > 20 levande polyper / gren & nog högst 1 polyp / år anläggs, så är riml. den levande delen av revet ≥ 20 år, ehuru levande rev, anlagda 9000 år tidigare dokumenterats. Lek sågs 13 Feb. 2009 i TMBL: s akvarier. Efter ≈2 dygn hade vithyalina cigarrformade ≈200 µm långa (ej ätande) larver utvecklats. De sökte sig mot botten efter ≈3(-4) veckor, så larvtid sannol. ≈20–35 dagar, (ty blott 2 av 100-tals ursprungl. larver fortlevde efter 5 ½ vecka). Vid V Norge finns i.a. den likaså revbyggande *Madrepora* Linné, 1758 [n. cons. Op. 674 ICZN] *oculata* Linné, 1758 [n. cons. d: o] ('Vitkorall') (Syn.: *Amph(i)elia* o.: Auctt.), som har tydligt tunnare & mer fragila grenar än *Lophelia* & finns bara nedom ≈60 m. Den djupare (>220 m.; gen. m. intratentacular budding; ibl. svårskiljbar från *Lophelia*) i Atl. utbredda *Solenosmilia variabilis* Duncan, 1873 [Gr. *solen* = rör + Gr. *smile* = täljkniv] bygger äv. kallvattenrev (& annorstädes *Oculina varicosa* Lesueur, 1821 (V Atl., både grunt & djupare), *Enallopsammia profunda* (Pourtalès, 1867) (V Atl.), *Goniocorella dumosa* Alcock, 1902 (S halvklotet + Stilla Havet) & *Madrepora carolina* (Pourtalès, 1871) (V Atl.)).

[Lophelia pertusa](#)

CERIANTIPATHARIA van Beneden, 1897

{seriantipatharia} (2–4 g., 2–4 sp.)

[Taxa *Ceriantharia* + *Antipatharia* (svartkoraller) <Gr. *anti*= mot + Gr. *pathos* = lidande (enl. folktron hälsobringande att bära skelettdelar av dessa på kroppen)]

En siphonoglyph. Ordo *ANTIPATHARIDA* Milne Edwards & Haime, 1857 är ej välutforskad i nordeuropeiska hav. N om Eng. Kanalen har dock 4 arter rapporterats, varav en möjl. har hittats vid Norges kust & ett skelett av en annan art vid Färöarna. Totalt är ≈222 spp. fördelade på ≈40 gen. & 6 fam. kända, mest från djup mellan (10) 100–1000 m i varma hav. Intressanta i bijouteri-industrin är fr.a. är de ≈50 spp. av *Antipathes* Pallas, 1767 (*Antipathidae* Ehrenberg, 1834), vilka når en höjd av ≈1 m, & de närbesläktade *Cirripathes* de Blainville, 1830, varav den största arten kan nå 6 m höjd. Gruppens arter är i regel skära, vita el. grönaktiga, ehuru med svart skelett. Nordligast tycks *Bathypathes arctica* (Lütken, 1871) (*Schizopathidae* Brook, 1889) gå, ty den har påträffats såväl vid Färöarna (i form av ett skelett – se ovan) som Davis Strait (från ≈1000 m djup). Denna busklikta art når en höjd & bredd på åt. drygt 15 cm, men skelettet från Färöarna var bortemot 1 m högt. (Antipatharier står nära stenkoraler & Corallimorfariar, medan Ceriantharier är basala bland Hexacorallier enl. DNA-sekvenser, så Ceriantipatharia är numera en obsolet 'historisk' grupp utan modern relevans).

CERIANTHARI(D)A Perrier, 1893

{seriantaria} "Cylinderosor" (4 gen. & sp.)

Solitära havsanemonliknande polyper utan fotskiva men med dubbla ringar av muntentakler. De bygger ett hölje (rör) som foten dväljes i (se nedan). Den inre ringen bär korta, den yttre fler och längre tentakler. Actinopharynx har blott en siphonoglyph. Rörets insida är mkt hal & består av en mixtur av mucus, sediment, armerade med taxon-unika, upp till 2 mm långa trådar från cnidae av ptychocyst-typ. Subordo: 2, *SPIRULARINA* den Hartog, 1977 med *Cerianthidae* Milne Edwards & Haime, 1852 (nedanstående arter) (19 gen. & >73 arter i världen) & *Botrucnidiferidae* Carlgren, 1912? (en ≤ 4 cm lång art m. ≤34 marginal & ≤17 muntentakler i Trondheimsfjorden, *Botrucnidifer norvegicus* Carlgren, 1912, med hyalint vit kropp, dock upptill violett el. köttfärgad & med munskind & tentakler brunaktiga med violett anstrykning el. ibland med köttfärgade tentakler; arten lever på djup mellan ≥50 & 400 m mellan död *Lophelia* & i *Paragorgia*-kolonier (alltså på nästan hårda underlag; – 11 gen. & >26 spp. i världen) & *PENICILLARINA* den Hartog, 1977 med *Arachnactidae* McMurrich, 1910 (likaså med 1 art i Trondheimsfjorden – 9 gen. & ≈35 spp. i världen). Samtliga för koralldjur typiska nematocyst-huvudtyper kan finnas. Dessutom finns en för gruppen säregen astomocnid (utanför *Hydrozoa* den enda dylika) kallad ptychonem. Den senares är funktion att fånga upp & armera ihop de sedimentpartiklar, som bygger upp röret. Larvtypen, kallad cerinula, liknar en bilateral form av edwardsia-larven hos vissa andra anthozoaer. Denna har fr. början 4 tentakler, men bildar efter hand fler tentakler & septa innan bottenfällningen. Den flyter med munsidan uppåt & tentaklerna utåtriktade & är vid bottenfällningen vanligen 1–2 mm hög & ≈4–5 mm i omfång mellan tentakelspetsarna. Gruppens arter tycks kunna uppnå hög ålder. Av *Cerianthus membranacea* Spallanzani, 1784 (mediterran, men utbredd norrut till S Engelska Kanalen) har en individ levit i akvarier i >50 år & individer av den inhemska *Pachycerianthus multiplicatus* har setts på samma plats av dykare i decennier & trivs likaså bra i akvariemiljö i årtal. (Bara ≈50 bottenlevande spp. i 8 gen. är kända av gruppen, men ≈90 spp. i 32 gen. av pelagiska larvformer).

Cerianthus Delle Chiaje, 1830 (1 sp.)

[L. *ceruus* = vaxartad (ev. apellerande ock till *Cereus* Oken, 1815 (*Sagartiidae*) (n. nud.), vars brunaktiga trumpetformade art med ganska många korta tentakler *C. pedunculatus* (Pennant, 1777) förekommer närmast vid Belgiens kust) + Gr. *anthos* = blomma]

lloydii Gosse, 1859 {seriantos låjdi}

[Mr. William Alford *Lloyd*, 1815–80, som förestod Crystal Palace Aquarium, fann arten först i Menai Strait år 1856]

D: 5–85, F: kroppsvägg vit – gul; oftast nötblun distalt; randtentakler ofta vitaktiga (ibland med bruna tvärbånd på insidan) men kan på stora exemplar vara ensfärgat rödbruna med en basal vit ring, nedom vilken ett chokladbrunt band ligger; muntentakler på insidan nötbluna & ljusare på utsidan är mkt kortare än randtentaklerna och döljer vanligen den djupt konkava skivan & munnen; exemplar med helt vit munskind & vithyalina tentakler kan även finnas; L: 21 (oftast mindre), Ø: 1.5 (skaft), MB, Öres.-Bohus.-Nord. Kan ha ≤ 70 marginaltentakler i högst 4 pseudolager (ringar). Äggstorlek: 0.23–0.25 mm. En mera djupt levande art fr. kalla delar av Norska Havet är *C. vogti* Danielssen, 1900 [hedrar Carl Christoph *Vogt*, 1817–95, prof. i Giessen, senare Geneve, dit han flydde efter bl.a. inblandning i revolutionsrörelser. Han var nära vän t. Anton Dohrn & inspirerade denne till etablerandet av Stazione Zoologica Anton Dohrn i Napoli 1870, ty han hade själv försökt etablera slika i Villefranche 1852, Napoli, 1863 & Trieste 1871]. Den är mer strutformad med djupa fåror i den distala delen av kroppen & mindre än *C. lloydii* & har 30–40 marginaltentakler – alla mkt långa i förhållande till djurets storlek – & lika många muntentakler. Den pelagiska larven av *C. lloydii* är känd som *Synarachnactis bournei* Fowler, 1897 [Gilbert C. *Bourne*, 1861–1933, (q.v.)] & bär ≤11 st. korta kanttentakler & 8 mycket små labialtentakler & liknar något en 8-armed bläckfisk i miniatyr, ehuru med alltför många armar (kanttentakler). Den är först ≤2.5 mm lång & ofärgat hyalin, men blir vid förestående bottenfällning dubbelt så lång och gul. brunaktig & dess planktoniska tid är 3–4 månader & påträffas i våra hav huvudsakl. under maj & början av juni. Larvens kanttentakler är ≤2 mm långa jämfört med den från öppna havet kända, ≤15 mm långa *Arachnactis albida* M. Sars, 1846, vars 6–21 marginaltentakler kan bli ≤40 mm (sic!) långa (& som har 4–12 korta bruna labialtentakler). Den är hyalin med ibland vitt & skärt pigment här & var och stundom kan marginella tentakelspetsar & inre organ vara brunaktiga. Larven försvinner ner i djupa vattenmassor från juni & har påträffats ner till 1100 m djup under eftersommaren. Marginaltentaklerna ökar under tillväxten i antal från 6 till 15–21, men tycks autotomera under larvens senare stadier, då könsorgan ofta börjar uppträda. Om denna larvform – som uppträder i ej kustnära ytvatten under vår / försommar – är en neoten art utan bentiskt stadium el. ev. associerad med ngn m.el.m. känd form, e.g. en föga känd form från Trondheimsfjorden, V Skottland & N Irland – *Arachnanthus sarsi* Carlgren, 1912 – är ovisst, (ehuru Carlgren 1931 p.g.a. anatomiska skillnader avvisade detta och tror att den tillhör en okänd bentisk adult). *A. sarsi* är som adult (när en höjd av ca 20 cm) ganska vitaktig & har 30–34 grova marginaltentakler i ett enda lager, d.v.s. en enda ring, ehuru varannan tentakel plägar vara ngt uppåtriktad & varannan ngt nedåtriktad. Muntentaklerna är lika många, men mkt kortare & pekar inåt uppåt hos individer fr. Britt. Öarna, så att de bildar en kon. Ehuru marginaltentaklerna ofta är ofärgade, så finns antydning till ganska breda svagt brunaktiga tvärbånd på dem och där de övergår i skivan finns fr. var & en tydliga bruna kilar in mot munnen. I Trondheimsfjorden är arten känd mellan ≈140–300 m & vid Irland & Skottland mellan 10–36 m. Den finns i den senare nejden på sandiga bottnar med silt, stenar & skal, i vilka dess pergamentartade boningsrör är förankrat. Arten tros där vara delvis nattaktiv. I slutet av okt. 2006 påträffades ett exemplar av ett okänt släkte i siltigt sediment på 195 m djup i Kosterrännan rakt V om TMBL & i nov. ännu ett par något mindre exemplar – varav ett med brunare marginaltentakelbaser – i Kosterrännan rakt V om Strömstad på ≈215 m djup resp. NV om Nordhällsö på ≈220 m djup. Svenska exemplar tycks ha ≈50–>60 muntentakler, vilka är m.el.m. bruna, ehuru vitspetsade hos det största exemplaret. Dessutom är marginaltentakellängd blott ca 50% längre än munskindens Ø. De är ordnade i 3–4 lager – alla med 14

tentakler, således totalt ≈ 42 marginaltentakler hos ett medelstort exemplar m. 3 lager & hos det största exemplaret ≈ 4 gånger 18 marginaltentakler. Svenska exemplar kan ev. tillhöra en obeskriven art el. ev. utgöra en djupform av *C. lloydii* (se ovan), ty i alla väsentliga avseenden utom djuputbredningen & de mkt korta basalt grova marginaltentaklerna erinrar de om denna art. I naturlig fångstposition är dock äv. tentakelspetsarnas tydliga krumböjning uppåt hos de djupt levande individerna, ett särdrag som ej vidlåder våra sedan tidigare kända arter. Om det rör sig om *C. lloydii*, så måste de korta grova & ganska tvärt nära ytteränden avsmalnande marginaltentaklerna nog ses som en anpassning att kunna äta större födopartiklar på större djup, där nog mindre planktonorganismer är rara. För att säkert avgöra deras status behöver ett exemplar offras till dissektion (nyckelkaraktärer är interna) samt genetiska studier.

[Cerianthus lloydii](#)

Pachycerianthus Roule, 1904 {patjisieriántos} (1 sp.)
[Gr. *pachys* = tjock + Gen. *Cerianthus*]

multiplicatus Carlgren, 1912 {multiplikátos}
[L. *multus* = många + L. *plicatus* = veckad]

D: 15–200?, F: kroppsvägg köttfärgad – laxrosa; randtentakler ljusgrå – laxrosa (stundom rent vitaktiga) och i regel med 5–9 m.el.m. tydliga bruna tvärband, vilka dock i rara fall helt kan saknas; de korta muntentaklerna ensfärgat gråbruna, L: 30, Ø: 5 (skaft), MB, Katt.-Bohus.-N Nord. De smalt tillspetsade marginaltentaklerna ≤ 180 styck, sittande i flera lager. Tentakelkrone-Ø: ≤ 30 cm. Röret är lergrått, mkt tjockt & kan bli upp till meterlångt. Larvform relativt okänd, men äggstorleken är ≈ 0.75 mm & Nyholm 1940, som under okt. lyckades få befruktade ägg att utvecklas, kom fram till att larven blott simmar omkring nära botten under några dagar innan den slår sig till ro. Vid bottenfällning utan tentakler (tycks initialt äta detritus), men efter ≈ 2 mån. har 11 randtentakler + 4 muntentakler utvecklats. Adulten tycks fr.a. leva av små planktonorganismer. Nedom 300 m djup i Brattenomr., SV om Väderöarna finns en population av till synes ganska stora individer av en art, ej sannolikt identisk med denna, men med mkt mörkare tentakler – nästan rödbruna – än vad *P. multiplicatus* vanl. har. Vid räkning från T. Lundälvs ROV-bilder tycktes antalet marginaltentakler vara ≥ 47 (kanske 48) & organiserade i blott 2 lager med ≈ 24 i varje. Muntentakler var omöjligt att räkna, enär de ej syntes mot det mörka underlaget. Enl. Lundälv, så syns arten blott ganska nära uppstickande bergbranter, medan bottenarna utanför bergens närhet tycks sakna denna bruntentaklade art. Ett fotografi visar 2 exemplar på avstånd & det ena av dessa tycks ha något fler än 50 marginaltentakler, men när bilden förstoras upp, så tycks tentaklerna bilda två kretsar lika en 8: a. Ehuru cylindrorosor vanligen fortplantar sig blott sexuellt, så är några exempel på tvärdelning kända inom gruppen & de 2 tentakelkretsarna anordnade likt en 8: a kan möj. antyda ett exemplar under tvärdelning. Ett försök att plocka upp ett exemplar via gripklor från ROV: en nedkörda ett par dm i sedimentet, resulterade blott i att övre delen (ca 20 cm) av artens långa lerrör kom upp, så arten har i likhet med andra ceriantharier

god förmåga att dra sig undan djupt i sedimentet. Röret hade en yttre Ø om ≤ 3 cm & de övre ≈ 4 cm: a var mycket tunna, medan resterande del var drygt halvcm-tjock. (Ett senare uppskrapat skadat exemplar av ≈ 17 cm längd tycktes sakna muntentakler, men hade nedanför marginaltentaklerna 5 ganska djupa ≈ 1.5 cm långa längsfårar på ena sidan, medan den andra sidan saknade fårar). I dec. 2006 fann Lundälv nya exemplar med ROV (likaså blott fotograferade) av samma art på < 200 m djup i Rauerfjorden vid Oslofjordens inlopp. Av kända arter torde arten med detta rör & utseende mest troligt vara den okända vuxna fasen av *Arachnactis albida* (se *C. lloydii*), ty larvformen lär ett par gånger ha observerats i Skag. och det jämförelsevis låga tentakelantalet talar för tillhörighet till *Arachnactidae*, vilka skiljer sig från de båda andra fam.: a främst genom stora långlivade pelagiska larver & förekomst av nässelcelltypen *p-rhabdoider*, förr benämnda *penicillae*.

[Pachycerianthus multiplicatus](#)

CTENOPHORA Eschscholtz, 1829–33

{(k)tenåfåra} "Kammaneter" (4 g., 5 sp.)

[Gr. *kteis*, genit. *ktenos* = kam + Gr. *phoreus* = bära / det svenska namnet anknuter ju t. det vetenskapliga, men det första vetenskapliga artnamner inom gruppen (Martens 1675 – angående Spetsbergens fauna) var 'Rotzfisch', d.v.s. 'snorfisk' – ett epitett som anknuter till en modern slangbenämning på egentliga maneter i amerikansk terminologi 'sea booger' = 'havs-snorkråka']

Enl. DNA-studier, äldst av recenta phyla (Dunn & al. 2008). Skelettlösa, solitära & pelagiska former, ehuru dock fjärran nejder bjuder ≈ 35 bentiska spp. (av totalt ≈ 182 giltigt beskrivna arter, men vissa av dessa är nog synonyma, medan flera djuplevande arter, vilka plägar vara ännu mera fragila än de redan ganska ömtåliga neritiska arterna, ännu tör vara obeskrivna) tillhöriga den med 4 fam. försedda ordo **PLATYCTENIDA** Bourne, 1900, t.ex. den västgrönländska *Tjalfiella* Mortensen, 1910 (*Tjalfiellidae* Komai, 1922) [*T. tristoma* Mortensen, 1910 fångades under ett par expeditioner 1908 & 1909 längs V Grönland med den danska briggen 'Tjalfe', som i sin tur fått sitt namn av gossen Tjalfe (alias Tjalve) i nordisk mytologi, vilken ihop med sin syster Röska blev Tor's tjänare], som lever associerad m. den nedom 475 m djup i Umanakfjorden levande gigantiska sjöpennan *Umbellula* Cuvier, 1800 *lindahlii* Kölliker, 1875 [Johan Harald Josua Lindahl, 1844–1912, svensk-amerikansk zoolog & geolog, deltog 1869–70 i engelska Porcupine-expeditionen & 1871 i den svenska Grönlands-expeditionen] & det indo-pacifiska släktet *Coeloplana* Kowalevsky, 1880 (*Coeloplana* Willey, 1896), varav en art är kommensal på de synnerligt långa taggarna hos sjöborren *Diadema* Gray, 1825 [n. cons. ICZN, Op. 206], [Gr. *dia* = genom-, m.m. + Gr. *demas* = kropp (alluderande på att taggarna mycket lätt genomtränger Homo's hud)] *setosum* (Leske, 1778). Platyctenider liknar nakensnäckor el. plattmaskar mer än sina släktingar & har i regel kamouflagefärger anpassade till värddjurens färger (om värddjur – normalt ektokommensala hos läderkoraller, sjöpennor, salper el. tagghudingar – finnes; vissa taxa, t.ex. den i grunda varma atlantiska / pacifiska områden utbredda, vivipara *Vallricula multiformis* Rankin, 1956 & de båda 2-lobiga arterna

av *Lyrocteis* Komai, 1941 (varav *L. imperatoris* Komai, 1941 hittats på & vid valben i Stilla Havet & den 11 cm höga *L. flavopallidus* Roibillard & Dayton, 1972 i antarktiska hav & vid Sydshetlandsöarna på upphöjda objekt, som stenar & spongier) är värddjursoberoende & aduler saknar kamplattor; de identifieras enklast via tentaklerna). Detta helt marina, predatoriska samt ej metagenetiska (= med olika livscyklar) taxon indelas i 2 klasser, den tentakelavsaknande **Nuda** Chun, 1879 med enda ordo **BEROIDA** Eschscholtz, 1829? (1825?) (enda familj: **Beroidae** Eschscholtz, 1829) samt **Tentaculatae** Eschscholtz, 1825, innehållande 6 ordi med 2 retraktila tentakler (utgående fr. djurens aborala sida), vilka bär colloblaster (klibbceller). (Undantag utgör gen. *Haeckelia* Carus, 1863, som saknar colloblaster. De lever av nässel djur, men smälter ej nässelcellerna fr. dessa, vilka i stället transporteras ut t. kammanetens tentakler & återanvänds som cleptocnidier). Colloblasterna är ej homologa med cnidariers nässelceller. Inhemiska arter karaktäriseras av 8 rader med välutvecklade kamplattor, vars 'kam-tänder' består av sammansmälta cilier. Upp till 100000 cilier kan finnas / kamplatta. Hos andra arter kan kamplattorna vara helt el. delvis reducerade. De flesta arter är simultanhermafrodit med yttre befruktning, ehuru såväl *Tjalfiella* som *Coeloplana* har inre befruktning & yngelvård. Enstaka tvåkönade arter finns dock. Våra tentakelförsedda arter tillhör ordo **CYDIPPIDA** Gegenbaur, 1856 (Lesson, 1843?) (varav 1 av 5 fam., **Pleurobrachidae** Chun, 1880, finns i våra hav) & ordo **LOBATIDA** Eschscholtz, 1825 (1 av 6 fam., **Bolinopsidae** Bigelow, 1912, finns i våra hav; en japansk företrädare för en annan fam. – *Eurhamphaea vexilligera* Gegenbaur, 1856 – har förmåga att avge självlysande rött 'bläck' vid beröring). Nästan alla arters kamplattor ger upphov till iriscens, väl synlig ev. i dagsljus, när de rör sig. Huvudparten av åtminst. pelagiska arter har äv. förmåga till äkta bioluminescens, d.v.s. förmåga att sända ut grönt el. blått ljus, vilket dock blott syns i mörker. De flesta arter är mkt hyalina, men undantag finnes, särskilt bland djuplevande arter. Den bottennära runt 1000 m djup levande 'red tortuga', som ännu saknar vetenskapligt namn (ehuru stundom benämnd 'Agmayeria tortugensis'), är en av dessa arter, som lever upp till det engelska namnet med sin mörkröda kulör. Vid Syd-Norge & i t.ex. Sognefjorden lever en art av *Euplokamis* Chun, 1879, igenkänlig via sina grenade tentakler, (av dykare identifierad med *E. dunlapae* Mills, 1987 [Gr. eu = sann, Gr. plokamis = hårlock / Helen Dunlap omnämnde denna beskrivna art i sin disputation v. Friday Harbor 1965], men ev. beskriven eller tillhörig *E. crinita* (Moser, 1909), *E. octoptera* (Mertens, 1833) el. *E. stationis* Chun, 1879, som alla är kända fr. europ. hav. Finns sannol. äv. vid Bohuslän; toppigare än *Pleurobrachia* & med aningen rött pigment i den eljest hyalina kroppen (≤ 2 cm \emptyset) samt med tentakler, som har ≤ 10 – ofta hoprullade – sidogrenar). Den eljest fr. tropiska & subtropiska hav kända 'Venusgördeln' *Cestum* Lesueur, 1813 [Gr. kestos = gördel] *veneris* Lesueur, 1813 (**Cestida** Gegenbaur, 1856, **Cestidae** Gegenbaur, 1856) kan ev. tillfälligt dyka upp nära Skandinavien, enär den undantagsvis rapporterats från Vita Havet. Denna bälteslika art kan bli 1.5 m lång, medan den snarlika – likaså tillhörig varmare hav – *Velamen parallelum* (Fol, 1869) [L. velamen = täckelse], blott når 2 dm. Ehuru kammaneters ungdomsformer plägar kallas cydippid-larver, så avviker i regel dessa ej från adulternas anatomi, så utvecklingstypen är i princip direkt. En Ö-amerikansk art, *Mnemiopsis* L. Agassiz, 1860 *leidy* A. Agassiz, 1865 [Gr. mnema = minne + Gr. opsis = utseende / **Leidy**: hedrar prof. Joseph Leidy, 1823–91, marin evertebrat-zoolog fr. Philadelphia, som äv. intresserade sig för paleontologi] dök upp i plankton i N Bohusl. under Sep. & början av Okt. 2006 & har senare påträffats ner till åtminst. Kielbukten (tycks i Östersjön kunna nå upp till Gotland). De exemplar som först sågs vid Bohusl. var mellan 1 & 2 cm i \emptyset , men den kan nå en största höjd av ≈ 18 cm. I såväl Svarta Havet & Kaspiska Havet, där ar-ten av misstag introducerades under början av 1980-talet resp. ett decennium senare, så har dess massförekomst föranlett avsevärd förändring av ekosystem i dessa områden,

ty arten lever i stor utsträckning av samma sorters föda som viss ung fisk, t.ex. ansjovispopulationerna i Svarta Havsomr., så om den lyckas överleva vintrar kan snarlika problem vänta för Östersjön, ty den tål saliniteter ner till 2–3.4 ‰ (& upp till 70–75 ‰), men dess temperaturintervall -0.7–32 (35)° C kan ev. ställa till problem f. arten i våra hav. Saliniteten har betydelse för dess temperaturkänslighet, ty i det utsödade Kaspiska Havet dör populationerna helt vid temperatur ≤ 4 °C, medan de överlever i temperaturer ner till 2°C i det ngt saltare Svarta Havet. Saliniteten påverkar ock artens reproduktions- & maximalstorlek, ty i Svarta Havet når den en storlek av ≥ 10 –12 cm (reproduktion fr. 30 mm storlek), men blott 6.4 cm i Kaspiska Havet (reproduktion från 15–16 mm). Tydl. har den dock nu etablerat sig ock utanför Medelhavet – i estuarier längs Nordsjökusten, så därifrån tör arten under varmare årstider ock framledes kunna spridas upp t. våra hav & varmvattenfickor från olika kylvattenutsläpp kan nog tjäna som övervintringsplatser även vid våra kuster. Arten, som mest är utbredd i det fotiska vattenskiktet, tillhör samma fam. som inhemiska gen. *Bolinopsis* & är liksom detta uppdelad i 2 lober (se *Bolinopsis* för åtskillnad). Den leker vid vatten-temperaturer mellan 19–23°C. Hög sommarvattentemperatur 2006 bidrog nog till rel. snabb spridning här, men arten fanns redan under hösten 2005 i Oslofjorden, ty bilder på arten från denna tid påträffades senare felaktigt identifierade som *Bolinopsis* på Internet. Artnamnet är ev. dubiöst, ty av de 3 kända arterna, som i sen tid av många – men ej alla – synonymiserats, så är *M. gardeni* L. Agassiz, 1860 [trol. honnör t. Alexander Garden, 1730–91, pionjär bland naturforskare i koloniala Nordamerika] äldst & därför det giltiga, om de är synonyma. *M. gardeni* beskrevs fr. Charleston Harbor, liksom senare *M. mccradyi* Mayer, 1900 [John McCrady, 1831–81, elev t. L. Agassiz; hydroid-forskare fr. Charleston, South Carolina, som efter inbördeskriget (deltog på den förlorande sidan) upphörde m. tidigare forskning & ägnade sig åt kritik av Darwinismen, etc.], medan *M. leidy*, beskrevs fr. Woods Hole, en ungefärlig nordpunkt för släktets utbredning längs amerikanska kusten & sydgräns ca 40° S vid Argentinas kust. *M. mccradyi* anses skilja sig fr. *M. leidy* via större mesogloeafasthet & förekomst av tydliga papiller utmed kroppsytan. Dessa kännetecken tycks dock bero på omgivningsfaktorer. (Efterspanas när salpor finns vid vår kust, bör den långsmala tentakulata ≤ 7 cm långa *Lampea pancerina* (Chun, 1879) (Syn.: *Gastrodes parasiticum* Korotneff, 1888), vars orala parti avsmalnar; är predator / parasit på lika i bl.a. Medelhavet). Dinoflagellat-släktet *Oodinium* Chatton, 1912 kan parasitera ctenophorer.

[*Mnemiopsis leidyi*](#)

Beroe Gronovius (ex P. Browne, 1756), 1760 {beráe} (2 sp.)
 [Gr. myt. Beroë: flera olika figurer; en okeanid / den trojanska som medföjde Eneas och vars gestalt Iris antog på Sicilien för att övertala kvinnorna att tuta på hans flotta för att ända kringirrandet / den dotter till Aphrodite och Adonis som Dionysos fick i rivalitet med Poseidon / Semele's amma, vars gestalt den jalu Hera tog, för att övertyga Semele att låta sin sons (Dionysos) fader, Zeus, visa sig för henne utan någon sidoskepnad, varvid Semele omkom; ordet härleds ur Gr. fero = ge, överrätta, ty i NV-grekiska dialekter förvandlas ju f (φ) ofta till b (β)]

Ett något avlångt och från sidorna m.e.l.m. tillplattat släkte utan tentakler. Arterna är taxonomiskt hoprörda & i behov av revision. Den skandinaviska '*B. cucumis*' kan t.ex. visa sig vara en annan än Fabricius' grönländska art, vilken sannolikt tillhör polarregionen & mesopelagiska djup. (Släktet sväljer antingen byten (andra kammaneter) hela, el. – om bytena är alltför stora – så avbits delar av dem medelst särskilda makrocilier i munregionen, men dessa cilier är olika utformade hos olika arter).

cucumis O. Fabricius, 1780 {kokómis} "Klimpar"

[L. cucumis = gurka]

D: 0-? (oftast ej i ytan), F: m.e.l.m. hyalin med kanaler och förgreningar ljusvioletta (ibland bruna – röda); hela djuret starkt lysande i mörker, L: 16, PEL, SV Öster.-Bohus.-Nord. Liknar ungefär en något tillplattad rugbyboll med grenat gastrovaskulärsystem mellan kamplatteraderna. Äter primärt *Bolinopsis*, sekundärt *Pleurobrachia*, ehuru ock andra gelatinösa zooplankton-former, t.ex. salpor & medusor, ingår i födan. Vid amerikanska kusten livnär sig vad som där kallas *B. cucumis* (men är skild från den riktiga *B. cucumis* & sannolikt även från den nordeuropeiska arten), liksom en inhemska art av samma släkte (se nedan) samt där deras utbredning överlappar, t.ex. även *Cyanea capillata* av *Mnemiopsis*.

[*Beroe cucumis*](#)

gracilis Künne, 1939 {grasílis}

[L. gracilis = tunn, gracil]

D: 0-?, F: hyalin, L: 3, PEL, S Nord. & Skag.-Katt.?. Ogrenat gastrovaskulärsystem. Prederar i stort sett utslutande på *Pleurobrachia*, ehuru ankomsten av *Mnemiopsis* nog kan något omkasta dess matvanor, ty den amerikanska *B. ovata* (Bruguière, 1789) sensu Mayer, 1912, en upp till nästan dmstor art av släktet – reglerar antalet av bytesarten utmed amerikanska kusten och har sedan den introducerats i Svarta Havet även setts ha samma effekt där. Om *B. ovata* har potential att även finna sig till rätta nära Skandinavien är svårt att sia om, men arten har likt *B. cucumis* ett grenat gastrovaskulärsystem och kan således ej förväxlas med *B. gracilis*. Jämfört med *B. cucumis* har *B. ovata* dock en nästan platt undersida & har föga längre kroppsform än kropps-Ø, medan *B. cucumis* ofta är avrundad i båda ändarna & kan ha nästan dubbelt längre kropp än kropps-Ø, det senare även i överensstämmelse med *B. gracilis*' kroppsform, vilken ofta är mer än dubbelt så lång som Ø. Dock är kroppsformen hos adulta *B. ovata* tillplattad från en sida, så att längd: största bredd-förhållandet i ostörd miljö är ≈1.22, medan längd: minsta bredd-förhållandet är ≈3.3. *B. ovata* är ett problem-taxon, ty den art som Mayer beskrev från USA: s kust är sannolikt ej densamma som beskrivits från Medelhavet. Individier av *B. gracilis* har sedan *Mnemiopsis* upptäcktes vid vår kust markant ökat individstorleken upp till minst 86 mm.

[*Beroe gracilis*](#)

Bolinopsis L.Agassiz, 1860 {bálinápsis} (1 sp.)

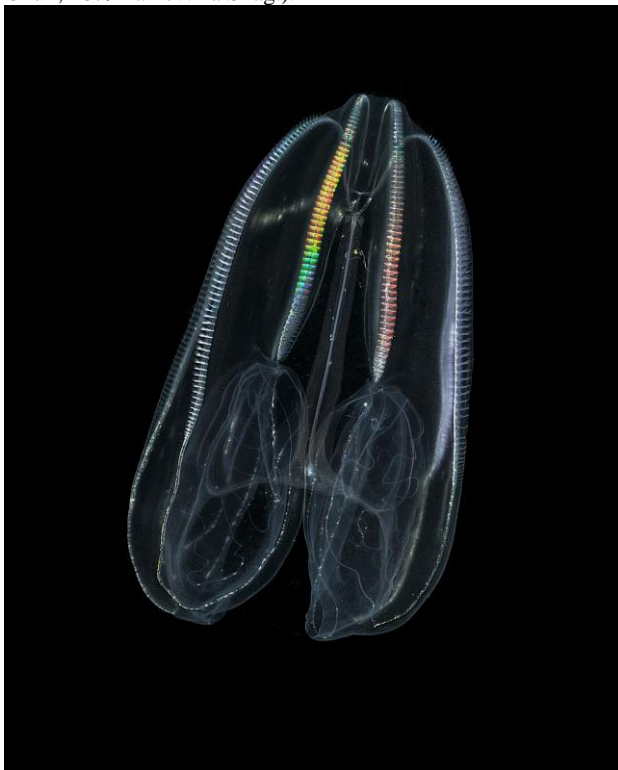
[Gen. *Bolina* (< Gr. Bolina: en av Apollon älskad nymf, vilken han skänkte odödlighet efter att hon störtat sig i havet) + Gr. opsis = utseende]

infundibulum (O.F. Müller, 1776) {infondíbolom}

[L. infundibulum = tratt]

D: 0-? (oftast ej i ytan), F: mycket hyalin; dock eventuellt mjölkaktigt som vuxen, L: 15, PEL, SV Öster.-Bohus.-Nord.

Kroppen saknar vårtlika utskott, uppdelad i två huvudlober, som sträcker sig ner långt förbi den mitre delen av djuret. (Tolererar $\geq 15.5\%$ S & $\approx 11.5^\circ\text{C}$). Ytterst bräcklig; nästan omöjlig att få upp hel med konventionella metoder, så djuret måste försiktigt fösas in i ett vattenfyllt kärl i sin miljö, vilket därpå förslutes. Något snarlik är den i varmare hav utbredda *Leucothea multicornis* (Quoy & Gaymard, 1824), men denna ≤ 2 dm långa art har tydliga vårtlika utskott på kroppsytan och dess båda sidolober når blott t. ca mitten av djuret. Små vårtor kan dock även förekomma hos den till våra hav sent inkomna *Mnemiopsis leidyi* (se ovan). *B. infundibulum* har kroppen uppdelad från det apikala området i 2 säcklikt hängande huvudlober, ehuru hos juveniler – som har en rundad, men aboralt tillspetsad form – saknas dessa lober. Från bredsidierna av dessa huvudlober kan ett par mindre inre sidolober ses hänga från ungefär mitten av varje huvudlob inuti dessa. De inre loberna syns även hos unga individer utan utvecklade yttre sidolober. *M. leidyi* ser snarlik ut, men dess inre sidolober börjar redan strax ovan djurets mun – i höjd med apikalorganet – och är således mkt högre. Juvenila exemplar av *M. leidyi* är ej spetsiga på aboralsidan, snarare tillplattade och har längre tentakelsidogrenar, men smalare kamplattor än *Pleurobrachia*. (Den rätt stora lobata mesopelagiska *Deiopea kaloktenota* Chun, 1879 kan ev. nå Skag.).

[*Bolinopsis infundibulum*](#)

Pleurobrachia Fleming, 1822 (1 sp.) "Krusbär"
[Gr. *pleura* = revben, ribba, spant + Gr. *brachys* = kort]

pileus (O.F. Müller, 1776) {plevråbråttjia pileos}
[L. *pileus* = filtmössa (frigivna slavar kortklippte sig & satte på sig en pileus i gudinnanm Feronias lund i Tarracina i Latium)]
D: 0-?, F: gelémassan hyalin; svalg & tentakler svagt vita, gula el. orange, L: 2.5 (exkl. tentakler), PEL, Öster. (Finska Viken & Bottenv.)-Bohus.-Nord. (Tål -1 till 26°C & 6.5–45% S). (Förväxl. bar med arktiskt utbredda *Mertensia* Lesson, 1836 *ovum* (O. Fabricius, 1780) (*Mertensiidae* L. Agassiz, 1860), vilken dock som adult är mera långsträckt & lateralt tilltryckt, och blir ≤ 5.5 cm hög med antydning t. sidolober (& Feb. 2009 via genetriska metoder konstaterades en ≈ 6.5 mm hög *Mertensia*-art – oklart vilken – vara allmän i Östersjön, innan förväxlad med såväl *Pleurobrachia* som *Mnemiopsis*) (& appendicularivora, ≈ 3 cm höga *Dryodora* L. Agassiz, 1860 *glandiformis* (Mertens, 1833) – tentakler ej helt indragbara, båda vid t.ex. Svalbard. En päronformad Medelhavsart *Hormiphora* Agassiz,

1860 *plumosa* Agassiz, 1860 är ännu närmare släkt med *P. pileus*, men tör ej ö.h.t. överlappa i utbredning. Den är likaså hyalin, men med brunaktigt magpigment).

[*Pleurobrachia pileus*](#)